

POMORSKA AKADEMIA PLANOWANIA PRZESTRZENI PUBLICZNEJ 2025

Swołowo (Gmina Redzikowo)

„Wielka Chata- przywrócenie spółdzielczości we wsi Swołowo”

Wykonawcy projektu:

Agata Krasoń (Politechnika Gdańska, I rok II stopnia, Wydział Architektury)

Valeria Vysotina (Politechnika Gdańska, I rok II stopnia, Wydział Architektury),

Tomasz Borowski (Uniwersytet Gdański, II rok I stopnia, Gospodarka Przestrzenna)

Marta Staciwa (Akademia Sztuk Pięknych, II rok II stopnia, Wydział Grafiki)

Marta Dzyndra (Akademia Sztuk Pięknych, II rok II stopnia, Wydział Grafiki)

Amelia Kleinschmidt (Gdański Uniwersytet Medyczny, III rok I stopnia Zdrowie publiczne – zarządzanie w systemie zdrowia)

Opiekunowie projektu:

Akademia Sztuk Pięknych w Gdańsku

dr Anita Wasik, mgr Joanna Czaplewska

Gdański Uniwersytet Medyczny

dr Piotr Popowski, mgr Małgorzata Wojnarowska

Politechnika Gdańska

dr inż. arch./ prof. PG Magdalena Podwojewska, dr inż. arch. Anna Rubczak

Uniwersytet Gdański

dr inż. arch. Joanna Poczobut, dr Grażyna Chaberek

Data i miejsce opracowania: Gdańsk, 15.12.2025 r.

**Pomorskie Biuro Planowania
Regionalnego** w Gdańsku

Instytucja Samorządu
Województwa Pomorskiego

AKADEMIA
SZTUK
PIĘKNYCH
W GDAŃSKU

Uczelnie
Fahrenheit

Gmina
Redzikowo

Spis treści

1. Wprowadzenie	2
Cele PAPPP	3
Znaczenie programu dla współpracy nauki i samorządu	3
Najważniejsze informacje dotyczące edycji 2025	4
Charakterystyka Swołowa jako przestrzeni projektowej	4
Informacje o przebiegu Akademii (warsztaty, wizje lokalne, praca międzyuczelniana)	5
2. Streszczenie	5
2.1 Główne założenia projektu	5
2.2 Kluczowe Wnioski i Rekomendacje	5
2.3 Skrótowe Przedstawienie Proponowanych Zmian w Przestrzeni Publicznej	6
3. Aspekty zdrowotne, społeczne i środowiskowe	7
3.1 Analiza Potrzeb Mieszkańców i Użytkowników	7
3.2 Analiza Ankiety Jakości Życia	8
Wstęp	8
Cel	8
Materiał	8
Tabela 1. Charakterystyka grupy badanej	9
Metoda	10
Wyniki	10
Wnioski	20
3.3 Analiza Dostępności do Opieki Zdrowotnej	21
4a. Charakterystyka obszaru opracowania	22
Lokalizacja i granice obszaru	22
Krótka historia i znaczenie dla gminy	23
Walory kulturowe i krajobrazowe	26
4b. Diagnoza i analiza problemowa	29
Stan przestrzeni publicznej	29
Kluczowe problemy i bariery rozwojowe	30
Wnioski	31
Bibliografia:	32
4c. Założenia projektowe	32
Cele projektowe wynikające z diagnozy	32
4c.2 Kierunki przekształceń przestrzeni publicznej (estetyka, funkcja, dostępność, integracja społeczna)	35
4c.3 Wytyczne projektowe i planistyczne	37
4c.4 Inspiracje i odniesienia do dobrych praktyk	39

4d. Opis projektu	42
4d.1 Opis koncepcji zagospodarowania terenu	42
4d.1.1 Koncepcja zagospodarowania nawsia.....	43
4d.1.2 Koncepcja zagospodarowania działki Wielkiej Chaty	49
4d.1.3 Budynek Wielkiej Chaty	56
4d. 3 Przewidywane efekty przestrzenne, społeczne, środowiskowe i ekonomiczne.	62
4d. 4 Wizualizacje, przekroje	64
5 Podsumowanie.....	67
Zakorzenie w Dziedzictwie i Funkcja Społeczna.....	67
Efektywność Technologiczna i Ekologiczna	68
Wnioski Końcowe.....	68
6. Bibliografia.....	69
7. Załączniki (plansze).....	69

1. Wprowadzenie

Cele PAPPP

Pomorska Akademia Planowania Przestrzeni Publicznej (dalej *Akademia*) została powołana, aby wspierać lokalne samorządy w kształtowaniu przestrzeni publicznych odpowiadających na współczesne potrzeby i wyzwania. Ważnym elementem przedsięwzięcia jest integracja środowisk akademickich pomorskich szkół wyższych kształcących na takich kierunkach jak architektura, gospodarka przestrzenna, geografia, grafika i innych związanych z szeroko pojętą tematyką przestrzeni publicznej oraz wzmocnienie współpracy szkół wyższych z jednostkami samorządu terytorialnego.

W trakcie *Akademii* interdyscyplinarne zespoły studenckie pod okiem nauczycieli akademickich i we współpracy z wyłonioną w otwartym naborze Gminą, przygotowują projekty dotyczące konkretnej przestrzeni. Współpraca w mieszanych zespołach projektowych pozwala łączyć wiedzę z różnych dziedzin wynikających ze specyfiki kierunków kształcenia i przygotować projekty traktujące przestrzeń w sposób holistyczny.

Do celów *Akademii* należy również zwiększanie zainteresowania zagadnieniami dotyczącymi estetyki przestrzeni publicznych wśród społeczności lokalnych, w tym w szczególności związanych ze współdecydowaniem i współodpowiedzialnością oraz promowanie podejścia partycypacyjnego w procesach rozwoju gmin, między innymi w kształtowaniu przestrzeni publicznych.

Znaczenie programu dla współpracy nauki i samorządu

Efektom współpracy w ramach *Akademii* dla Gminy są analizy oraz koncepcje projektowe, które mogą stanowić inspirację do wprowadzenia zmian w konkretnej lokalizacji.

Dla młodych osób, które po skończeniu studiów będą odpowiedzialne za kształtowanie przestrzeni jest to wyjątkowa okazja do poznania różnych kontekstów planistycznych i projektowych, do wymiany doświadczeń, nabycia umiejętności współpracy interdyscyplinarnej, a także odbycia praktyki projektowej wychodzącej poza ramy, w których kształcą się na co dzień.

Kontakt pomiędzy samorządem lokalnym a środowiskiem naukowym w ramach *Akademii* może być początkiem długofalowej współpracy wdrożeniowej, ukierunkowanej na konkretne zagadnienia.

Najważniejsze informacje dotyczące edycji 2025

Obszar:	Swołowo (gm. Redzikowo)
Tematyka:	Projektowanie w przestrzeni cennej kulturowo <i>kontekst historyczny i krajobrazowy // ochrona konserwatorska // lokalne formy architektoniczne // tożsamość miejsca // koncepcja One Health // turystyka regeneratywna // ograniczenia i wyzwania rozwojowe // zróżnicowane potrzeby grup użytkowników</i>
Czas trwania:	czerwiec 2025 – marzec 2026
Organizator:	Województwo Pomorskie Pomorskie Biuro Planowania Regionalnego
Współorganizatorzy:	Związek Uczelni w Gdańsku im. Daniela Fahrenheita Akademia Sztuk Pięknych w Gdańsku Gdański Uniwersytet Medyczny Politechnika Gdańska Uniwersytet Gdański
Partnerzy:	Urząd Gminy Redzikowo Zagroda Inicjatyw Twórczych w Swołowie (Oddział Centrum Kultury i Biblioteki Publicznej Gminy Redzikowo) Muzeum Kultury Ludowej Pomorza w Swołowie (Oddział Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku) Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków Delegatura w Słupsku Mieszkańcy Swołowa

Charakterystyka Swołowa jako przestrzeni projektowej

Swołowo to jedna z najlepiej zachowanych wsi owalnicowych w Polsce, której układ przestrzenny pozostał niezmienny od czasów średniowiecza. W miejscowości znajduje się kilkadziesiąt budynków szkieletowych pochodzących z XIX i początku XX wieku. Z uwagi na swoją wyróżniającą się architekturę oraz walory krajobrazowe Swołowo i okoliczne miejscowości zostały wyznaczone jako tzw. krajobraz priorytetowy w Audycie Krajobrazowym Województwa Pomorskiego. Ponadprzeciętny potencjał jest jednocześnie istotnym wyzwaniem dla osób i instytucji podejmujących decyzje związane z kształtowaniem tej przestrzeni i innymi działaniami mającymi wpływ na jej funkcjonowanie. Zadania projektowe postawione przed uczestnikami *Akademii* dotyczyły m.in. następujących zagadnień i dylematów:

- jak chronić i promować dziedzictwo, odpowiadając jednocześnie na bieżące potrzeby, a także na wyzwania przyszłości,
- jak przeciwdziałać rozlewaniu się zabudowy i powstrzymać presję inwestycyjną, której konsekwencją może być wprowadzanie zagospodarowania wpływającego negatywnie na krajobraz,

- jak zahamować odpływ stałych mieszkańców i zapewnić im odpowiednią jakość życia, tak aby kolejne pokolenia chciały wiązać swoją przyszłość z tym miejscem,
- jakie rozwiązania mogą mieć wpływ na generowanie wpływów niezbędnych na pokrycie wysokich kosztów związanych z utrzymaniem oraz remontami obiektów i przestrzeni objętych ochroną konserwatorską.

Informacje o przebiegu Akademii (warsztaty, wizje lokalne, praca międzyuczelniana)

12.06.2025	Inauguracja Akademii w Swołowie <ul style="list-style-type: none"> • <i>pierwsze spotkanie i poznanie specyfiki przestrzeni projektowej</i> • <i>udział w Jubileuszu 30-lecia Krainy w Kratę</i>
22-25.09.2025	Warsztaty w Swołowie <ul style="list-style-type: none"> • <i>rozpoznanie uwarunkowań projektowych</i> • <i>spotkania z interesariuszami przestrzeni</i> • <i>wykłady wprowadzające w zagadnienia właściwe dla poszczególnych uczelni</i> • <i>integracja międzyuczelniana i utworzenie interdyscyplinarnych zespołów projektowych</i> • <i>badania ankietowe wśród mieszkańców</i> • <i>pierwsze prace koncepcyjne zespołów</i>
08.10-15.12.2025	Prace projektowe <ul style="list-style-type: none"> • <i>praca w interdyscyplinarnych zespołach</i> • <i>9 spotkań projektowo-konsultacyjnych, w tym dwa przeglądy</i> • <i>przygotowanie i przekazanie projektów</i>
styczeń 2026	Prezentacja projektów w Gminie Redzikowo
marzec 2026	Podsumowanie i uroczyste zakończenie Akademii

2.

Streszczenie

2.1 Główne założenia projektu

Projekt Wielkiej Chaty jest odpowiedzią na zdiagnozowane braki w infrastrukturze społecznej i usługowej Swołowa, a jego nadrzędnym celem jest stworzenie wielofunkcyjnego, całorocznego centrum społeczno-kulturowego i usługowego w historycznym sercu wsi. Projekt ten stanowi świadomy dialog między tradycyjną architekturą ryglową a nowoczesnymi standardami niskoenergetycznymi. Kluczową misją jest przywrócenie mechanizmów spółdzielczości i wspólnotowości oraz aktywizacja wsi poza sezonem turystycznym, przeciwdziałając stagnacji zimowej. Wielka Chata ma pełnić funkcję rdzenia aktywności lokalnej, łącząc pod jednym dachem świetlicę wiejską, cydrownię, salę warsztatową oraz zaplecze usługowe. Architektonicznie, budynek ściśle nawiązuje do tradycyjnej formy zagrody, jednocześnie integrując innowacyjne rozwiązania ekologiczne: niewidzialną fotowoltaikę (spełniając wymogi konserwatorskie dotyczące dachu), biogaz CBG jako wsparcie energetyczne oraz pełną gospodarkę cyrkularną (w tym kompostowanie odpadów z cydrowni i recykling wody szarej).

2.2 Kluczowe Wnioski i Rekomendacje

Przeprowadzona diagnoza Swołowa wskazała na dwa główne, sprzeczne wyzwania: konieczność bezwzględnej ochrony unikatowego dziedzictwa kulturowego (układu owalnicowego i architektury szachulcowej) oraz pilną potrzebę modernizacji infrastruktury społecznej i funkcjonalnej.

Kluczowe rekomendacje to:

- Wnioski Społeczno-Funkcjonalne: Ze względu na brak całorocznej infrastruktury społecznej i sezonowość życia wsi, kluczową rekomendacją jest utworzenie Wielosezonowej Przestrzeni Wspólnej (Wielka Chata) oraz rozwój lokalnej, całorocznej oferty usługowej.
- Wnioski Prawne i Konserwatorskie: Restrykcyjny Miejskowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego (MPZP), który m.in. zakazuje ocieplania ryglowych elewacji i lokalizacji fotowoltaiki, wymaga punktowej zmiany w MPZP. Proponowane zmiany, takie jak dopuszczenie szkła jako materiału budowlanego i korekta maksymalnej wysokości zabudowy, mają na celu umożliwienie realizacji nowoczesnej, lecz *konserwatorsko zrównoważonej* architektury.
- Wnioski Infrastrukturalne i Estetyczne: W odpowiedzi na słabą dostępność, brak chodników oraz niejednorodność estetyczną (ogrodzenia), rekomenduje się poprawę Dostępności (budowę utwardzonych ciągów pieszych i likwidację barier architektonicznych) oraz ujednoczenie Estetyki detali i ogrodzeń w przestrzeni publicznej.
- Wnioski Gospodarcze i Edukacyjne: Aktywizacja terenów rolnych w duchu dziedzictwa wymaga adaptacji gruntów na Sady Edukacyjne i Ogródki Dostępne, które będą produkować surowiec (jabłka) na potrzeby cydrowni i warsztatów.

2.3 Skrótowe Przedstawienie Proponowanych Zmian w Przestrzeni Publicznej

Proponowane kierunki interwencji w przestrzeni publicznej koncentrują się na ożywieniu i funkcjonalnym przystosowaniu centralnego placu (owalnica), z zachowaniem jego historycznego charakteru.

- Integracja i Wypoczynek: Stworzenie wielosezonowego centrum spotkań (Wielka Chata) jako głównego punktu integracyjnego oraz stworzenie cyklu wydarzeń Kalendarz Swołowski (np. Festiwal Młodej Fermentacji).
- Błękitno-Zielona Infrastruktura: Wykorzystanie naturalnej doliny strumienia Zielona Struga oraz stworzenie "Suchego Potoku" i nasadzeń zieleni do zarządzania wodami opadowymi, co chroni przed spływem powierzchniowym .
- Dostępność i Ruch Pieszy: Wprowadzenie utwardzonych ciągów pieszych/chodników oraz likwidacja barier architektonicznych i zastosowanie rozwiązań inkluzywnych (np. grządki wyniesione dla osób z niepełnosprawnościami i specjalistyczne wózki terenowe).
- Edukacja i Turystyka: Wyznaczenie Edukacyjnego Szlaku Cydrowniczego z systemem transportu surowca (System Wózka i Jabłka) oraz instalacja kompostownika jako elementu uczącego o zero waste i gospodarce cyrkularnej .
- Kultura i Wydarzenia: Stworzenie Kina Letniego na podejście nad Suchym Potokiem, wykorzystującego przestrzeń publiczną do celów kulturalnych.

■

3. Aspekty zdrowotne, społeczne i środowiskowe

3.1 Analiza Potrzeb Mieszkańców i Użytkowników

Badania prowadzone wśród mieszkańców Swołowa pokazują, że funkcjonują oni w przestrzeni, która ma spory potencjał społeczny, ale brakuje jej współczesnych elementów sprzyjających codziennej aktywności, integracji i budowaniu lokalnych relacji. Zebrane dane wskazują, że mieszkańcy potrzebują przede wszystkim miejsc, które umożliwiłyby spotkania i wspólne spędzanie czasu w sposób naturalny i niewymuszony. W obecnym stanie istniejąca infrastruktura – jak altana czy plac zabaw – jest zużyta, a część przestrzeni publicznych nie zachęca do regularnego korzystania. W efekcie mieszkańcy podkreślają, że brakuje im „normalnych”, wygodnych miejsc, gdzie mogliby usiąść, porozmawiać czy odpocząć w otoczeniu przyrody.

W rozmowach często pojawiała się potrzeba stworzenia zarówno większych przestrzeni integracyjnych, jak i mniejszych, kameralnych punktów do zatrzymania się – takich jak ławki, niewielkie miejsca widokowe, zacienione strefy z roślinnością czy mikroprzestrzenie przy wodzie. Tego typu elementy są szczególnie ważne w niewielkich wsiach, gdzie codzienny kontakt między mieszkańcami często odbywa się spontanicznie. Brak odpowiedniej liczby ławek, wygodnych siedzisk i przestrzeni półpublicznych wpływa nie tylko na komfort użytkowników, lecz również na to, jak często i w jaki sposób korzystają oni z nawsia oraz okolicznych terenów.

Mieszkańcy zwracają również uwagę na potrzebę rozwinięcia oferty dla dzieci i młodzieży. Obecnie brakuje nowoczesnego, bezpiecznego i angażującego placu zabaw oraz przestrzeni edukacyjno-sensorycznych, które wspierałyby rozwój najmłodszych. Rodziny podkreślają, że dzieci potrzebują miejsc, które pobudzają kreatywność, kontakt z przyrodą i ruch, a jednocześnie są częścią większego, dobrze zaprojektowanego układu przestrzennego.

Kolejnym istotnym aspektem są potrzeby seniorów. Ponad 17% mieszkańców to osoby starsze, które – mimo dobrego ogólnego stanu zdrowia – często doświadczają samotności i ograniczeń mobilności. Seniorzy zgłaszają potrzebę przestrzeni, które nie tylko pozwalałyby im spotykać się z innymi, ale również dawałyby poczucie bezpieczeństwa: wygodne ławki, oświetlone ścieżki, dostępne przejścia, miejsca do odpoczynku na krótkich dystansach. Dla wielu osób starszych możliwość swobodnego poruszania się po wsi i korzystania z przestrzeni publicznych jest kluczowa dla zachowania niezależności.

Wśród potrzeb mieszkańców pojawia się również kwestia zdrowia i profilaktyki. Choć ankietowani generalnie dobrze oceniają swój stan zdrowia, zwracają uwagę, że brakuje działań edukacyjnych oraz miejsc, które zachęcałyby do aktywności ruchowej. Wskazuje to na potrzebę wprowadzenia elementów infrastrukturalnych – takich jak ścieżki rekreacyjne, miejsca do ćwiczeń, plenerowe punkty spotkań – które wspierałyby zdrowy styl życia i aktywność codzienną.

3.2 Analiza Ankiety Jakości Życia

Wstęp

W ramach projektu Pomorskiej Akademii Planowania Przestrzeni Publicznej (PAPPP) studenci z Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego (GUMed), Uniwersytetu Gdańskiego (UG), Politechniki Gdańskiej (PG) oraz Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku (ASP) podjęli się opracowania koncepcji zagospodarowania przestrzeni Swołowa. Celem projektu jest stworzenie takich rozwiązań architektonicznych i urbanistycznych, które będą odpowiadać na realne potrzeby lokalnej społeczności i przyczynią się do poprawy jakości życia mieszkańców. Jednym z elementów projektu było przeprowadzenie ankiety środowiskowej wśród mieszkańców Swołowa i okolicznych miejscowości.

Cel

Celem przeprowadzonej ankiety było poznanie opinii i odczuć mieszkańców gminy Redzikowo, ze szczególną uwagą dla Swołowa, w zakresie różnych aspektów życia codziennego – od warunków bytowych i zdrowotnych, przez edukację, rekreację i życie społeczne, aż po bezpieczeństwo, stan środowiska i ogólne zadowolenie z życia. Zebrane informacje stanowią kluczowy materiał badawczy, który pozwoli lepiej zrozumieć potrzeby społeczności lokalnej. Wyniki ankiety pomogą w zaprojektowaniu przestrzeni publicznej w taki sposób, by była ona funkcjonalna, estetyczna, bezpieczna i sprzyjała integracji mieszkańców, odpowiadając jednocześnie na lokalne uwarunkowania i potencjał kulturowy Swołowa.

Materiał

Grupa badana

W badaniu wzięły udział 42 osoby, z czego 57% stanowili mężczyźni, jedna osoba nie podała swojej płci. Średnia wieku wyniosła 49,1 lat. Wykształcenie średnie zadeklarowało 40% respondentów, a nieco mniej, bo 36%, wykształcenie zawodowe. Dominowały osoby pracujące – 60%, renciści i emeryci stanowili łącznie 21%. Ponad 70% badanych zadeklarowało, że nie choruje na żadną chorobę przewlekłą. Dane szczegółowe prezentuje Tabela 1.

Tabela 1. Charakterystyka grupy badanej

Cecha	Lata; n=42 (%)
Płeć (n;%):	
Kobieta	17 (40,5%)
Mężczyzna	24 (57,1%)
Wolę nie podawać	1 (2,4%)
Wiek (w latach):	
Średnia	49,1
Mediana	53
Odchylenie standardowe	18
Maximum	86
Minimum	10
Wykształcenie:	
Podstawowe	4 (10%)
Zawodowe	15 (36%)
Średnie	17 (40%)
Wyższe	6 (14%)
Status zawodowy:	
Uczeń	2 (5%)
Student	3 (7%)
Osoba bezrobotna	3 (7%)
Osoba pracująca	25 (60%)
Rencista	1 (2%)
Emeryt	8 (19%)
Czy choruję Pani/Pan na chorobę przewlekłą?	

Nie	30 (71%)
Tak	12 (29%)

Metoda

Badanie zostało przeprowadzone w formie anonimowej ankiety skierowanej do mieszkańców gminy Redzikowo. Kwestionariusz zawierał ... pytania zamknięte obejmujące różnorodne aspekty życia codziennego, takie jak: warunki bytowe, zdrowie, edukacja, rekreacja, życie społeczne, bezpieczeństwo, środowisko oraz ogólne zadowolenie z życia oraz metryczkę

Ankieta została przeprowadzona w formie papierowej oraz elektronicznej we wrześniu 2025 roku. Wypełnienie kwestionariusza było dobrowolne i zajmowało około 10–15 minut. Zebrane odpowiedzi zostały następnie opracowane w formie ilościowej i jakościowej. Analizę statystyczną przeprowadzono z wykorzystaniem metod opisowych, obejmujących obliczenie odsetków, średnich, median oraz odchyłeń standardowych.

Uzyskane wyniki pozwoliły na zidentyfikowanie głównych problemów i potrzeb społeczności lokalnej, a także określenie poziomu satysfakcji mieszkańców z różnych aspektów życia w gminie Swołowo. Wyniki stanowią istotny materiał wyjściowy do opracowania propozycji rozwiązań projektowych w ramach koncepcji zagospodarowania przestrzeni publicznej.

Wyniki

Zadowolenie z materialnych warunków życia (ilość posiadanych środków finansowych)

Większość badanych (ponad 64%, n=27) oceniła swoje warunki materialne jako umiarkowanie lub wysoce zadowolające. Oznacza to, że respondenci nie są skrajnie niezadowoleni, jednak nie osiągają też pełnej satysfakcji z sytuacji finansowej.

Niewielki odsetek osób (4,76%, n=2) zadeklarował bardzo niskie zadowolenie, natomiast 21,43% respondentów (n=9) deklaruje bardzo wysokie zadowolenie.

Wyniki te sugerują, że sytuacja materialna jest dla części osób zadowolająca, jednak dla znacznej grupy pozostaje obszarem wymagającym poprawy.

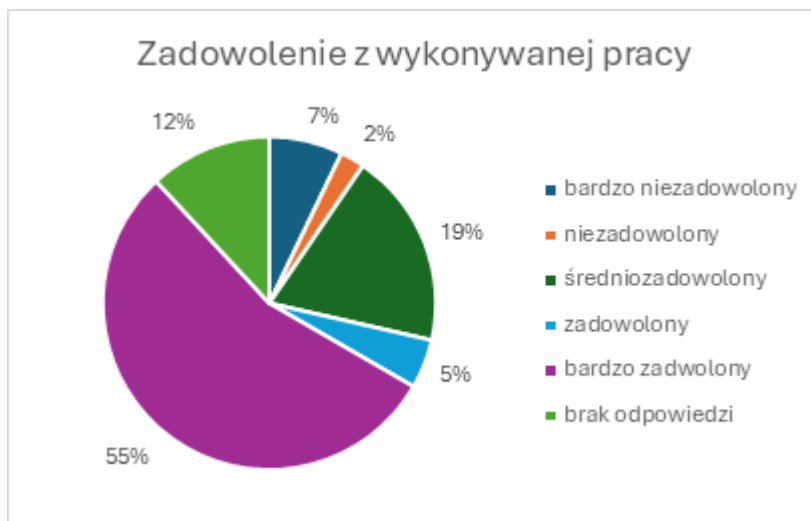
Zadowolenie z wykonywanej pracy

Wysoki poziom zadowolenia z wykonywanej pracy zadeklarowało 62% badanych (n=23) a kolejne 21% (n=8) było umiarkowanie zadowolone.

Łącznie ponad 80% respondentów (31 osób) jest co najmniej umiarkowanie zadowolonych z wykonywanej pracy, co może świadczyć o dobrym dopasowaniu zawodowym, stabilności zatrudnienia oraz poczuciu sensu wykonywanych obowiązków.

Niski poziom satysfakcji w tym zakresie dotyczył 11% respondentów (n=4).

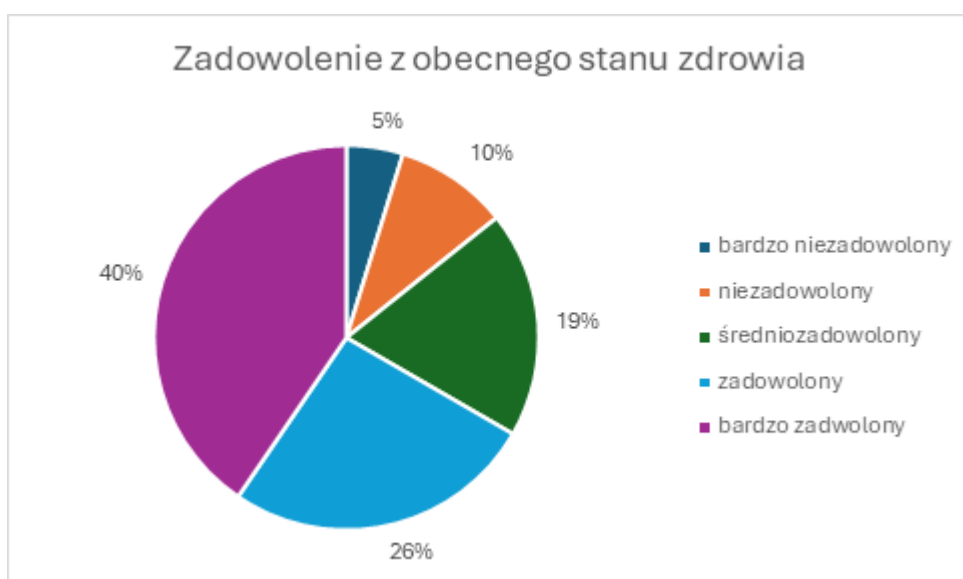
Oznacza to, że praca stanowi dla większości respondentów istotne źródło satysfakcji i zadowolenia z życia.

Zadowolenie z obecnego stanu zdrowia

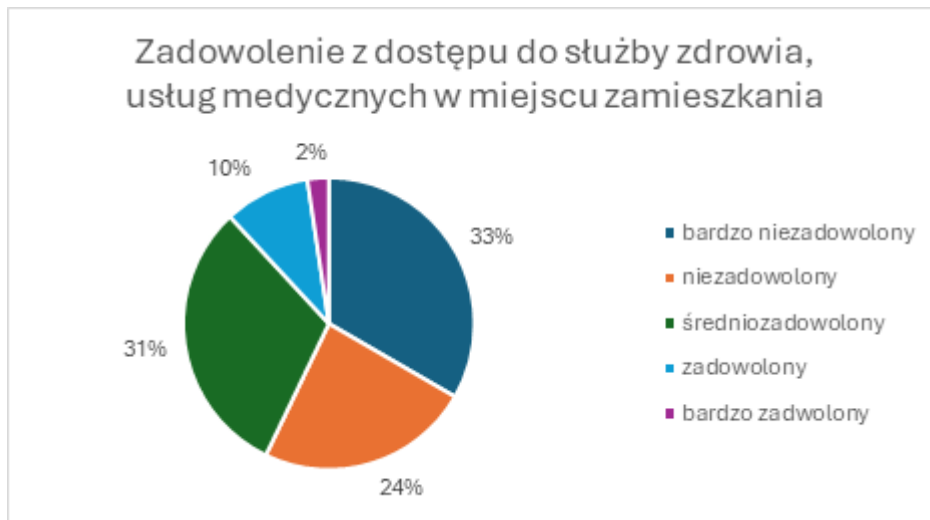
Bardzo wysoki lub wysoki poziom zadowolenia ze swojego obecnego stanu zdrowia zadeklarowało łącznie 54% respondentów (n=28). Niewielki odsetek osób (14%, n=6) wskazał bardzo niskie lub niskie zadowolenie, co oznacza, że zdecydowana większość badanych postrzega swój stan zdrowia jako dobry lub bardzo dobry.

Wyniki te mogą sugerować relatywnie dobrą kondycję zdrowotną uczestników badania oraz pozytywne samopoczucie.

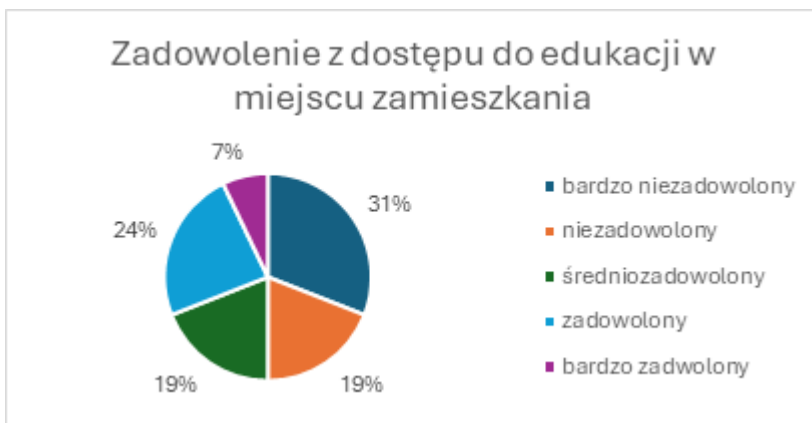
Ponad połowa respondentów (57%; n=24) wskazała bardzo niski lub niski poziom zadowolenia z dostępu do usług medycznych. Natomiast jedynie 11% badanych (n=5) zadeklarowało wysokie lub bardzo wysokie zadowolenie.

Wyniki te jednoznacznie wskazują na niski poziom satysfakcji z funkcjonowania lokalnej opieki zdrowotnej, co może wynikać z trudności w dostępie do lekarzy, długich kolejek lub ograniczonej jakości usług.

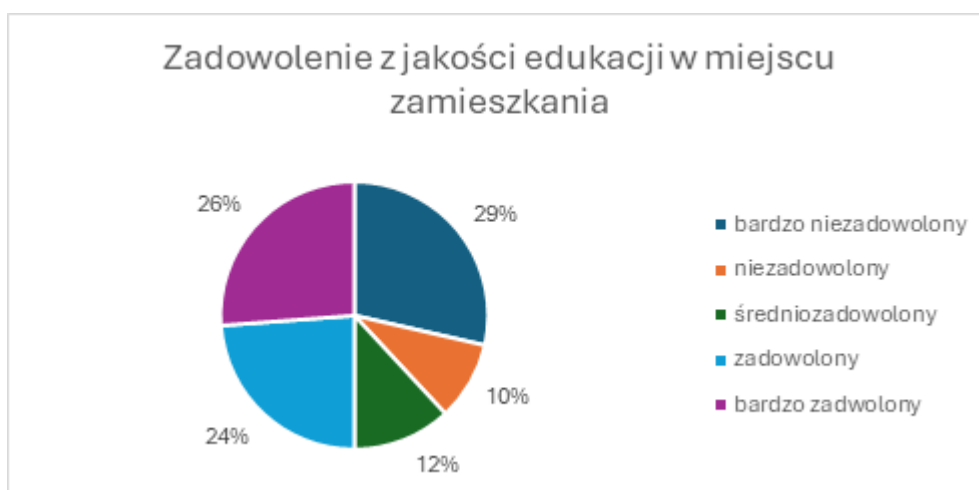
Zadowolenie z dostępu do służby zdrowia

Analiza wyników wskazuje, że poziom zadowolenia z dostępu do edukacji w miejscu zamieszkania jest dość zróżnicowany, przy czym dominują opinie negatywne. Najwięcej respondentów (31%) deklaruje niezadowolenie z dostępności edukacji, a 19% ocenia ją jako mało satysfakcjonującą. Tyle samo osób (19%) wskazuje na umiarkowany poziom zadowolenia. Pozytywne opinie wyraża 24% badanych, natomiast jedynie 7% jest bardzo zadowolonych. Wyniki sugerują, że dostęp do edukacji stanowi dla wielu osób obszar wymagający poprawy, a ogólny poziom satysfakcji w tym zakresie można uznać za stosunkowo niski.

Zadowolenie z dostępu do edukacji w miejscu zamieszkania

Opinie badanych na temat jakości edukacji w miejscu zamieszkania są zróżnicowane, jednak z zauważalną przewagą ocen pozytywnych. Połowa badanych (50%) deklaruje, że jest a zadowolona (24%) lub bardzo zadowolona (26%) z jakości edukacji w miejscu zamieszkania. Brak zadowolenia wskazało 29% respondentów. Umiarkowany poziom satysfakcji zadeklarowało 12% osób, a 10% oceniło jakość edukacji jako mało zadowalającą. Oznacza to, że mimo pewnych krytycznych opinii, ogólny poziom zadowolenia z jakości edukacji w miejscu zamieszkania można uznać za stosunkowo wysoki, a połowa respondentów ocenia go pozytywnie.

Zadowolenie z jakości edukacji w miejscu zamieszkania

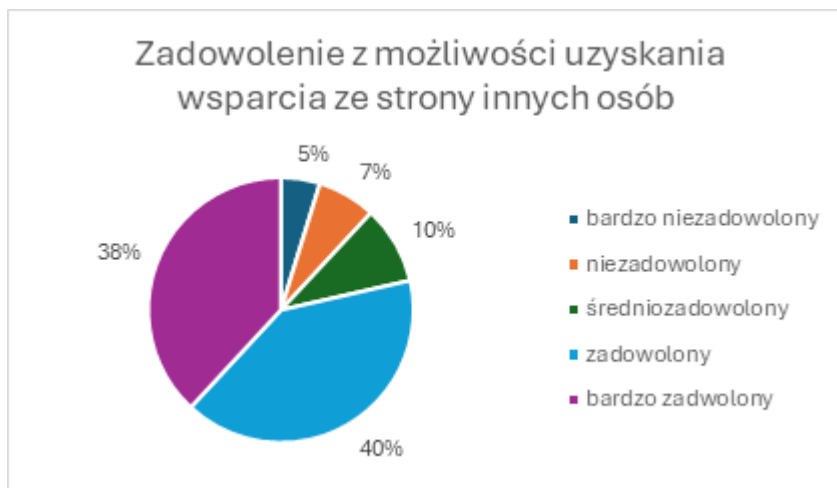
Większość respondentów pozytywnie ocenia możliwości spędzania czasu wolnego w miejscu zamieszkania, szczególnie w zakresie dostępności miejsc wypoczynku i rekreacji. Największa grupa badanych (45%) jest bardzo zadowolona z tej sfery życia, a kolejne 21% deklaruje zadowolenie. Umiarkowany poziom satysfakcji wskazało 19% osób, natomiast jedynie niewielki odsetek respondentów wyraził opinie negatywne – odpowiednio po 7% badanych oceniło swoje zadowolenie jako niskie lub brak zadowolenia. Wyniki te sugerują, że dostępność miejsc rekreacyjnych i wypoczynkowych jest przez większość mieszkańców postrzegana jako dobra, a ogólny poziom satysfakcji w tym obszarze można uznać za wysoki.

Zadowolenie z możliwości spędzania czasu wolnego- dostępność miejsc wypoczynku i rekreacji

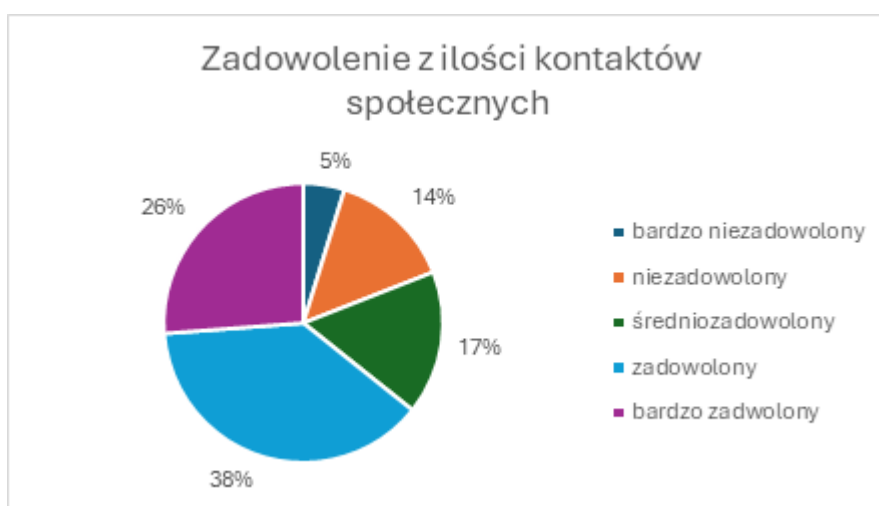
Poziom zadowolenia z ilości wolnego czasu jest zróżnicowany, z przewagą ocen umiarkowanych. Najwięcej respondentów (40%) deklaruje średnie zadowolenie, a 24% i 14% jest odpowiednio bardzo zadowolonych lub zadowolonych. 12% wyraża niezadowolenie, a 10% jest zadowolonych. Można wywnioskować, że satysfakcja z ilości wolnego czasu jest umiarkowana.

Wśród badanych 5% osób było bardzo niezadowolonych z ilości kontaktów społecznych, a 7% określiło swój poziom zadowolenia jako niski. Zadowolenie średnie zadeklarowało 10% respondentów. Największą grupę stanowili respondenci z odpowiedzią „zadowolony” 40%. Natomiast 38% badanych uznało, że są bardzo zadowoleni z liczby utrzymywanych kontaktów.

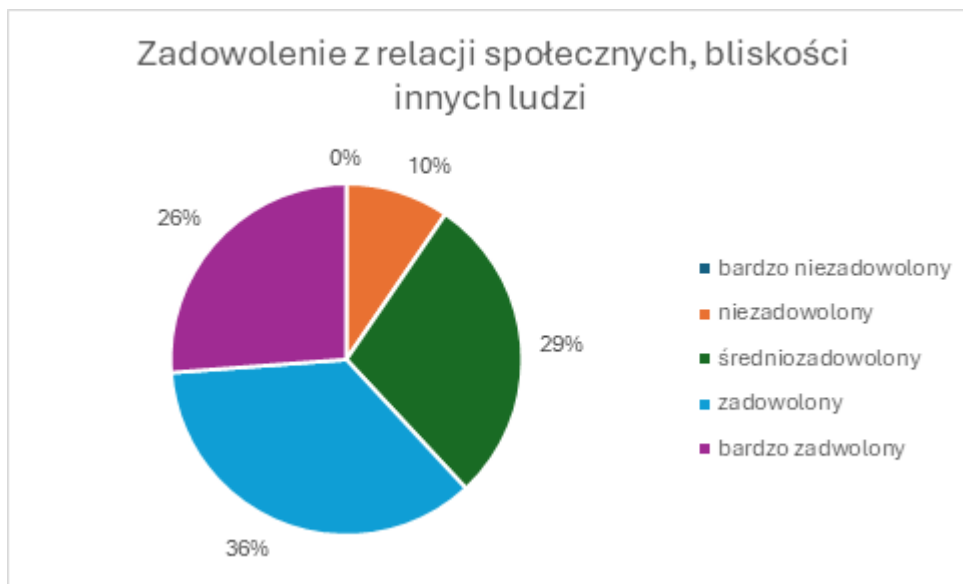
Zadowolenie z możliwości uzyskania wsparcia ze strony innych osób

Wśród badanych 5% osób było bardzo niezadowolonych z ilości kontaktów społecznych, a 14% określiło swój poziom zadowolenia jako niski. Zadowolenie średnie zadeklarowało 17% respondentów. Największą grupę stanowili respondenci z odpowiedzią „zadowolony” 38%. Natomiast 26% badanych uznało, że są bardzo zadowoleni z liczby utrzymywanych kontaktów.

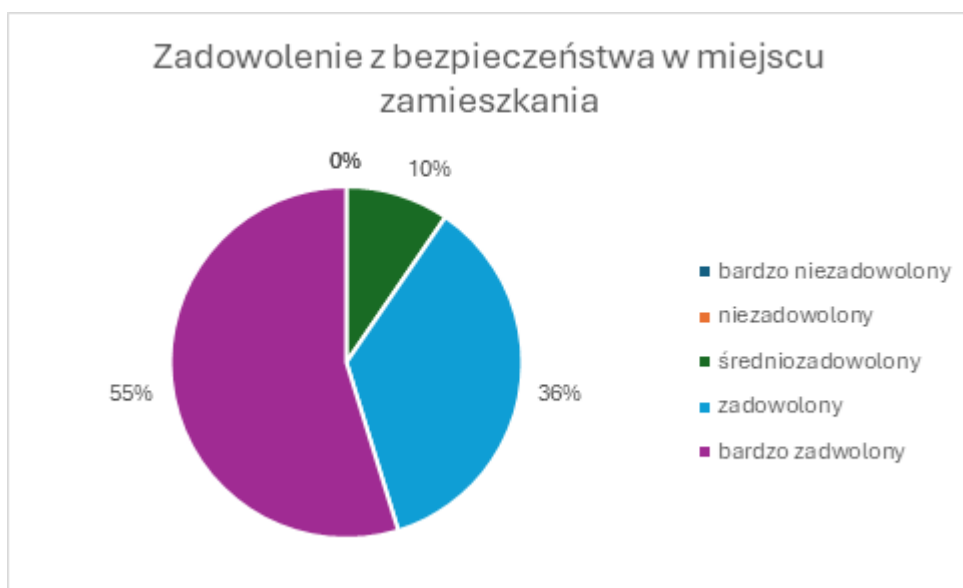
Zadowolenie z ilości kontaktów społecznych

W przypadku relacji społecznych żadna z badanych osób nie wskazała na niezadowolenie. 29% respondentów oceniło swoje relacje jako średnio satysfakcjonujące. Największy odsetek 36% wybrał odpowiedź „zadowolony”. Z kolei 26% badanych określiło swoje zadowolenie z bliskości innych ludzi jako bardzo wysokie.

Zadowolenie z relacji społecznych, bliskości innych ludzi

W zakresie poczucia bezpieczeństwa 0% respondentów wskazało odpowiedzi „niezadowolony” oraz „mało zadowolony”. Średni poziom zadowolenia zadeklarowało 10% osób. Zadowolonych z bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania było 36% badanych, natomiast największą grupę 55% stanowili respondenci bardzo zadowoleni.

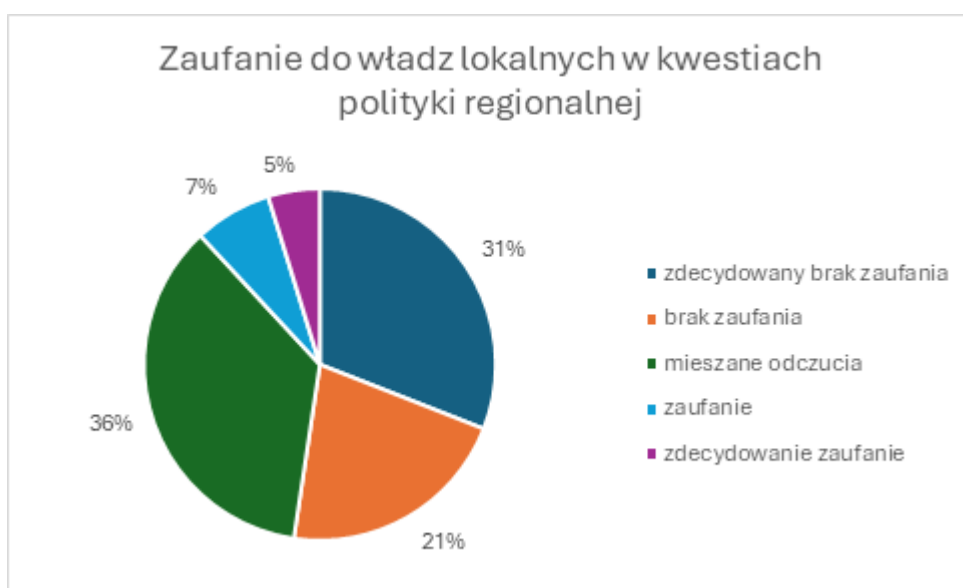
Zadowolenie z bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania

Działania władz lokalnych dotyczące bezpieczeństwa jako niezadowolające oceniło 2% badanych, a 5% wskazało niski poziom zadowolenia. Średnie zadowolenie zadeklarowało 43% respondentów. Odpowiedź „zadowolony” wybrało 33% badanych, natomiast 17% określiło swój poziom zadowolenia jako bardzo wysoki.

Zadowolenie z dbałości władz lokalnych o bezpieczeństwo

Analiza danych dotyczących zaufania do władz lokalnych w obszarze polityki regionalnej wskazuje, że największa grupa badanych (ok. 37%) ocenia swoje zaufanie na poziomie średnim., 32% jest niezadowolonych, a 22% – mało zadowolonych. Jedynie 7% respondentów zadeklarowało zadowolenie, a 4% – duże zadowolenie. Wyniki te wskazują, że ogólny poziom zaufania społecznego do władz lokalnych jest umiarkowany, z przewagą postaw sceptycznych i neutralnych.

Zaufanie do władz lokalnych w kwestiach polityki regionalnej

Wykres pokazuje, że większość respondentów wysoko ocenia tereny rekreacyjne i zielone w swoim miejscu zamieszkania – 45% jest bardzo zadowolonych, a 36% zadowolonych, podczas gdy niezadowolenie deklaruje jedynie 7% badanych.

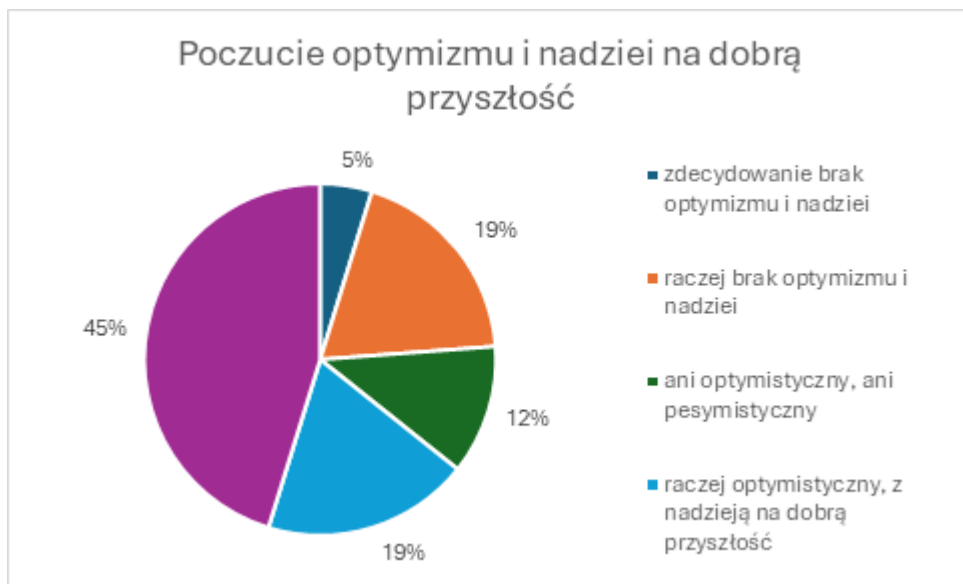
Zadownienie z terenów rekreacyjnych i zielonych w miejscu zamieszkania

Większość badanych ocenia czystość środowiska pozytywnie – 36% jest bardzo zadowolonych, a 29% zadowolonych, natomiast jedynie niewielki odsetek wyraża niezadowolenie (7% niezadowolonych i 5% bardzo niezadowolonych).

Zadownienie z czystości środowiska

Największa grupa badanych (45%) deklaruje raczej optymistyczne nastawienie i nadzieję na dobrą przyszłość, a tylko niewielki odsetek (5%) wskazuje na zdecydowany brak optymizmu.

Poczucie optymizmu i nadziei na dobrą przyszłość

Największa grupa badanych (45%) deklaruje raczej optymistyczne nastawienie i nadzieję na dobrą przyszłość, a tylko niewielki odsetek (5%) wskazuje na zdecydowany brak optymizmu. Można więc wnioskować, że ogólny poziom nadziei i optymizmu wśród respondentów jest stosunkowo wysoki.

Ogólne zadowolenie z życia

Wnioski

Analiza wyników ankiety wskazuje, że mieszkańcy gminy Redzikowo (miejscowości Swołowo) pozytywnie oceniają jakość życia w swojej miejscowości, choć istnieją obszary wymagające poprawy.

Większość respondentów jest zadowolona z bezpieczeństwa, relacji społecznych oraz czystości środowiska, co świadczy o silnym poczuciu wspólnoty i trosce o lokalną przestrzeń. Pozytywnie oceniono także warunki życia materialnego oraz satysfakcję z pracy zawodowej. Z drugiej strony, wyniki ujawniły niskie zadowolenie z dostępu do usług medycznych i edukacyjnych, co wskazuje na potrzebę wzmocnienia lokalnej infrastruktury społecznej oraz poprawy dostępności podstawowych usług publicznych. Wysokie oceny terenów zielonych i rekreacyjnych potwierdzają, że mieszkańcy doceniają walory przyrodnicze i potencjał turystyczny Swołowa. Mieszkańcy prezentują wysoki poziom optymizmu i zadowolenia z życia, co stanowi podstawę do dalszego rozwoju społecznego i przestrzennego gminy. Uzyskane wyniki mogą stanowić cenne źródło informacji dla władz lokalnych, projektantów i urbanistów przy planowaniu działań na rzecz poprawy jakości życia oraz zrównoważonego rozwoju miejscowości.

Na podstawie wykresu dotyczącego poczucia optymizmu i nadziei na dobrą przyszłość, 5% badanych zadeklarowało brak zadowolenia, 20% było mało zadowolonych, 12,5% średnio zadowolonych, 20% zadowolonych, a zdecydowaną większość – 47,5% – stanowili respondenci bardzo zadowoleni. Wyniki te wskazują na ogólnie wysoki poziom optymizmu wśród uczestników badania.

3.3 Analiza Dostępności do Opieki Zdrowotnej

Dostępność opieki zdrowotnej we Swołowie i okolicznych miejscowości pozostaje jednym z największych wyzwań, co wyraźnie potwierdzają wyniki badań ankietowych. W miejscowości nie funkcjonuje żaden punkt podstawowej opieki zdrowotnej, a najbliższe usługi zarówno lekarza rodzinnego, jak i specjalistów znajdują się w Słupsku, oddalonym o kilkanaście kilometrów. Dla mieszkańców oznacza to konieczność każdorazowego organizowania transportu i poświęcania znacznej ilości czasu na dojazd, co bywa szczególnie trudne dla osób starszych i tych z ograniczoną mobilnością.

Transport publiczny formalnie zapewnia połączenia z miastem, jednak w praktyce ich częstotliwość oraz rozkład nie zawsze odpowiadają godzinom wizyt medycznych. Seniorzy często podkreślają, że dla nich główną barierą jest nie sam brak świadczeń, lecz dotarcie do nich – zarówno ze względu na czas, jak i fizyczne obciążenie związane z dojściem na przystanek lub przemieszczaniem się w niekorzystnych warunkach pogodowych. Problemy te nasilają się szczególnie zimą, gdy chodniki są śliskie, a przestrzeń nie jest odpowiednio przygotowana.

W efekcie część mieszkańców odwleka wizyty u lekarza, zwłaszcza jeśli dotyczą one profilaktyki lub rutynowych kontroli. Dostęp do specjalistów jest jeszcze trudniejszy, ponieważ wiąże się z dodatkowymi dojazdami i często długimi terminami oczekiwania. Dotyczy to m.in. ginekologii, okulistyki, rehabilitacji czy usług fizjoterapeutycznych, które w środowisku wiejskim są szczególnie potrzebne.

Niski poziom satysfakcji z dostępu do opieki zdrowotnej wynika również z ograniczonej możliwości korzystania z programów profilaktycznych. Mobilne punkty badań rzadko odwiedzają Swołowo, co dodatkowo utrudnia udział mieszkańców w akcjach zdrowotnych, takich jak badania przesiewowe, szczepienia czy edukacja zdrowotna.

Choć projekt Wielka Chata nie zastępuje usług medycznych, może realnie poprawiać samopoczucie i zdrowie mieszkańców dzięki tworzeniu przestrzeni sprzyjających integracji i codziennym spotkaniom. Świetlica jako centrum życia wsi pozwoli mieszkańcom częściej się spotykać, spędzać czas w bezpiecznym i wygodnym miejscu oraz korzystać z wydarzeń i aktywności organizowanych na co dzień.

Takie środowisko ogranicza poczucie samotności, szczególnie wśród osób starszych, i pozytywnie wpływa na zdrowie psychiczne.

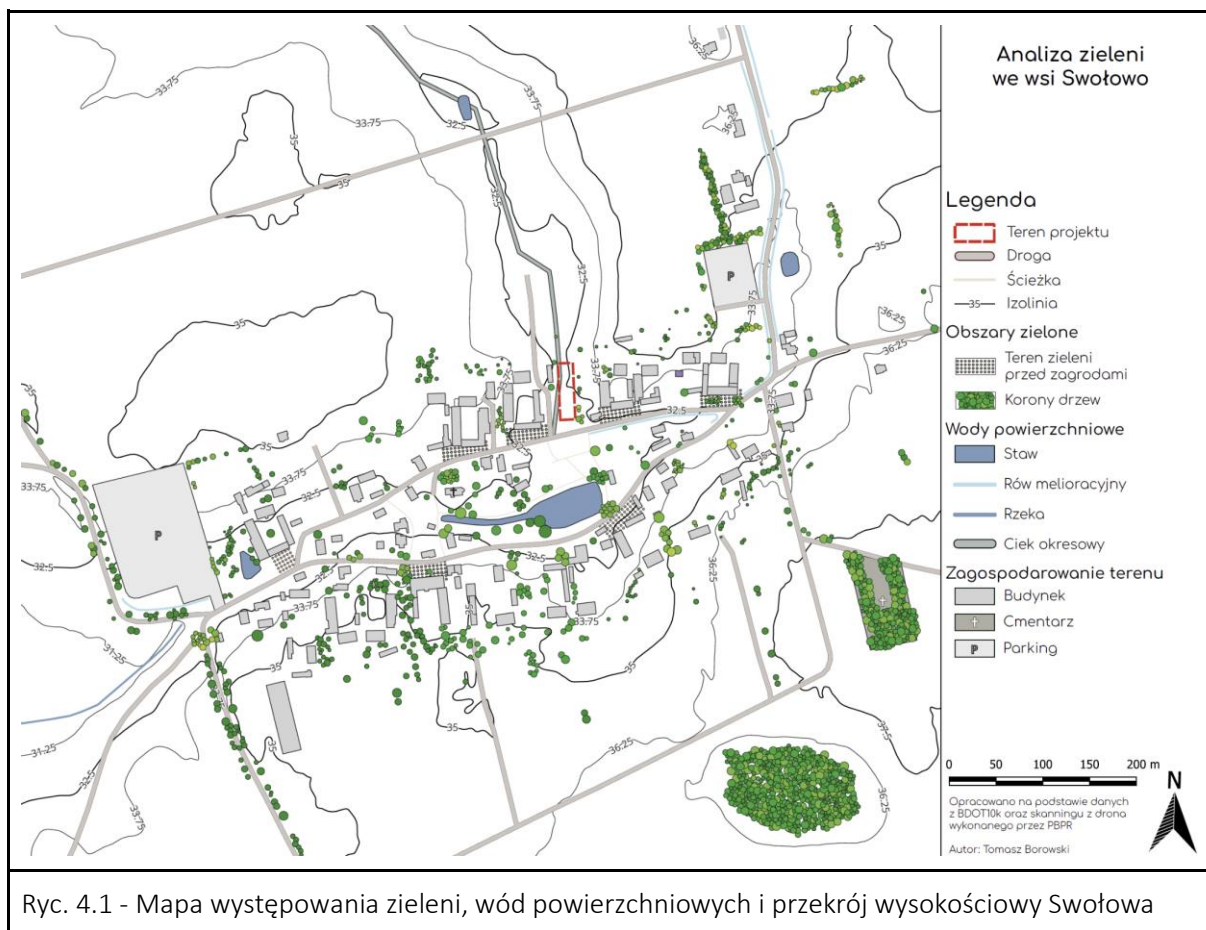
Ważnym elementem projektu jest obecność dużej ilości drzew, które tworzą naturalne zacienienie, poprawiają jakość powietrza i zapewniają przyjemne warunki do odpoczynku. Zieleń zwiększa komfort przebywania na zewnątrz i sprzyja spontanicznym spotkaniom mieszkańców, jednocześnie tworząc przyjazny mikroklimat wokół świetlicy.

Obecność ławek, miejsc odpoczynku i wygodnych dojazdów do budynku sprawi, że Wielka Chata będzie dostępna dla wszystkich, również dla osób o mniejszej mobilności. Dodatkowo planowana cydrownia może stać się miejscem warsztatów i spotkań tematycznych, które zachęcą mieszkańców do wspólnego działania. W ten sposób projekt wspiera codzienną aktywność, buduje relacje społeczne i tworzy przestrzeń, która sprzyja lepszemu zdrowiu i jakości życia wsi.

4a. Charakterystyka obszaru opracowania

Lokalizacja i granice obszaru

Swołowo to niewielka wieś (ok. 200 mieszkańców) położona w województwie pomorskim, 15 km na północny zachód od Słupska, przy lokalnej trasie łączącej Słupsk z Darłowem. Administracyjnie należy do gminy Redzikowo (dawniej gmina Słupsk). Obszar opracowania obejmuje centralną część wsi – historyczne **centrum Swołowa** – wraz z otaczającym je układem zagród chłopskich oraz powiązaną z nim przestrzenią publiczną [ryc. 4.1]. Granice tego obszaru pokrywają się z czytelnym w terenie zasięgiem zwartej zabudowy wsi (owalnicy) i uwzględniają kluczowe elementy jej układu przestrzennego (plac centralny ze stawem i kościołem, pierścieniowy układ dróg wewnętrznych oraz najbliższe otoczenie placu).

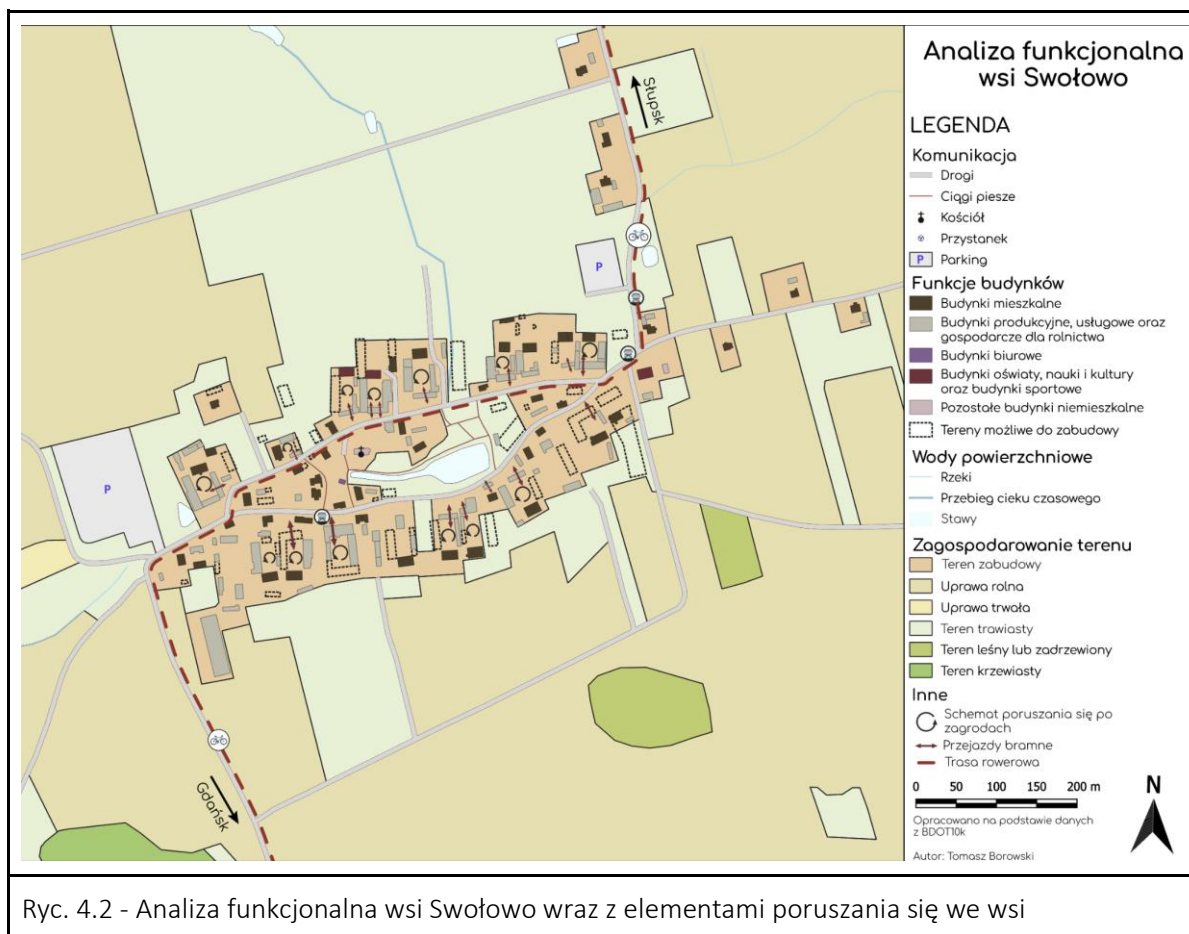
Krótką historia i znaczenie dla gminy

Swołowo jest wsią o średniowiecznym rodowodzie – pierwsze wzmianki o miejscowości pochodzą już z 1230 roku. Przez stulecia wieś znajdowała się pod różnymi zarządami (m.in. w XIII w. w posiadaniu zakonu joannitów, od XVII w. jako królewska wieś podlegała Słupskowi), co świadczy o jej dawnej randze administracyjnej. Największe znaczenie Swołowo zyskało jednak dzięki unikalnemu zachowaniu tradycyjnej architektury Pomorza. Do dziś **zachował się tu najliczniejszy na Pomorzu zespół zabytkowych zagród chłopskich o konstrukcji szachulcowej**, liczących ponad 150 lat. Ta wyjątkowa spuścizna architektoniczna sprawia, że Swołowo jest uznawane za jedną z najcenniejszych historycznych wsi regionu. Oficjalnie promowane jest jako „Europejska Wieś Dziedzictwa Kulturowego” oraz stolica „Krainy w Kratę” – obszaru słynącego z budownictwa ryglowego (szachulcowego). Stanowi tym samym ważny punkt na mapie turystycznej gminy i całego Pomorza. We wsi działa *Muzeum Kultury Ludowej Pomorza* (oddział Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku) zlokalizowane m.in. w zabytkowej zagrodzie Albrechta nr 8. Skansen ten, otwarty w 2008 r., prezentuje tradycyjne pomorskie gospodarstwo chłopskie z XIX w. (chałupa, stodoła, obora, chlew – częściowo odbudowane). Pełni on rolę centrum kulturalnego i edukacyjnego – odbywają się tu cykliczne imprezy folklorystyczne, warsztaty rzemiosł i wydarzenia plenerowe przyciągające licznych gości (np. w 2017 r. odnotowano ponad 22 tys. Odwiedzających). Dzięki temu Swołowo stało się wizytówką gminy Redzikowo, świadcząc o jej bogatym dziedzictwie. W literaturze fachowej Swołowo wymieniane jest jako modelowy przykład wsi o szczególnie wysokich walorach materialnego dziedzictwa kulturowego [Wójcik, 2016] – **przykład osady wyróżniającej się zachowanym układem i zabytkową zabudową**, co czyni ją kandydatem do ogólnopolskiej *Sieci Najciekawszych Wsi*. **Uwarunkowania przestrzenne i funkcjonalne**

Układ ruralistyczny Swołowa stanowi klasyczny przykład *owalnicy* pomorskiej. Wieś została założona na planie **owalnym** z centralnym placem, wokół którego rozlokowano zagrody chłopskie. Główną osią kompozycyjną jest biegnący przez środek wsi strumień (Zielona Struga), wzdłuż którego ukształtowano

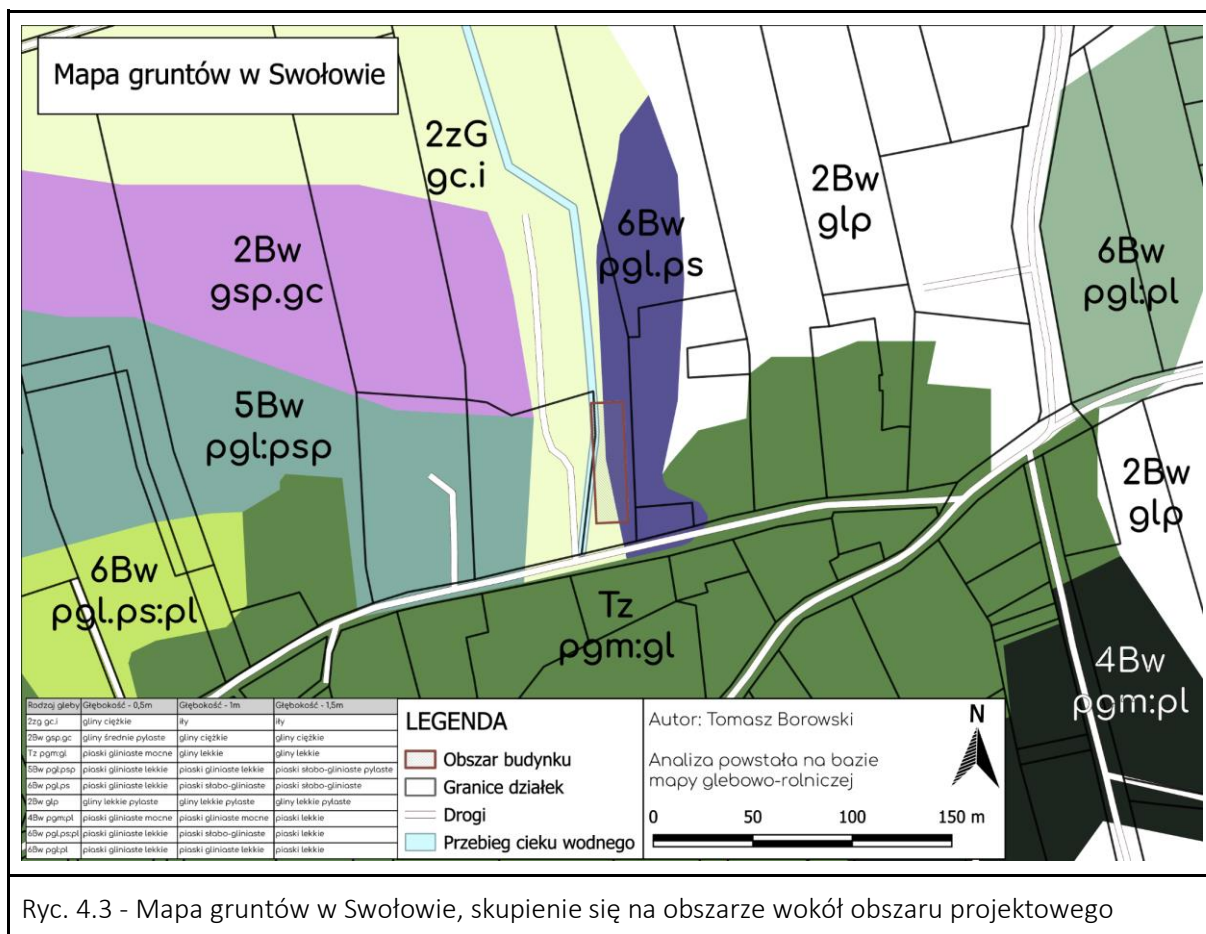
prześcięń placu. W centralnej części, na osi strumienia, znajduje się **niewielki staw** – utworzony poprzez przegrodzenie ciek – który przez wieki pełnił funkcje użytkowe (m.in. retencyjne, hodowlane) oraz rekreacyjne dla mieszkańców. Przy stawie usytuowany jest zabytkowy **kościół filialny pw. Wniebowzięcia NMP** (z początku XV w.) który wraz ze stawem i otaczającą zielenią tworzy malownicze centrum wsi. Plac owalniczy jest stosunkowo płaski, natomiast otaczający krajobraz to **łagodne zbocza doliny** – tę naturalną rzeźbę terenu wykorzystano przy lokowaniu zagród i rozplanowaniu pól uprawnych. Tradycyjne **zagrody chłopskie** mają formę zbliżoną do czworoboku, z budynkami gospodarczymi i mieszkalnymi zgrupowanymi wokół wewnętrznego podwórza. Charakterystyczne jest położenie domów mieszkalnych – zajmują one najwyżej położone części działek, od strony zewnętrznej owalnicy, zamykając przestrzeń podwórzy od strony placu. Dzięki temu układ zabudowy tworzy czytelną pierścieniową strukturę – **zewnątrzny pierścień domów** okala **wewnętrzny pierścień przestrzeni wspólnej** (placu ze stawem). Taki układ ruralistyczny jest unikalnym walorem Swołowa i podlega ochronie konserwatorskiej (patrz dalej).

Układ komunikacyjny wsi wynika z jej formy owalnicowej. Droga dojazdowa do Swołowa od strony Bruszkowa Wielkiego wprowadza do centralnego placu, skąd rozprowadzone są lokalne drogi **okrężne** biegnące wokół placu i wzdłuż zagród [ryc. 4.4]. Historyczny przebieg dróg został zachowany – do dziś tworzą one czytelny układ dwóch półokręgów po obu stronach stawu. Główne wjazdy do wsi są podkreślone szpalerami zieleni i harmonijnie wpisują się w krajobraz. Analiza funkcjonalna wskazuje, że układ dróg wewnętrznych zapewnia dostęp do każdej zagrody, często poprzez *przejazdy bramne* w budynkach gospodarczych (charakterystyczne szerokie wjazdy w oborach lub stodołach) [ryc. 4.2]. Ruch komunikacyjny ma charakter lokalny – Swołowo leży na uboczu głównych tras, co sprzyja zachowaniu spokojnego charakteru wsi. We wsi znajduje się przystanek komunikacji autobusowej, zapewniający połączenie ze Słupskiem (dojazd dla mieszkańców i turystów). **Trasa rowerowa** przebiegająca przez Swołowo czyni wieś dostępną także dla turystów poruszających się na rowerach [ryc. 4.2]. Natężenie ruchu samochodowego jest niewielkie, choć w sezonie turystycznym zwiększa się liczba aut przyjeżdżających do skansenu – stąd wydzielono teren na **parkingi** na obrzeżu centrum wsi [ryc. 4.1]. Gmina planuje także modernizację nawierzchni drogi dojazdowej, aby poprawić jej stan techniczny i bezpieczeństwo ruchu. Ogólnie jednak układ komunikacyjny funkcjonuje dobrze, a estetyka ruralistycznych ciągów komunikacyjnych (historyczne aleje dojazdowe i drogi wewnątrz wsi) jest uznawana za jeden z walorów Swołowa.

Ryc. 4.2 - Analiza funkcjonalna wsi Swołowo wraz z elementami poruszania się we wsi

Użytkowanie terenu w Swołowie ma charakter typowo rolniczo-osadniczy. Zabudowa mieszkalna i uzagrodowa koncentruje się na wspomnianym placu owalnym oraz w jego bezpośrednim sąsiedztwie [ryc. 4.2]. Poza obrębem wsi rozciągają się **polu uprawne** i **łąki**, stanowiące mozaikę otwartego krajobrazu rolnego otaczającego wieś [ryc. 4.3]. Analiza gruntów pokazuje, że gleby wokół Swołowa należą do urodzajnych kompleksów przydatnych rolniczo (m.in. kompleks pszenno-żytniowy) [ryc. 4.3]. Świadczy to o wysokim potencjale rolniczym tych terenów, ale też implikuje konieczność ich ochrony przed nadmierną urbanizacją. Sama wieś zachowała czytelny **podział na strefę mieszkalno-gospodarczą i strefę produkcyjną** [ryc. 4.5] – centrum wsi pełni funkcje osadnicze i usługowe (mieszkania, gospodarstwa, muzeum, kościół), zaś otaczające pola pełnią funkcję produkcyjną (rolniczą). Dodatkowo, w strukturze użytkowania terenu występują enklawy zieleni urządzonej: zabytkowy **cmentarz** parafialny (na wschodnim skraju wsi [ryc. 4.1]) oraz tereny zieleni towarzyszące zagrodom i przestrzeni publicznej (np. zieleń nad stawem, zadrzewienia wzdłuż dróg). **Analiza zieleni** [ryc. 4.1] wskazuje, że przed większością zagród od strony placu owalnicy występują pasy zieleni (trawniki, ogrody kwiatowe), co dodaje walorów estetycznych przestrzeni wspólnej. Ponadto wieś otoczona jest naturalną zielenią – w dolinie strumienia występują zarośla olszowe i łąki, a na otaczających wzgórzach kępy drzew i zadrzewienia śródpolne, które urozmaicają krajobraz. Przy drogach dojazdowych zachowały się fragmenty tradycyjnych alej (np. aleja lipowa od strony zachodniej), będących cennym elementem pomorskiego krajobrazu wiejskiego.

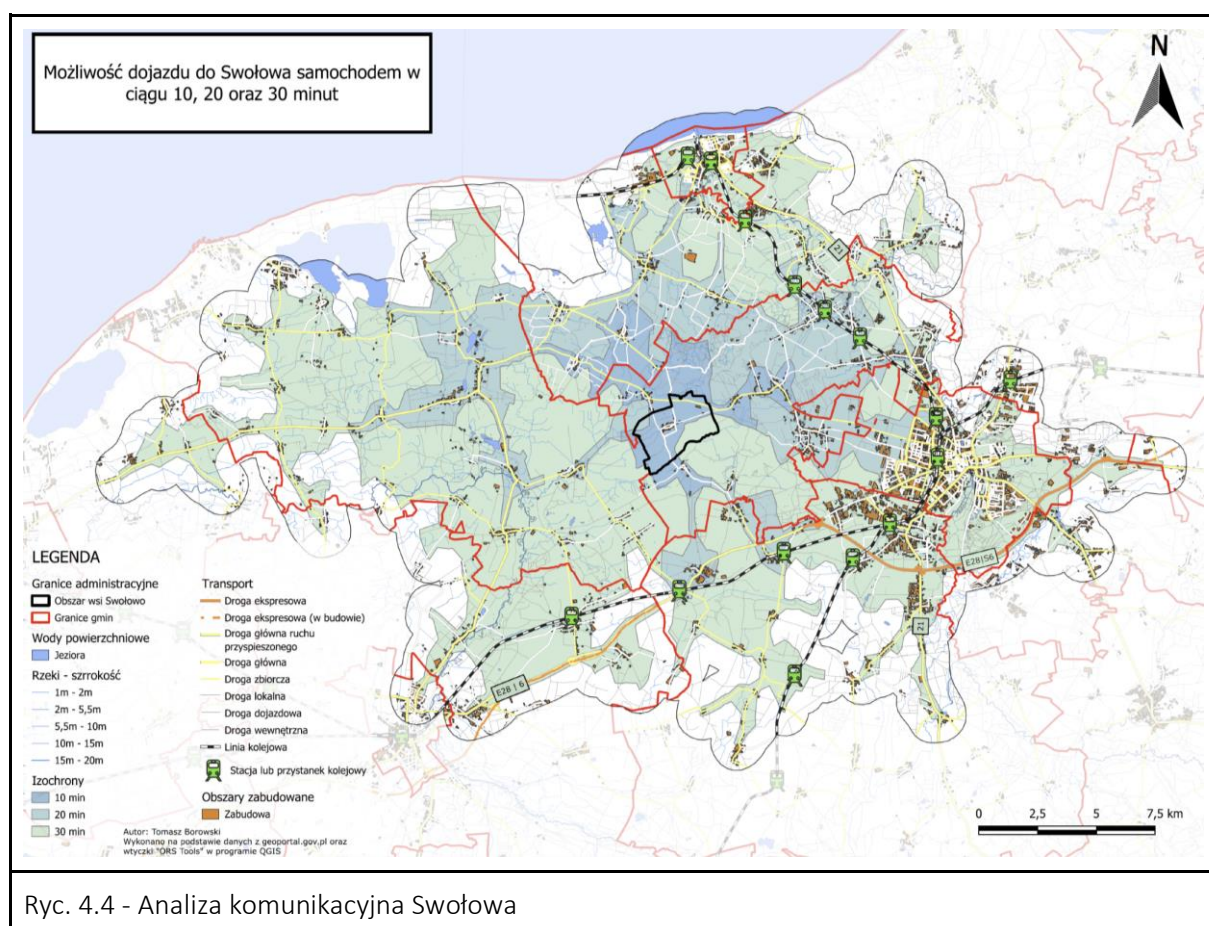
Ryc. 4.3 - Mapa gruntów w Swołowie, skupienie się na obszarze wokół obszaru projektowego

Walory kulturowe i krajobrazowe

Swołowo cechuje się wybitnymi walorami kulturowymi i estetycznymi. Najważniejsze z nich to **autentyczna historyczna zabudowa** oraz **zachowany układ przestrzenny wsi**, unikalny w skali regionu. Większość zagród zachowała tradycyjną formę i materiał – charakterystyczne *szachulcowe* ściany o czarno-białym ryglu są znakiem rozpoznawczym wsi. **Zabytkowe obiekty** – w tym kościół oraz zagrody – znajdują się w rejestrze i ewidencji zabytków, co gwarantuje ich ochronę prawną. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego (MPZP) Swołowa obejmuje całą wieś strefą ochrony konserwatorskiej historycznego układu ruralistycznego. Plan nakazuje zachowanie charakterystycznych cech zabudowy historycznej, takich jak tradycyjna lokalizacja i układ zagród, forma i bryła budynków, wysokość i kształt dachów, układ okien i drzwi oraz detale architektoniczne. Jednocześnie obowiązuje **zakaz zewnętrznego ocieplania i tynkowania** oryginalnych elewacji ryglowych, jak również zakaz nadbudowy budynków zabytkowych – mają one zachować swój pierwotny wygląd. W przypadku zniszczenia obiektu zabytkowego, MPZP wymaga jego odbudowy w formie nawiązującej do historycznej. Te regulacje zapewniają ochronę unikatowej architektury Swołowa i jej **ducha miejsca**. Wieś nie jest skansenem w izolacji – to **żywy organizm wiejski**, w którym od pokoleń toczy się normalne życie mieszkańców. Jak podkreśla Wesołowski (2017), muzeum w Swołowie jest nietypowe, gdyż zostało ulokowane **w funkcjonującej i zamieszkannej wsi**, odznaczającej się zespołem unikalnych wartości. Autentyczność ta stanowi ogromny atut – odwiedzający mają okazję doświadczyć kultury ludowej *in situ*, w naturalnym kontekście. **Krajobraz Swołowa** również zasługuje na ochronę. Połączenie malowniczej doliny, otwartych przestrzeni pól oraz historycznej zabudowy tworzy kompozycję o wysokich walorach wizualnych. Przyroda i krajobraz zarówno wewnątrz wsi (zieleń w przestrzeniach publicznych, staw, drzewa przy zagrodach), jak i w jej otoczeniu (mozaika pól, zadrzewienia, pagórkowaty teren), zostały bardzo wysoko ocenione w analizach eksperckich.

Również **wyróżniki kulturowe** – takie jak czytelny układ owalnicowy, zabytki architektury szachulcowej czy lokalne tradycje – stanowią o tożsamości miejsca i przyciągają zarówno badaczy, jak i turystów. Swołowo, jako część Krainy w Kratę, pielęgnuje

pomorskie dziedzictwo – organizowane są tu wydarzenia folklorystyczne (np. święto plonów, jarmarki rękodzieła, festiwale kulinarne i muzyczne) integrujące społeczność lokalną i promujące jej dorobek. Wszystkie te elementy składają się na bogatą **tożsamość kulturową** Swołowa, którą mieszkańcy starają się kultywować i wykorzystywać jako potencjał rozwojowy wsi.

Ryc. 4.4 - Analiza komunikacyjna Swołowa

Czynniki problemowe i potencjały rozwoju. Pomimo licznych walorów, Swołowo boryka się z kilkoma **ograniczeniami rozwojowymi**. Przede wszystkim, wieś ma charakter peryferyjny i **małą populację**, co utrudnia utrzymanie pełnej oferty usługowej na miejscu. Brakuje tu m.in. stałych placówek handlowych i gastronomicznych (poza sezonowymi inicjatywami podczas imprez). Większość codziennych potrzeb (sklepy, szkoła, opieka zdrowotna) mieszkańcy muszą zaspokajać w oddalonym Słupsku lub okolicznych miejscowościach. **Sezonowość** stanowi kolejny problem – życie społeczne i kulturalne w Swołowie koncentruje się latem, w związku z napływem turystów, podczas gdy poza sezonem (szczególnie zimą) aktywność wsi zamiera. Diagnoza przeprowadzona przez zespół projektowy wykazała, że **zimą wieś niemal traci swój puls** – brakuje stałego, ogrzewanego miejsca spotkań, warsztatów i inicjatyw, co poważnie ogranicza integrację i aktywność mieszkańców poza sezonem. **Infrastruktura społeczna** jest zatem niewystarczająca – we wsi nie ma świetlicy wiejskiej, domu kultury ani innego obiektu, który mógłby służyć za centrum życia lokalnego przez cały rok. Jest to postrzegane jako poważna bariera rozwoju społecznego. Kolejnym wyzwaniem jest **stan techniczny i estetyczny** niektórych elementów przestrzeni.

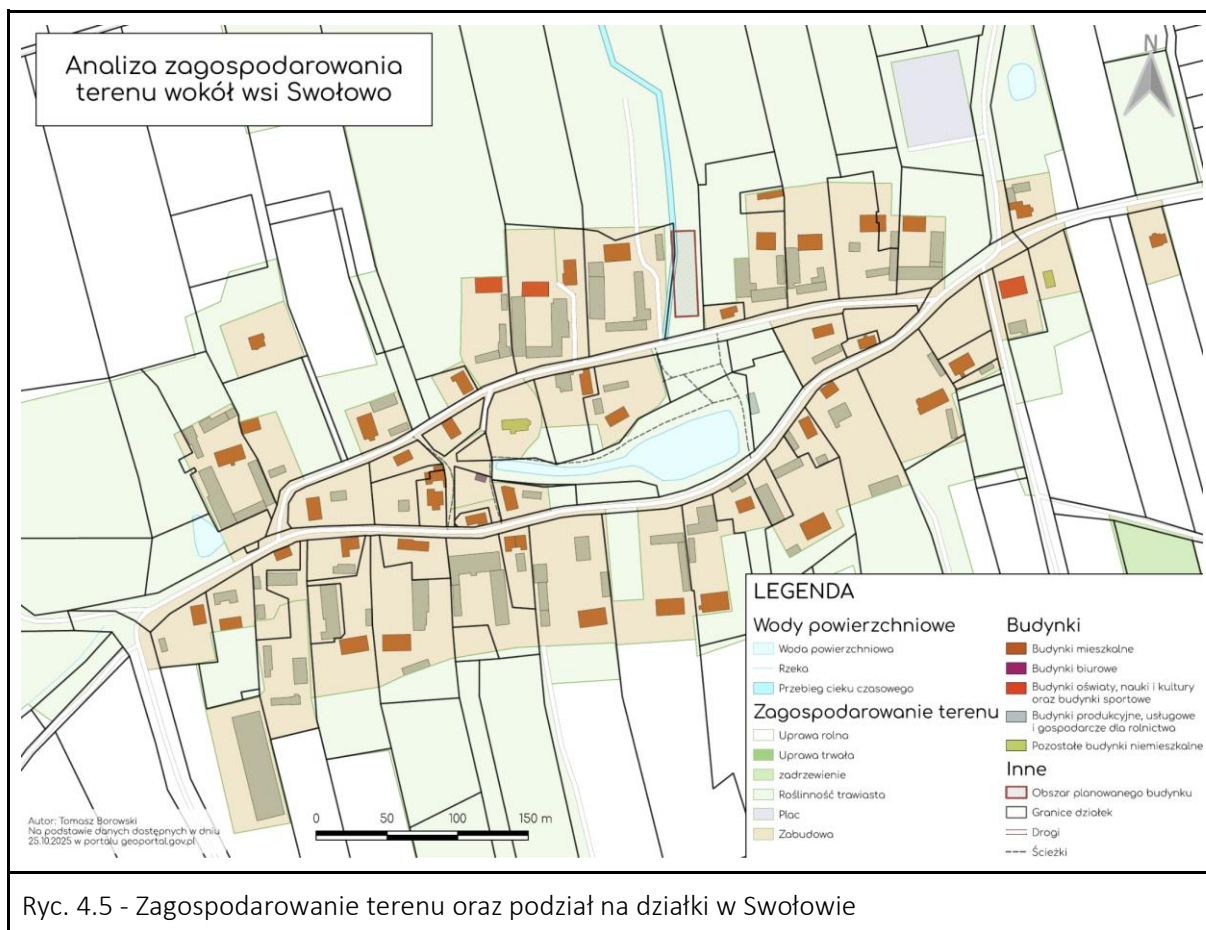
Choć wiele zagród jest odrestaurowanych, część zabudowań gospodarczych pozostaje w gorszym stanie (np. ruiny stodoł czy obór na prywatnych posesjach), co zaburza estetykę otoczenia. Również **ogrodzenia** posesji bywają niejednorodne stylistycznie – współczesne płoty z siatki czy blachy falistej kolidują z historycznym charakterem wsi. Brak jest jednolitych standardów estetycznych dla ogrodzeń i małej architektury, co obniża wizualną spójność przestrzeni publicznej. W analizie eksperckiej aspekty takie jak **charakter ogrodzeń, stan techniczny zabudowy**, a także **oferta usługowa i turystyczna** (miejsca dla turystów, pamiętki, system informacji) oceniono naj słabiej. Ruch turystyczny, choć pożądaný, nie jest w pełni zagospodarowany – brak stałych punktów informacji turystycznej, oznakowanych tras zwiedzania wsi czy lokalnych punktów gastronomicznych i sprzedaży pamiętek ogranicza możliwości dłuższego zatrzymania turystów w Swołowie. **Układ przestrzenny wsi podlega ścisłej ochronie konserwatorskiej**, co z jednej strony jest wielkim atutem (gwarantuje zachowanie unikatowego charakteru), ale z drugiej strony może stanowić barierę dla pewnych inwestycji lub modernizacji. Wymogi MPZP (np. zakaz ocieplania elewacji ryglowych od zewnątrz) powodują, że właściciele zabytkowych budynków muszą ponosić wyższe koszty utrzymania i remontów, co nie zawsze jest łatwe przy ograniczonych zasobach finansowych mieszkańców. Ponadto brak możliwości znaczącej rozbudowy zabudowy we wsi (poza ściśle określonymi w planie obszarami) ogranicza potencjał inwestycyjny – wszelka nowa zabudowa musi respektować tradycyjny układ zagród i skromną skalę architektury. Podsumowując, *kluczowe bariery rozwojowe* Swołowa to: **niedostatek całorocznej infrastruktury społecznej, ograniczony lokalny rynek usług, sezonowość aktywności, pewne zaniedbania estetyczne** (ogrodzenia, stare zabudowania) oraz **restrykcyjne uwarunkowania ochrony zabytków**.

Z drugiej strony, Swołowo posiada znaczące **potencjały rozwoju**, które można wykorzystać przy odpowiednim planowaniu. Należy do nich przede wszystkim **bogate dziedzictwo kulturowe i krajobrazowe** – unikatowa architektura i malownicze otoczenie stanowią solidną bazę dla rozwoju turystyki kulturowej, edukacyjnej i agroturystyki. Już obecnie wieś przyciąga tysiące turystów rocznie, a rosnąca rozpoznawalność marki „Kraina w Kratę” może ten trend umocnić. Działalność Muzeum Pomorza Środkowego zapewnia profesjonalne zaplecze merytoryczne do organizacji dalszych wydarzeń, warsztatów i programów edukacyjnych (np. związanych z dawnym rzemiosłem, architekturą drewnianą). Swołowo zajmuje pod tym względem centralne miejsce w regionie – ze względu na swoje położenie, skalę i unikatowy charakter zostało wytypowane jako ośrodek działań na rzecz zachowania dziedzictwa wiejskiego Pomorza. *Integracja funkcji muzealnej z żywą wsią* stwarza możliwość rozwoju innowacyjnych form turystyki wiejskiej – odwiedzający mogą brać udział w codziennym życiu wsi (np. poprzez udział w pracach gospodarskich prezentowanych w zagrodzie muzealnej, warsztatach tkackich, kulinarnych itp.). Ponadto wieś dysponuje wolnymi przestrzeniami (np. niezagospodarowane działki gminne lub puste budynki gospodarcze), które można przystosować na cele społeczne lub usługowe. Istnieje możliwość utworzenia **wielofunkcyjnego centrum społecznego** – świetlicy lub domu spotkań – co postulowane jest zarówno przez mieszkańców, jak i ekspertów. Tego rodzaju inwestycja mogłaby ożywić wieś w okresach poza sezonem turystycznym i stać się miejscem integracji międzypokoleniowej. Kolejnym potencjałem jest **aktywizacja lokalnej przedsiębiorczości** opartej na dziedzictwie – produkcja regionalnych wyrobów (np. żywność tradycyjna, rękodzieło), rozwój gospodarstw agroturystycznych, a nawet nowe inicjatywy w rodzaju planowanej *cydrowni* (wytwórni cydru) jako lokalnej atrakcji. Wszystko to może stworzyć nowe miejsca pracy i źródła dochodu dla mieszkańców, przeciwdziałając procesom wyludniania. Podsumowując, Swołowo dysponuje **silnymi stronami** w postaci wyjątkowych walorów zabytkowych, krajobrazowych i tożsamości lokalnej, a także wsparciem instytucjonalnym (muzeum, programy odnowy wsi). Wykorzystanie tych atutów w zrównoważony sposób, przy jednoczesnym usuwaniu barier (np. poprzez poprawę infrastruktury i poszerzenie funkcji przestrzeni publicznej), stwarza szansę na dalszy rozwój wsi jako prężnego ośrodka życia kulturalnego i społeczności lokalnej.

4b. Diagnoza i analiza problemowa

Stan przestrzeni publicznej

Przestrzeń publiczna Swołowa koncentruje się w obrębie centralnego placu (owalnicy) oraz otaczających go ciągów komunikacyjnych. **Główną przestrzeń publiczną** stanowi historyczny plac ze stawem i otwartą zielenią, pełniący rolę wiejskiego „ryнку” (choć niezabudowanego). W jego sąsiedztwie znajduje się kościół oraz zagroda nr 8 (muzeum), które również dysponują terenami ogólnodostępnymi – dziedziniec kościoła i zagrody muzealnej są wykorzystywane przy wydarzeniach i odwiedzane przez turystów. Na co dzień jednak przestrzeń ta nie jest w pełni zagospodarowana: brak wydzielonych stref rekreacji, stałych ławek czy placu zabaw. **Funkcje** przestrzeni publicznych ograniczają się głównie do funkcji komunikacyjnej (przejazd, przejście) oraz okazjonalnie integracyjnej podczas świąt i festynów. **Infrastruktura** w przestrzeni publicznej jest skromna – wieś posiada oświetlenie uliczne przy głównych drogach, lecz brak jest utwardzonych chodników (piesi poruszają się poboczami dróg lub ścieżkami udeptanymi na trawie). Nawierzchnia dróg wewnętrznych to asfalt lub płyty betonowe, częściowo sfatygowane, co wpływa na estetykę. **Estetyka przestrzeni publicznej** Swołowa jest zdominowana przez historyczne otoczenie – malownicze chałupy, zielone podwórza i staw – co stanowi o jej uroku. Niemniej pewne elementy ją zakłócają: wspomniane wcześniej współczesne ogrodzenia z siatki, brak jednolitego stylu małej architektury (ławki, kosze na śmieci, jeśli są, pochodzą z różnych stylów) oraz okazjonalne zaniedbania (np. dzikie parkingi na trawie podczas imprez). **Dostępność** przestrzeni dla osób o ograniczonej mobilności jest problematyczna – brak chodników, liczne nierówności terenu i progi (np. wysoki krawężnik przy wejściu na teren kościoła, brak podjazdów dla wózków) utrudniają poruszanie się seniorom, osobom z niepełnosprawnościami czy rodzicom z wózkami. Podczas wydarzeń plenerowych odczuwalny bywa niedostatek zaplecza sanitarnego i infrastruktury technicznej (np. przyłączy prądu, zadaszeń). Ogólnie stan przestrzeni publicznej można określić jako **zachowujący autentyczność, lecz wymagający poprawy funkcjonalności**. Potrzebne jest lepsze wyposażenie tej przestrzeni w elementy podnoszące komfort i estetykę – takie jak ławki, oświetlenie dekoracyjne, utwardzone alejki czy tablice informacyjne dla zwiedzających. Obecnie informacje o wsi dostępne są głównie na tablicach przy muzeum oraz na tabliczkach opisujących historię poszczególnych zagrod (przymocowanych do budynków). Brakuje jednak spójnego **systemu informacji wizualnej** w przestrzeni publicznej (drogowskazów, mapy turystycznej w centrum itp.), co zostało zidentyfikowane jako jedna ze słabości. Pod względem **funkcji społecznych** – brak wspomnianego domu spotkań oznacza, że nie ma dedykowanej przestrzeni publicznej dla mieszkańców na codzienne aktywności (np. zajęcia dla dzieci, spotkania seniorów). Pewną rolę pełni świetlica w remizie OSP w sąsiedniej wsi lub gościnnie przestrzeń muzeum, ale to rozwiązania doraźne. Podsumowując, *stan przestrzeni publicznej* Swołowa odzwierciedla dylemat między zachowaniem historycznego charakteru a potrzebą modernizacji – obecnie jest ona klimatyczna, lecz mało funkcjonalna i nie w pełni dostępna dla wszystkich użytkowników.

Kluczowe problemy i bariery rozwojowe

Na podstawie powyższej diagnozy można wskazać najważniejsze problemy przestrzenne Swołowa. Pierwszym jest **brak wielofunkcyjnej przestrzeni publicznej z prawdziwego zdarzenia**, co przekłada się na ograniczoną integrację społeczności lokalnej (szczególnie poza sezonem) oraz mniejsze zaangażowanie mieszkańców w życie wsi. Drugi problem to **niewystarczająca infrastruktura techniczna i funkcjonalna** – m.in. brak chodników i udogodnień dla pieszych, co wpływa na bezpieczeństwo i dostępność, a także brak elementów małej architektury zwiększających komfort korzystania z przestrzeni (ławki, zadaszenia, oświetlenie miejsc wypoczynku). Kolejną barierą jest **słaba oferta usługowa** na terenie wsi – brak kawiarni, punktu gastronomicznego czy sklepu z lokalnymi produktami sprawia, że zarówno mieszkańcy, jak i turyści nie znajdują na miejscu pełnej obsługi. To powoduje krótkotrwałość wizyt turystycznych (zwiedzanie muzeum i wyjazd) oraz konieczność dojazdów mieszkańców do miasta po podstawowe zakupy. Następny problem stanowi **zanik aktywności w okresie zimowym** – jak wspomniano, zimą brak wydarzeń i miejsc spotkań powoduje społeczną stagnację. W ujęciu planistycznym wyzwaniem jest także **dostosowanie rozwoju wsi do reżimu konserwatorskiego** – wszelkie inwestycje muszą uzyskać akceptację konserwatorską i wpisać się w historyczny charakter, co bywa czasochłonne i kosztowne. Na przykład modernizacja energetyczna domów (ocieplenie ścian) jest utrudniona przez zakazy planu miejscowego, co dla mniej zamożnych mieszkańców stanowi istotny dylemat (chronić zabytkową elewację czy obniżyć koszty ogrzewania). Podobnie budowa nowych obiektów publicznych (np. świetlicy) wymaga znalezienia odpowiedniej lokalizacji i formy architektonicznej nawiązującej do zabudowy zagrodowej, co zawęża pole manewru projektowego. **Problemy komunikacyjne** nie są wprawdzie dominujące, ale warto odnotować potrzebę naprawy nawierzchni dróg i poprawy oznakowania – zwłaszcza w kontekście rosnącego ruchu turystycznego i dojazdu autokarów (istnieje ryzyko degradacji dróg gruntowych i konfliktów na wąskich odcinkach). **Parkowanie** podczas dużych imprez również może stanowić problem – choć wyznaczono miejsca parkingowe na wjazdach do wsi z obu stron, przy masowych wydarzeniach auta są parkowane chaotycznie, np. na poboczach, co niszczy zieleń oraz jest dokuczliwe dla mieszkańców.

Reasumując, główne problemy wymagające rozwiązania to: *ożywienie* i lepsze wyposażenie przestrzeni publicznych, *zapewnienie całorocznej oferty kulturalno-społecznej* dla mieszkańców, *poprawa estetyki* (ogrodzenia, detale) oraz *usprawnienie infrastruktury* (ciągi piesze, informacja, podstawowe usługi).

Wnioski

Przeprowadzona analiza pozwala sformułować rekomendacje odnośnie ochrony istniejących wartości Swołowa oraz kierunków koniecznych usprawnień:

- **Do ochrony** należy bezwzględnie **historyczny układ ruralistyczny** wsi (formę owalnicy z centralnym placem) oraz wynikające z niego osi widokowe i kompozycja przestrzenna. Należy zachować i pielęgnować **autentyczną zabudowę szachulcową** – zarówno poprzez kontynuację obecnych regulacji konserwatorskich (nakaz utrzymania formy i detalu budynków zabytkowych), jak i poprzez wspieranie właścicieli zabytków w remontach (np. dotacje na zachowanie ryglowych elewacji). Ochronie podlega też **krajobraz otwarty** wokół wsi – mozaika pól i zieleni – gdyż stanowi integralne tło dla zabytkowej zabudowy. Istotne jest zabezpieczenie przed zabudową najbliższego otoczenia owalnicy, aby nie zaburzyć czytelności układu oraz panoramy wsi. Należy kontynuować ochronę cennych **elementów przyrodniczych** (staw, starodrzew, alejki wokół stawu na nawsiu, zieleń przyzagrodowa) jako dopełnienia kulturowego krajobrazu. W sferze niematerialnej konieczne jest podtrzymanie **lokalnej tożsamości i tradycji** – poprzez wsparcie dla działań muzeum i społeczności (festiwale, warsztaty, zespoły folklorystyczne). Zachowanie unikatowego charakteru Swołowa powinno pozostać priorytetem – jest to fundament, na którym opiera się atrakcyjność wsi.
- **Do poprawy** natomiast wskazać trzeba kilka kluczowych kwestii. Pierwszą z nich jest **funkcjonalność i wyposażenie przestrzeni publicznych** – plac centralny i jego otoczenie wymagają zagospodarowania sprzyjającego przebywaniu ludzi (np. urządzenie nawierzchni, ustawienie ławek, stworzenie miejsca spotkań pod zadaszeniem). Wprost postulowane jest utworzenie **wielosezonowej przestrzeni wspólnej** – np. świetlicy wiejskiej lub innego obiektu, gdzie mogłyby odbywać się spotkania, zajęcia i wydarzenia niezależnie od pogody (taki kierunek rozwoju przewidują już plany lokalne i oczekiwania mieszkańców). Niezbędna jest także **poprawa dostępności** – budowa chodników lub ciągów pieszo-rowerowych łączących kluczowe punkty wsi (kościół, muzeum, przystanek) oraz likwidacja barier architektonicznych (pochylnie, utwardzone przejścia). Kolejnym obszarem do poprawy jest **estetyka wsi**: zaleca się ujednoczenie formy ogrodzeń w przestrzeni publicznej (np. poprzez wytyczne lub dofinansowanie tradycyjnych płotów drewnianych zamiast siatki), uporządkowanie szyldów i reklam (obecnie nielicznych, ale w przyszłości mogących się pojawić) oraz zagospodarowanie zaniedbanych działek (usunięcie ruin bądź ich odbudowa w dawnym kształcie, odnowienie zagospodarowania zielenią). Ważne jest również rozwinięcie **infrastruktury turystycznej** – wyznaczenie ścieżki edukacyjnej po wsi z tablicami informacyjnymi, stworzenie miejsca, gdzie turyści mogliby odpocząć i skorzystać z lokalnej oferty (np. mała kawiarnia, punkt informacji z pamiątkami regionalnymi). Wreszcie, istotne będzie **wzmocnienie oferty usługowej** dla mieszkańców: choć niektóre ograniczenia wynikają z małej skali wsi, warto rozważyć np. uruchomienie sklepu wiejskiego (być może przy wykorzystaniu istniejącego budynku gminnego) czy punktu aptecznego, aby poprawić jakość życia na miejscu. Podsumowując, **analiza wskazuje potrzebę zrównoważonej interwencji**: z jednej strony kontynuacji ochrony dziedzictwa Swołowa, z drugiej – wprowadzenia subtelnych usprawnień infrastrukturalnych i funkcjonalnych, które ożywią przestrzeń publiczną i uczynią wieś bardziej przyjazną zarówno mieszkańcom, jak i odwiedzającym. Realizacja tych zaleceń pozwoli zachować wyjątkowy charakter „stolicy Krainy w Kratę”, jednocześnie zapewniając jej społeczności warunki do zrównoważonego rozwoju na miarę XXI wieku.

Bibliografia:

- Wesołowski, Ł. (2017). *Edukacja architektoniczna w zakresie dziedzictwa kulturowego i jego ochrony na przykładzie wsi Swołowo*. **Wiadomości Konserwatorskie**, 51, 104–113. [Data dostępu 10.12.2025] [https://yadda.icm.edu.pl/baztech/element/bwmeta1.element.baztech-cfd116bd-1af5-4355-bb2d-eea7beb71ba9;8&qt=CHILDREN-STATELESS](https://yadda.icm.edu.pl/baztech/element/bwmeta1.element.baztech-a7bc205d-b5c9-4b4e-9712-3a2fcabfe224?q=bwmeta1.element.baztech-cfd116bd-1af5-4355-bb2d-eea7beb71ba9;8&qt=CHILDREN-STATELESS)
- Wójcik, M. (2016). *Uwarunkowania tworzenia „Sieci najciekawszych wsi”*. *Wyniki oceny eksperckiej 50 polskich miejscowości*. **Acta Univ. Lodzensis Folia Geographica Socio-Oeconomica**, 25, 109–129. <https://doi.org/10.18778/1508-1117.25.06>

4c. Założenia projektowe

Cele projektowe wynikające z diagnozy

Diagnoza przeprowadzona podczas pobytu w Swołowie oraz analiz uzupełniających wykonanych po powrocie pozwoliła określić najważniejsze problemy przestrzenne, społeczne i funkcjonalne tej wyjątkowej miejscowości. Zgromadzone obserwacje pokazały, że pomimo niezwykle bogatego dziedzictwa kulturowego oraz wyrazistej struktury owalnicy wieś boryka się z brakiem współczesnych przestrzeni, które mogłyby integrować mieszkańców, podtrzymywać lokalne tradycje i jednocześnie odpowiadać na nowe potrzeby społeczne. W ramach diagnozy zauważono, że w Swołowie brakuje całorocznej infrastruktury społecznej działającej niezależnie od sezonu turystycznego. Większość aktywności koncentruje się w okresie letnim, natomiast zimą wieś niemal traci swój puls. Mieszkańcy nie mają stałego, ogrzewanego miejsca spotkań, warsztatów i działań animacyjnych, co ogranicza rozwój inicjatyw oddolnych i utrudnia integrację międzypokoleniową. Z tego problemu wynika jeden z najważniejszych celów projektowych – stworzenie Wielkiej Chaty jako całorocznego, wielofunkcyjnego centrum społeczno-kulturalnego, zdolnego do obsługi wydarzeń i uroczystości mieszkańców o każdej porze roku i w każdych warunkach pogodowych.

Diagnoza zwróciła również uwagę na ograniczoną dostępność istniejącej infrastruktury. W Swołowie wciąż brakuje miejsc całkowicie przyjaznych osobom starszym, rodzicom z małymi dziećmi oraz osobom z niepełnosprawnościami. Część przestrzeni jest trudno dostępna, a ścieżki komunikacyjne są nieczytelne i nie tworzą logicznego, spójnego systemu. Dlatego celem projektowym stało się zapewnienie w Wielkiej Chacie pełnej dostępności architektonicznej, która zostanie osiągnięta dzięki wprowadzeniu windy obsługującej wszystkie kondygnacje, braku progów, czytelnej orientacji wizualnej oraz dostosowaniu ścieżek do współczesnych standardów komfortu i bezpieczeństwa.

W trakcie badań terenowych dostrzeżono również, że wiele dawnych funkcji gospodarczych i użytkowych, niegdyś stanowiących sedno życia wiejskiego, zanikło lub stało się nieczytelne. Dotyczy to takich elementów jak ziemianki, lodownie, budynki bramne czy tradycyjne przestrzenie przetwórstwa. Te historyczne elementy, pełne znaczenia i zakorzenione głęboko w tożsamości miejsca, bez odpowiedniej oprawy ulegają stopniowemu zapomnieniu. Projekt postawił sobie więc za cel przywrócenie tych funkcji w sposób nowoczesny, ergonomiczny i higieniczny.

Właśnie dlatego w Wielkiej Chacie zaplanowano niewielką, ekologiczną cydrownię, nową interpretację ziemianki, budynek bramny oraz szereg elementów krajobrazowych o charakterze symbolicznym i edukacyjnym, nawiązujących do dawnych form gospodarowania.

Kolejnym problemem zdiagnozowanym podczas analiz był brak przestrzeni umożliwiających regularne działanie Koła Gospodyń Wiejskich oraz lokalnych twórców i rzemieślników. Choć w Swołowie aktywnie funkcjonuje społeczność oparta na tradycji kulinarnej i rękodzielniczej, mieszkańcy nie mają obecnie odpowiednio wyposażonego zaplecza pozwalającego na prowadzenie warsztatów czy wspólne gotowanie. Stąd też celem projektowym stało się stworzenie profesjonalnej pracowni kulinarno-warsztatowej, przygotowanej z myślą o KGW, lokalnych producentach, turystach i grupach szkolnych, która umożliwi organizację przygotowań do świąt, warsztatów przetwórczych, prezentacji lokalnych produktów oraz spotkań międzypokoleniowych.

Jednym z najbardziej wyrazistych problemów okazał się stopniowy zanik wiedzy o odmianach jabłoni i o sadownictwie tradycyjnie obecnych, które przez dziesięciolecia współtworzyły krajobraz kulturowy wsi (Rys 4c.1.1). Stare odmiany jabłek, choć wciąż obecne w krajobrazie, nie są wystarczająco wyeksponowane, a wiedza o nich nie jest przekazywana młodszemu pokoleniu. Stąd kluczowym celem projektowym stało się stworzenie ścieżki edukacyjnej, systemu świetlików nad cydrownią ukazujących proces produkcji, kalendarza odmian jabłek oraz warsztatów i wydarzeń związanych z sadownictwem i przetwórstwem.

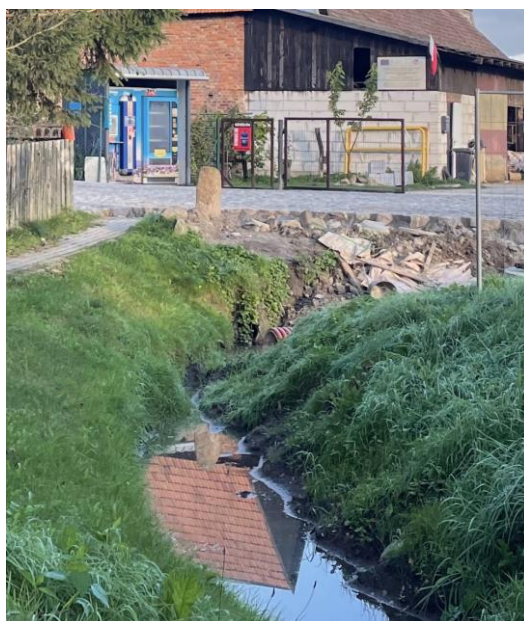

*Rysunek 4c.1.1 Zdjęcie ze wsi Swołowo- jabłoń na nawsiu
Źródło: własne zasoby*

W diagnozie zwrócono także uwagę na silnie sezonowy charakter ruchu turystycznego. Latem wieś tętni życiem, natomiast w sezonie jesienno-zimowym aktywność lokalna zamiera. Dlatego jednym z celów projektowych stało się stworzenie programu całorocznego, opartego na rytmie natury i cyklu dojrzewania jabłek, a także wprowadzenie przestrzeni umożliwiających organizowanie wydarzeń niezależnie od warunków pogodowych.

Szczególną rolę pełni tu zadaszony budynek bramny, który dzięki rozsuanemu poszyciu pozwoli organizować np. marcową wymianę sadzonek, kiermasze, warsztaty czy spotkania tematyczne poświęcone dawnym odmianom jabłoni.

Jednym z istotnych problemów było również to, że w miejscowości brakuje rozwiązań retencyjnych (Rys 4c.1.2) i ekologicznych systemów energetycznych, które pozwoliłyby zmniejszyć koszty eksploatacji i zwiększyć samowystarczalność obiektu. Dlatego założono wprowadzenie systemu wykorzystującego wodę szarą pochodzącą z deszczówki, niewidocznej dachówki fotowoltaicznej typu „invisible solar”, pomp ciepła, retencji suchego potoku, przepuszczalnych nawierzchni oraz systemu CBG (biogaz kupowany) jako ekologicznego źródła energii cieplnej. Celem jest stworzenie budynku energooszczędnego i nowoczesnego, który jednocześnie nie zaburza tradycyjnego charakteru zabudowy.

Rysunek 4c.1.2 Zdjęcie ze wsi Swołowo- obecna retencja stan z sierpnia 2025r.

Źródło: własne zasoby

W analizie zauważono również, że istniejące ścieżki piesze są nieczytelne i nie odzwierciedlają naturalnego sposobu poruszania się mieszkańców po owalnicy. Mieszkańcy przemieszczają się zazwyczaj po okręgu poruszając się między zagrodami, a wejścia na teren gospodarstw są liniowe i prowadzą przez bramy. Dlatego za cel projektowy obrano stworzenie systemu ścieżek nawiązujących do historycznej logiki ruchu — z wejściem prostoliniowym przez budynek bramny, a następnie możliwością poruszania się po okrężnych ścieżkach w obrębie działki.

Ostatnim problemem, bardzo wyraźnie widocznym w diagnozie, jest zanik dawnej symboliki przestrzeni wiejskiej. Ziemiarki, lodownie, podwórza bramne i inne elementy krajobrazu wiejskiego były niegdyś nieodłącznym fragmentem codzienności i gospodarki. Współczesna wieś coraz bardziej zatracza te znaczenia. Celem projektowym stało się zatem wprowadzenie współczesnych reinterpretacji dawnych elementów, zachowujących ich symboliczną i użytkową rolę.

Połączenie wszystkich tych celów projektowych tworzy fundament pod całą koncepcję Wielkiej Chaty. Jest to projekt odpowiadający jednocześnie na potrzeby społeczne, kulturowe, funkcjonalne, edukacyjne i ekologiczne, który wyrasta bezpośrednio z diagnozy i pozostaje ściśle zakorzeniony w tożsamości Swołowa. Dzięki temu Wielka Chata nie jest obiektem narzuconym z zewnątrz, ale wynika organicznie z charakteru miejsca, stanowiąc pełną odpowiedź na realne, zidentyfikowane potrzeby jego mieszkańców.

4c.2 Kierunki przekształceń przestrzeni publicznej (estetyka, funkcja, dostępność, integracja społeczna)

Kierunki przekształceń przestrzeni publicznej w Swołowie wynikają z potrzeby stworzenia środowiska, które jednocześnie chroni wyjątkowe dziedzictwo kulturowe owalnicy, odpowiada na współczesne potrzeby mieszkańców oraz wspiera rozwój życia społecznego i edukacyjnego. Projekt Wielkiej Chaty koncentruje się na wprowadzeniu zmian, które w sposób harmonijny i wyważony reorganizują sposób użytkowania terenu, wzmacniają estetykę miejsca (Rys 4c.2.1) i tworzą nową, trwałą jakość przestrzeni publicznej.

*Rys 4c.2.1 Zdjęcie ze wsi Swołowo- estetyka miejsca
Źródło: własne zasoby*

Pierwszym kierunkiem działań jest świadome kształtowanie estetyki terenu w sposób nawiązujący do tradycji regionu i porządku krajobrazowego charakterystycznego dla pomorskiej wsi ryglowej (Rys 4c.2.1). Estetyka projektowanej przestrzeni publicznej opiera się na czytelnym dialogu między nowoczesnością a dziedzictwem. Oznacza to stosowanie naturalnych materiałów takich jak drewno, kamień polny, stal o patynowanej powierzchni czy dachówka, przy jednoczesnym wprowadzaniu technologii ukrytych i nieinwazyjnych wizualnie, takich jak niewidoczna dachówka fotowoltaiczna typu „invisible solar”. Dzięki temu cały zespół zachowuje charakter historycznej zabudowy Swołowa, lecz wzbogacony zostaje o współczesne rozwiązania wpływające na efektywność energetyczną i trwałość obiektu.

Estetyka przestrzeni jest również budowana poprzez system mostków drewnianych przebiegających nad suchym potokiem, poprzez ścieżki o wyraźnie zdefiniowanej geometrii oraz przez budynek bramny pełniący funkcję wizualnego progu, wyraźnie wprowadzającego na teren działki. Kompozycja krajobrazowa, oparta na miękkich liniach potoku, okrężnym ruchu pieszym i naturalnym ukształtowaniu terenu, tworzy estetyczne i zarazem czytelne środowisko, w którym tradycja i współczesność pozostają w równowadze.

Drugim kierunkiem przekształceń jest wzmocnienie funkcjonalności przestrzeni publicznej. Projekt przewiduje, że teren wokół Wielkiej Chaty stanie się miejscem zarówno codziennego użytkowania, jak i organizacji działań sezonowych, edukacyjnych, warsztatowych i rekreacyjnych. Funkcje rozplanowano tak, aby zachowywały logiczne powiązania: wejście główne prowadzi przez budynek bramny, w którym można organizować wydarzenia półotwarte, wymiany sadzonek czy kiermasze; główne ścieżki edukacyjne łączą poszczególne strefy tematyczne; świetliki zlokalizowane w nawierzchni umożliwiają obserwację procesu powstawania cydru, tworząc przestrzeń edukacyjną „w ruchu”; za budynkiem przewidziano zieleniec z nasadzeniami starych odmian jabłoni, pozwalający na przeprowadzenie warsztatów sadowniczych. Całe zagospodarowanie terenu działa jak otwarta, wielowarstwowa przestrzeń edukacyjno-społeczna, w której każdy fragment – od mostków po ścieżki – posiada przypisaną sobie rolę funkcjonalną.

Trzecim kluczowym kierunkiem jest poprawa dostępności przestrzeni dla wszystkich użytkowników. Projekt zakłada, że przestrzeń publiczna wokół Wielkiej Chaty musi być bezpieczna, intuicyjna i dostępna niezależnie od wieku czy możliwości poruszania się. Stąd zastosowanie przepuszczalnych nawierzchni naturalnych o płaskiej strukturze, ścieżek antypoślizgowych z zatopionym oświetleniem punktowym ułatwiającym orientację po zmroku oraz zastosowanie odpowiednich spadków terenu. Mostki wykonane z długowiecznego drewna odpornego na wilgoć tworzą ciągi możliwe do pokonania także dla osób z ograniczoną mobilnością. Dostępność stanowi również podstawę projektowania komunikacji pionowej – winda łączy wszystkie kondygnacje, umożliwiając równy dostęp do piwnicy technologicznej, parteru i piętra. Dzięki temu przestrzeń publiczna przestaje być zbiorem przypadkowych fragmentów i staje się jednolitym, dostępnym systemem, z którego mogą korzystać wszyscy mieszkańcy Swołowa.

Czwartym kierunkiem jest wspieranie integracji społecznej poprzez świadome kształtowanie miejsc spotkań, dialogu i wspólnego działania. Zagospodarowanie terenu zostało zaprojektowane tak, aby naturalnie sprzyjać zatrzymaniu się, rozmowie i uczestnictwu w wydarzeniach. Budynek bramny stanowi półpubliczną strefę między wsią a Wielką Chatą, w której można organizować lokalne akcje, warsztaty, kiermasze czy spotkania sąsiedzkie. Okrężny charakter ruchu pieszych – nawiązujący do tradycyjnego poruszania się mieszkańców po owalnicy – sprzyja spontanicznym interakcjom. Ścieżki edukacyjne prowadzące przez teren zachęcają do wspólnego odkrywania kolejnych etapów procesu produkcji cydru, co wzmacnia poczucie wspólnoty. Przestrzenie wypoczynkowe ulokowane przy ścianie bibliotecznej wewnątrz budynku oraz kanał ruchu między parterem a piętrem umożliwiają mieszkańcom korzystanie z zasobów kultury, czytanie, wymianę książek czy współuczestniczenie w życiu społecznym. Dzięki temu przestrzeń publiczna nie jest wyłącznie tłem dla budynku, ale staje się aktywnym narzędziem integracji lokalnej społeczności i budowania poczucia miejsca.

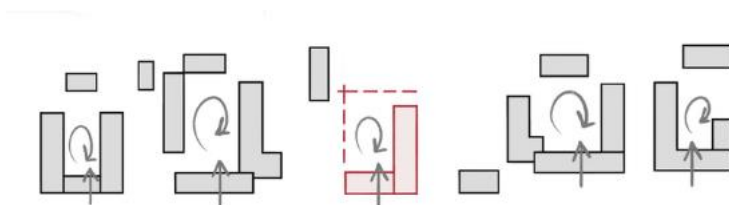
Kierunki przekształceń przestrzeni publicznej w Swołowie, realizowane w projekcie Wielkiej Chaty, tworzą spójną strategię modernizacji wsi, która nie niszczy jej tradycyjnego charakteru, lecz wydobywa go i wzmacnia poprzez współczesne rozwiązania funkcjonalne, estetyczne i ekologiczne. Dzięki temu Swołowo zyskuje przestrzeń publiczną, która jest legitymizowana historycznie, atrakcyjna wizualnie, dostępna, użyteczna i przede wszystkim – żywa społecznie.

4c.3 Wytyczne projektowe i planistyczne

Wytyczne projektowe i planistyczne dotyczące Wielkiej Chaty w Swołowie stanowią kompleksową ramę określającą sposób kształtowania budynku, jego otoczenia oraz relacji z przestrzenią publiczną owalnicy. Ich zadaniem jest wprowadzenie takiej jakości przestrzennej, która będzie jednocześnie wierna tradycji wsi pomorskiej i dostosowana do współczesnych potrzeb społecznych, edukacyjnych, kulturowych i środowiskowych. Każdy z elementów wytycznych zakłada poszanowanie dziedzictwa miejsca przy jednoczesnym tworzeniu warunków dla nowoczesnego, kompleksowego programu użytkowego.

W pierwszej kolejności wytyczne dotyczą sposobu kształtowania architektury budynku. Wielka Chata powinna odwoływać się do lokalnego języka architektonicznego, zwłaszcza do charakterystycznego dla regionu układu pomorskiej zagrody (rys. 4c.3.1) i estetyki konstrukcji ryglowej. Oznacza to dobór proporcji odpowiadających zabudowie owalnicy, wyważenie wysokości i szerokości bryły oraz zastosowanie naturalnych materiałów takich jak drewno, cegła, kamień polny oraz ceramiczna dachówka. Jednocześnie wytyczne wskazują na potrzebę wprowadzenia nowoczesnych technologii energetycznych, które powinny być możliwie niewidoczne wizualnie. Zastosowanie dachówki fotowoltaicznej typu „invisible solar” pozwala zachować tradycyjny wygląd połaci dachu, przy jednoczesnym uzyskaniu korzyści energetycznych i redukcji kosztów eksploatacyjnych.

Ważną częścią wytycznych jest sposób sytuowania budynku względem terenu. Wielka Chata powinna zostać wpisana w logikę przestrzenną owalnicy, tak aby jej forma wzmocniała, a nie zaburzała historyczny układ wsi. Kluczowe znaczenie ma tu zachowanie osi wejściowej prowadzącej przez budynek bramny oraz odpowiednie otwarcia widokowe kierujące użytkownika w stronę sadu, potoku i wnętrza zabudowy (rys. 4c.3.1). Budynek ma pełnić rolę współczesnej „zagrody wspólnoty”, która organizuje ruch, porządkuje przestrzeń i tworzy nowy punkt orientacyjny wsi, nie konkurując jednocześnie z istniejącą zabudową muzealną czy historycznymi gospodarstwami.

Rys 4c.3.1 schemat wyjaśniający zaobserwowaną relację kierunki poruszania się po zagrodach (na czerwono projektowany budynek)

Źródło: własne zasoby

Wytyczne planistyczne dotyczą także relacji między funkcjami wnętrza a przestrzenią zewnętrzną. Parter budynku powinien być maksymalnie otwarty i przeszklony, co zapewnia wizualne połączenie wnętrza z krajobrazem. Wymaga to odpowiedniego rozmieszczenia konstrukcji, zastosowania podciągów oraz minimalizacji liczby słupów nośnych. Piwnica, pełniąca funkcję technologicznej cydrowni, powinna być usytuowana tak, by korzystać z właściwości termicznych gruntu — dlatego jej wysunięcie poza obrys budynku i częściowe zagłębienie w terenie staje się wymogiem funkcjonalnym. Wytyczne dopuszczają również projekt tunelu lub zejścia terenowego prowadzącego do ziemianki oraz strefy magazynowania butli z biogazem, przy zachowaniu wszystkich norm bezpieczeństwa i wymaganych odległości.

Kolejną grupą wytycznych są zasady organizacji przestrzeni publicznej i komunikacji na terenie działki. Cały układ ścieżek powinien odwoływać się do tradycyjnego sposobu poruszania się mieszkańców Swołowa — linearnego wejścia przez bramę i okrężnego ruchu w obrębie zagrody. Wymaga to odpowiedniego kształtowania geometrii ciągów pieszych, zróżnicowania ich szerokości oraz stosowania materiałów nawiązujących do tradycji (kamień polny, płyty kamienne, drewniane mostki). Jednocześnie przestrzeń musi być wyposażona w nawierzchnie nowoczesne, ekologiczne i przepuszczalne, pozwalające na retencję wód opadowych. Dotyczy to przede wszystkim ciągu pieszo-jezdnego wykonanego z nawierzchni mineralno-żywiczych lub asfaltów porowatych, które przepuszczają wodę i ograniczają odpływ powierzchniowy.

Istotnym elementem wytycznych jest również rola suchego potoku w kompozycji przestrzennej działki. Zgodnie z zasadami projektowymi potok pełni jednocześnie funkcję retencyjną, edukacyjną i porządkującą. Jego przebieg powinien być integrowany z systemem mostków, z przestrzeniami przystankowymi i z głównymi ścieżkami edukacyjnymi, tak aby stał się osią organizującą ruch i narrację krajobrazową działki. Wytyczne wskazują, że potok musi być poprowadzony tak, aby naturalnie odprowadzać nadmiar wód deszczowych i kierować je w stronę terenów zielonych, jednocześnie zachowując maksymalną przepuszczalność gruntu.

Wytyczne ekologiczne obejmują obowiązek wprowadzenia systemu wody szarej, retencji deszczówki, filtracji i dystrybucji do wybranych urządzeń sanitarnych oraz do wstępnego mycia owoców. Oprócz tego budynek powinien funkcjonować w oparciu o odnawialne źródła energii, takie jak fotowoltaika, pompa ciepła oraz ekologiczne paliwo gazowe CBG. Wszystkie instalacje powinny być zintegrowane z przestrzenią w sposób nieinwazyjny, ukryty i podporządkowany estetyce architektury, co jest szczególnie istotne w krajobrazie kulturowym o tak wysokiej wartości jak Swołowo.

Wytyczne obejmują także zasady dostępności przestrzeni. Cały teren musi być pozbawiony barier, a ścieżki oraz wejścia muszą odpowiadać standardom dla osób o ograniczonej mobilności. Jednym z kluczowych wymogów jest zapewnienie windy łączącej wszystkie kondygnacje budynku oraz opracowanie logicznej, czytelnej nawigacji dla użytkowników. Wewnętrzny układ funkcjonalny powinien umożliwiać korzystanie z budynku zarówno osobom starszym, jak i dzieciom, a sala komputerowa i biblioteczna na piętrze musi być dostępna tak samo jak strefy parteru.

Ostatnim obszarem wytycznych jest funkcja społeczna i symboliczna. Wielka Chata powinna być projektowana jako miejsce o charakterze integracyjnym, które staje się przestrzenią wspólnotową, dostępną, demokratyczną i otwartą na inicjatywy mieszkańców. Wszystkie pomieszczenia — od sali warsztatowej, przez kuchnię KGW, po salę komputerową i strefę wypoczynku — mają być przystosowane do wielofunkcyjnego użytkowania i łatwe do przekształcania, tak aby budynek mógł żyć według rytmu społeczności i przez nią być współtworzony. Wytyczne zakładają, że projekt powinien wspierać przekazywanie wiedzy międzypokoleniowej, pielęgnowanie tradycji sadowniczej i rozwój kompetencji mieszkańców.

4c.4 Inspiracje i odniesienia do dobrych praktyk

Założenia projektowe Wielkiej Chaty w Swołowie czerpią inspirację z najciekawszych europejskich realizacji, które w sposób dojrzały łączą tradycję, lokalność, edukację oraz współczesne podejście do ekologii i integracji społecznej. Wzorce te nie są interpretowane dosłownie, lecz stanowią inspirację do myślenia o architekturze wiejskiej jako narzędziu budowania tożsamości miejsca i wspólnotowości. Wszystkie analizowane projekty wskazują, że budynki silnie zakorzenione w lokalnym kontekście mogą jednocześnie pełnić funkcje edukacyjne, kulturowe, warsztatowe i społeczne, a przy tym pozostać nowoczesne oraz ekologicznie odpowiedzialne. Projekt Wielkiej Chaty został opracowany w tym duchu — z poszanowaniem *Genius loci* Swołowa i z myślą o jego współczesnych potrzebach.

Jednym z najważniejszych punktów odniesienia stał się projekt The Apple House w Hertfordshire, (rys. 4c.4.1) realizacja łącząca edukację ogrodniczą, prostotę formy i bliski kontakt z krajobrazem. Budynek pokazuje, jak niewielka skala i naturalne materiały mogą stworzyć miejsce, które sprzyja zarówno integracji społecznej, jak i świadomej pracy z roślinami. Szczególnie cenne okazało się podejście traktujące sad jako pełnoprawną przestrzeń edukacyjną, a nie jedynie element dekoracyjny. Tę praktykę przeniesiono do Swołowa w formie małych stref sadowniczych oraz planowanych warsztatów dotyczących odmian jabłoni, przycinania drzew czy przetwórstwa owoców.

Równie inspirujące było operowanie światłem naturalnym, prostymi surowcami i otwartością budynku na otoczenie, co podkreśla jego bliski związek z krajobrazem. W projekcie wpływa to na dobór drewna, naturalnych tynków oraz współczesną interpretację formy dawnej stodoły. The Apple House oferuje także model pracy z lokalną społecznością oparty na dostępności i współtworzeniu — użytkownicy angażują się w warsztaty, pielęgnują ogród i uczestniczą w programach edukacyjnych.

Takie myślenie znajduje odzwierciedlenie w Swołowie poprzez stworzenie przestrzeni, które mieszkańcy mogą aktywnie współtworzyć: ogrodu, warsztatów kulinarnych, strefy spotkań czy sąsiedzkiej biblioteki. Ważną inspiracją jest również dyskretne łączenie tradycji i nowoczesnych technologii, widoczne w Apple House m.in. w subtelny operowaniu materiałami i naturalną energią.

W skrócie, The Apple House dostarczył modelu, w którym edukacja, natura i architektura tworzą spójny ekosystem. Te zasady przełożono na grunt Swołowa, aby Wielka Chata mogła stać się miejscem integracji, refleksji nad krajobrazem i świadomego korzystania z lokalnych zasobów.

rys. 4c.4.1 projekt: The Apple House

Źródło: <https://nowoczesnastodola.pl/inspiracje/the-apple-house-okra> (dostęp 14.12.2025r.)

Drugim ważnym odniesieniem jest Hackney School of Food w Londynie (rys. 4c.4.2), która stanowi jeden z najbardziej udanych przykładów tego, jak architektura może stać się narzędziem edukacji społecznej i integracji. Ten projekt nie jest jedynie kuchnią edukacyjną — to miejsce, w którym przestrzeń, program i społeczność tworzą spójną całość. Hackney pokazuje, że odpowiednio zaprojektowane środowisko może realnie wpływać na nawyki żywieniowe mieszkańców, rozwijać kompetencje praktyczne, wspierać zdrowie i budować więzi międzypokoleniowe.

Najważniejsze lekcje płynące z Hackney School of Food dotyczą elastyczności przestrzeni. Tamtejsza kuchnia i sala warsztatowa mają modułowy układ, który pozwala błyskawicznie zmieniać funkcję wnętrza: od lekcji gotowania dla dzieci, przez zajęcia dla seniorów, po większe warsztaty kulinarne czy wydarzenia społeczne. Taki model szczególnie dobrze sprawdza się w małych społecznościach, gdzie jedna przestrzeń musi spełniać wiele funkcji jednocześnie. To doświadczenie stało się ważną inspiracją dla Wielkiej Chaty, w której zarówno kuchnia warsztatowa, jak i sale spotkań mają być otwarte, przestawne i łatwe do adaptacji.

Drugą praktyką wartą uwagi jest silne powiązanie kuchni z otaczającą zielenią — w Hackney ogrody warzywne znajdują się tuż obok przestrzeni edukacyjnej, dzięki czemu uczestnicy zajęć mają bezpośredni kontakt z uprawą. Ten model edukacji „od ziemi do stołu” jest bardzo cenny dla Swołowa, które posiada potencjał sadowniczy i bogate tradycje ogrodnicze. Wzorem londyńskiego projektu, w Wielkiej Chacie proponuje się zajęcia kulinarne oparte na lokalnych odmianach jabłek, warzywach i ziołach, co pozwala budować świadomość żywieniową oraz zachęca mieszkańców do wykorzystywania rodzimych zasobów.

Międzypokoleniowy model pracy i zaangażowania społecznego, który jest poruszony w tym projekcie także wart jest uwagi. Hackney School of Food funkcjonuje jako miejsce, gdzie dzieci, dorośli i seniorzy uczą się od siebie nawzajem. To doświadczenie wspólnego działania staje się wartością samo w sobie — wzmacnia relacje, podnosi kompetencje społeczne i daje mieszkańcom poczucie sprawczości. W Swołowie ta idea odnajduje odzwierciedlenie w planowanej współpracy z Kołem Gospodyń Wiejskich, w warsztatach dla rodzin oraz w działalności sali wielofunkcyjnej na piętrze, gdzie przewidziano miejsce na edukację cyfrową, spotkania i wydarzenia międzypokoleniowe.

Przeniesienie tych praktyk do Wielkiej Chaty oznacza tworzenie miejsca, które rozwija mieszkańców na wielu poziomach: kulinarnym, ogrodniczym, społecznym i edukacyjnym. Hackney School of Food nie tylko zainspirowała układ funkcjonalny projektu, ale przede wszystkim pomogła wypracować filozofię opartą na współdziałaniu, dostępności i praktycznej edukacji — filozofię, która dobrze odpowiada na potrzeby współczesnego Swołowa i wzmacnia jego potencjał jako wsi żywej, uczącej i zintegrowanej.

rys. 4c.4.2 projekt : Surman Weston's Hackney School

Źródło: <https://www.re-thinkingthefuture.com/architectural-news/a8385-surman-westons-hackney-school-of-food-wins-riba-stephen-lawrence-prize-2022/> (dostęp 14.12.2025r.)

Inspiracje międzynarodowe nie mogły jednak przesłonić najważniejszego źródła — lokalnej architektury i krajobrazu kulturowego. To właśnie Swołowo, jako jedna z najcenniejszych wsi o układzie owalnicy w Polsce, dostarczyło najbogatszego materiału projektowego. Rytm zagród, układ przestrzenny, skala i proporcje budynków, a także charakterystyczna konstrukcja ryglowa stanowią fundament, na którym osadzono cały projekt. Szczególne znaczenie miały tradycyjne budynki bramne, których konstrukcje i zasady usytuowania względem drogi (rys. 4c.4.3) wpłynęły na formę współczesnego budynku bramnego. Jego lekkość, przezierność i drewniana tektonika wynikają bezpośrednio z obserwacji dawnych rozwiązań, a jednocześnie nadają im nową funkcję — komunikacyjną, społeczną i edukacyjną.

Rys. 4c.4.3 zdjęcie pokazujące konstrukcje

Źródło: <https://www.google.com/maps>

Ważnym odniesieniem okazała się również odsłonięta więźba dachowa jednej z historycznych stodół, której logika konstrukcyjna stała się inspiracją dla rytmu krokwi i jętek w projektowanym budynku. Ten element tradycji przełożono na współczesny język architektury, zachowując czytelność konstrukcji, ale wzbogacając ją o niewidoczną instalację fotowoltaiki dachówkowej typu „invisible solar”.

Lokalne praktyki użytkowania przestrzeni — poruszanie się po zagrodzie ruchem okrężnym, naturalne przechodzenie między funkcjami, czytelność podziałów — stały się podstawą projektowania ścieżek i ciągów komunikacyjnych na działce. Układ ścieżek w Wielkiej Chacie nie jest przypadkowy. Został zaprojektowany tak, aby odwzorowywać logikę poruszania się charakterystyczną dla pomorskich zagród: wejście liniowe przez budynek bramny, a następnie powolne prowadzenie użytkownika ruchem po obwodzie. To nawiązanie sprawia, że przestrzeń staje się intuicyjna i zgodna z rytmem owalnicy.

Odniesienia do lokalnych tradycji obejmują także dawne elementy krajobrazowe: sady jabłoniowe, ogródki użytkowe, warzywniki, ziemianki i lodownie. W projekcie przyjmują one współczesne formy — edukacyjnych ogrodów, stref warsztatowych oraz technologicznie przemyślanej ziemianki połączonej z piwnicą produkcyjną. To reinterpretacja, która zachowuje ducha miejsca, ale pozwala pełnić nowe funkcje: przechowywanie owoców, odwzorowanie etapów produkcji cydru, prowadzenie zajęć o odmianach jabłoni czy organizowanie wydarzeń sadowniczych.

Analiza wszystkich tych inspiracji pozwoliła na wyodrębnienie szeregu dobrych praktyk możliwych do wdrożenia w Swołowie. Należy do nich tworzenie przestrzeni edukacyjnych zanurzonych w krajobrazie, organizowanie warsztatów sadowniczych i przetwórczych, promowanie krótkich łańcuchów dostaw i lokalnych odmian jabłek, subtelne integrowanie technologii ekologicznych z tradycyjną architekturą, a także budowanie miejsc opartych na współdzieleniu i współtworzeniu — od biblioteki sąsiedzkiej, przez kuchnię społeczną, po przestrzenie warsztatowe. W duchu tych praktyk projekt Wielkiej Chaty został ukształtowany jako przestrzeń, która nie tylko odwołuje się do historii, ale również aktywnie wzmacnia współczesne życie społeczne, edukacyjne i kulturowe wsi

4d. Opis projektu

4d.1 Opis koncepcji zagospodarowania terenu

Koncepcja zagospodarowania terenu została opracowana w dwóch komplementarnych skalach: przestrzeni nawsia, stanowiącej szeroki kontekst kulturowy i funkcjonalny Swołowa, oraz samej działki projektowej, na której posadowiona jest Wielka Chata. Obie części łączy wspólna logika — respektowanie historycznego układu owalnicy, czytelność komunikacji, współczesna interpretacja tradycji oraz dążenie do stworzenia środowiska sprzyjającego integracji społecznej, edukacji i ekologii.

4d.1.1 Koncepcja zagospodarowania nawsia

Koncepcja zagospodarowania nawsia (Rys 4d.1.1.1) została opracowana z zamiarem podkreślenia unikalnego, historycznego układu owalnicy i wzmocnienia jego funkcji społecznych oraz rekreacyjnych, przy jednoczesnym zachowaniu pierwotnego, spokojnego charakteru miejsca. W centrum owalnicy zachowano tradycyjny, otwarte pole jako pole widokowe i przestrzeń wspólnego użytkowania. System komunikacyjny został uproszczony – analizy wykazały nadmiar ścieżek, dlatego nowy układ koncentruje się na optymalizacji tras i zasadzie najkrótszego dojścia, minimalnie ingerując w krajobraz kulturowy, jednocześnie chroniąc teren przed rozdeptywaniem.

Rys 4d.1.1.1 widok na zagospodarowanie nawsia
Źródło: własne zasoby

Centralnym elementem kompozycyjnym i ekologicznym jest jezioro przepływowe, zasilane przez dwa systemy wód opadowych: nieckę retencyjną ze wschodu oraz projektowany suchy potok z północy (Rys 4d.1.1.2). Miejszem ich połączenia jest „wodny plac zabaw” – przestrzeń rekreacyjna o naturalnym charakterze, poszerzono koryto niecki retencyjnej i umieszczono nieregularnie rozmieszczone kamienie, które sprzyjają spontanicznym zabawom, takim jak budowanie mikro-tam i eksperymenty wodne przez dzieci. W pobliżu, strumień przecinają dwa drewniane mostki (np. z modrzewia syberyjskiego lub robinii akacjowej), które porządkują trasy piesze, a pomiędzy nimi zlokalizowano cztery ławki umieszczone bezpośrednio nad wodą, tworząc strefę codziennego wypoczynku i przyjemnego mikroklimatu.

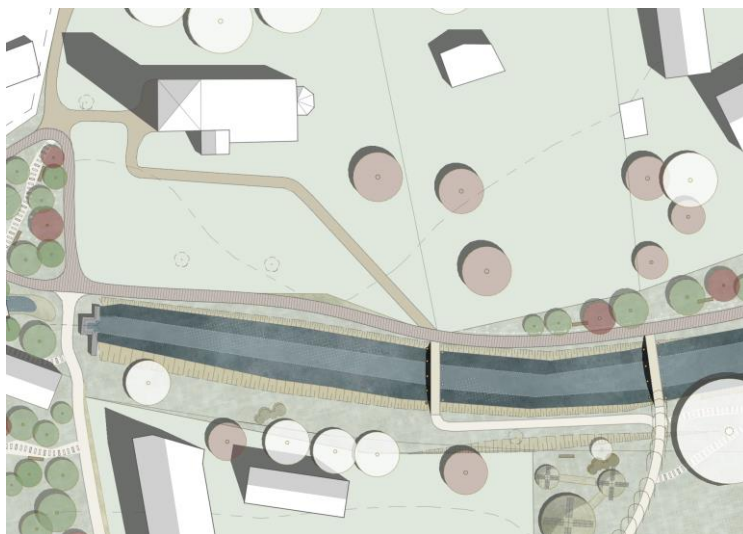
*Rys 4d.1.1.2 widok na zagospodarowanie nawsia – przybliżenie m.in. na nieckę retencyjną
Źródło: własne zasoby*

W bezpośrednim sąsiedztwie wodnego placu zabaw znajduje się naturalny plac zabaw o charakterze sensorycznym, ukryty za nasadzeniami wierzb, z sensoryczną ścieżką prowadzącą przez kameralne wnętrza krajobrazowe. Nieopodal wznosi się wierzbowy wiata – półotwarte, zielone sklepienie z żywych witek, pełniące funkcję miejsca grillowego i schronienia. Kontynuując wędrówkę na południe, użytkownik dociera do miejsca na ognisko, celowo delikatnie zagłębionego w teren (do wysokości pieńków-siedzisk), aby nie dominować przestrzeni wizualnie i zachować naturalny charakter.

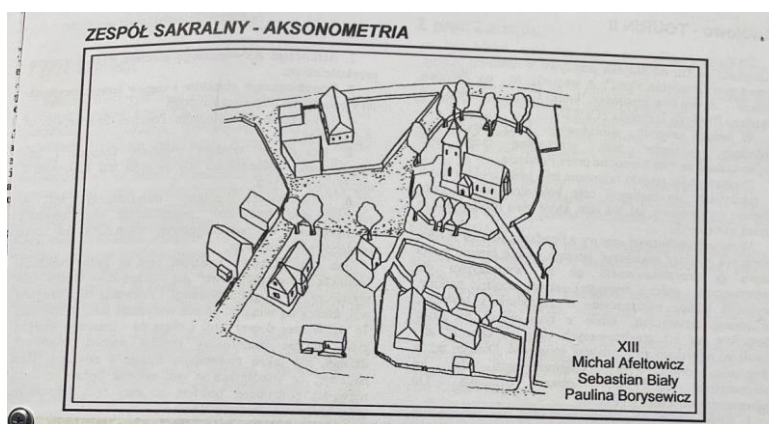
Południowy brzeg jeziora to strefa rekreacyjno-wypoczynkowa inspirowana leśnymi placami zabaw. Wzdłuż brzegu rozmieszczono kłody, pale i konary, które tworzą naturalny plac zabaw do wspinania i balansowania, bez konieczności stosowania typowej plastikowej infrastruktury placu zabaw. W tej strefie znajdują się również trzy ziemne góry obłożone wtkami wierzbowymi oraz prosta drewniana ławka pod pochyloną wierzbą, stanowiąca ustronne miejsce dla rybaków i poszukujących spokoju. Pomiedzy strefami aktywności dzieci na północy i południu nawsia zaprojektowano tunele wierzbowe, które dodają przestrzeni tajemniczości i stymulują wyobraźnię najmłodszych, spajając całą przestrzeń zabawy.

Projekt komunikacyjny nawsia został uzupełniony o drugi most nad samym jeziorem zaraz obok istniejącego obecnie (Rys 4d.1.1.3), którego wprowadzenie stanowi przywrócenie historycznego przebiegu ścieżki (Rys 4d.1.1.4). Lokalizacja i forma tego mostu wynikają z analizy historycznych materiałów, w tym starej aksonometrii Muzeum Kultury Ludowej Pomorza w Swołowie, która przedstawiała dawny mostek łączący południowy brzeg z drogą prowadzącą na teren kościoła.

Most ten skraca kluczowe trasy piesze, umożliwiając mieszkańcom szybsze przemieszczanie się między strefą rekreacyjną a świątynią. Pełni funkcję zarówno praktyczną, jak i symboliczną, odtwarzając historyczny kierunek ruchu i spajając przestrzeń rekreacyjną jeziora z funkcją sakralną. Most jest wykonany z drewna o wysokiej odporności na wilgoć (robinia akacyjowa lub modrzew syberyjski), z minimalistycznymi balustradami, co pozwala mu subtelnie wpisać się w historyczny krajobraz.

Rys 4d.1.1.3 widok na zagospodarowanie nawsia- dwa mostki
Źródło: własne zasoby

Rys 4d.1.1.4 historyczny przebieg mostu
Źródło: własne zasoby

W bezpośrednim sąsiedztwie tego historycznego przejścia, na południowym brzegu, zachowano imponującą wierzbę pochyloną nad wodą. Z myślą o osobach poszukujących spokojnego, ustronnego miejsca odpoczynku, a także dla lokalnego mieszkańca — rybaka, który upodobał sobie ten zakątek — pod koroną wierzby zaprojektowano prostą, drewnianą ławkę. Nowy element podkreśla naturalną malowniczość tego miejsca, stanowiąc strefę spokoju i kontemplacji, blisko nurtu życia wsi, lecz jednocześnie na uboczu.

Elementy symboliczne i edukacyjne koncentrują się wokół zachodniej oraz północnej części nawsia. W pobliżu kościoła i dawnego budynku ochotniczej straży pożarnej zlokalizowano Ogród Deszczowy, który zapewnia ekologiczną retencję i filtrację wód opadowych. Bezpośrednio nad nim, wśród drzew jabłoni, zawieszono hamak przeznaczony do odpoczynku i kontemplacji.

Drzewa jabłoni w tej strefie tworzą „Sad Ojców” (Rys 4d.1.1.5) — sad pamięci, zaprojektowany jako przestrzeń współtworzona przez mieszkańców. Lokalizacja Sadu w bezpośrednim sąsiedztwie kościoła, w jasnym i spokojnym miejscu, jest kluczowa i głęboko uzasadniona: z uwagi na to, że cmentarz wsi znajduje się poza jej granicami, Sad Ojców stanowi lokalny punkt pamięci wpisany w codzienną, żywą przestrzeń mieszkańców. Każde drzewo jabłoni staje się symbolicznym miejscem upamiętnienia konkretnej osoby zmarłej, której rodzina może zawiesić tabliczkę z imieniem lub krótką dedykacją.

*Rys 4d.1.1.5 widok na zagospodarowanie nawsia- sad ojców
Źródło: własne zasoby*

Co istotne, kompozycja Sadu Ojców jest celowo swobodna i nietypowa, odbiegająca od regularnej siatki, charakterystycznej dla sadów produkcyjnych. Uzasadnienie tego chaotycznego (z punktu widzenia ogrodnictwa) układu leży w jego funkcji społecznej: to mieszkańcy decydują o lokalizacji kolejnych drzew, sadząc je w wybranych przez siebie miejscach. Dzięki temu Sad Ojców nie jest narzuconym założeniem projektowym, lecz żywym zapisem wspólnotowej pamięci, wyrazem indywidualnych gestów, wzmacniającym poczucie przynależności i ciągłości pokoleniowej. W ten sposób sad staje się nie tylko elementem krajobrazowym, ale i społecznym.

Od Sadu Ojców rozpoczyna się ścieżka edukacyjna „Jabłoniowa”, która biegnie północnym brzegiem jeziora. Została ona zaprojektowana jako sekwencja miejsc odpoczynku, obserwacji i zdobywania wiedzy.

Wzdłuż trasy ustawiono drewniane ławki oraz interaktywne tablice opisowe przedstawiające odmiany jabłoni tradycyjnie sadzonych w regionie, ich historię, charakterystykę i znaczenie w lokalnej kulturze. Nawierzchnia ścieżki została starannie dobrana pod kątem uniwersalnej dostępności, umożliwiając komfortowe i bezpieczne poruszanie się wszystkim użytkownikom, w tym osobom starszym, rodzicom z wózkami i osobom z niepełnosprawnościami.

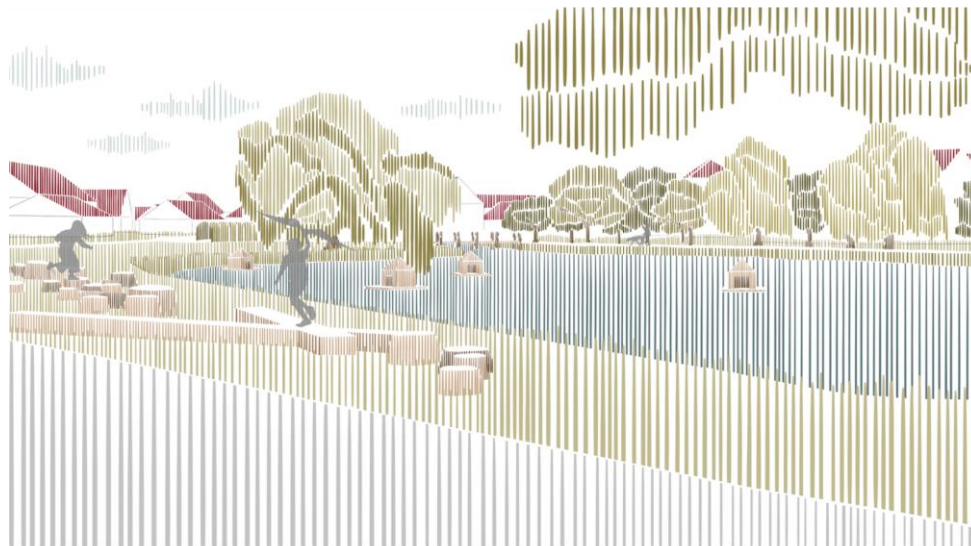
Kluczowym elementem kreującym nastrój i niezakłócającym historycznego krajobrazu jest system oświetlenia. Zamiast standardowych, inwazyjnych latarni, zastosowano rozwiązanie minimalistyczne: oświetlenie jest wtopione bezpośrednio w nawierzchnię ścieżki, prowadząc użytkownika po trasie bez generowania zbędnego rozświetlenia. Dodatkowo, aby wzmocnić *Genius loci* miejsca i podkreślić jego naturalny charakter, zaplanowano podświetlenie kęp traw od dołu (Rys 4d.1.1.6), co tworzy delikatny, nastrojowy blask i akcentuje organiczną fakturę krajobrazu.

Rys 4d.1.1.6 Podświetlenie traw

Źródło: <https://moool.com/en/shanghai-zhongshan-park-wanhangdu-section-by-fish.html>

Ścieżka edukacyjna prowadzi dalej w stronę pierwszego mostku na nawsiu, przez który przechodzi, a jej bieg kończy się za Wielką Chatą. W ten sposób tematyczny szlak płynnie łączy przestrzeń publiczną nawsia z funkcjami edukacyjno-przetwórczymi projektowanej działki. Idąc brzegiem jeziora, użytkownicy mogą obserwować życie wodne, w tym zachowania lokalnego ptactwa. Dodatkowo, na tafli jeziora zaplanowano niewielkie domki dla kaczek (Rys 4d.1.1.7), których kształt nawiązuje do miniaturowej, ryglowej zabudowy Swołowa, wprowadzając subtelny symboliczny akcent.

Rys 4d.1.1.7 widok na domki da kaczek
 Źródło: własne zasoby

Ważnym aspektem zagospodarowania jest celowe pozostawienie fragmentu nawsia – w miejscu styku z działką Wielkiej Chaty – jako otwartej przestrzeni porośniętej łąką kwietną (Rys 4d.1.1.8). Ta strategiczna rezygnacja z infrastruktury pozwala stworzyć wyraźne przedpole widokowe na Wielką Chatę, chroniąc nasycone funkcjonalnie nawsie przed przeładowaniem elementami, jednocześnie pełniąc kluczową funkcję ekologiczną dla bioróżnorodności. Całość tych interwencji tworzy wielopokoleniową, ekologicznie świadomą przestrzeń, która wzbogaca nawsie, ale zachowuje jego naturalny i historyczny charakter.

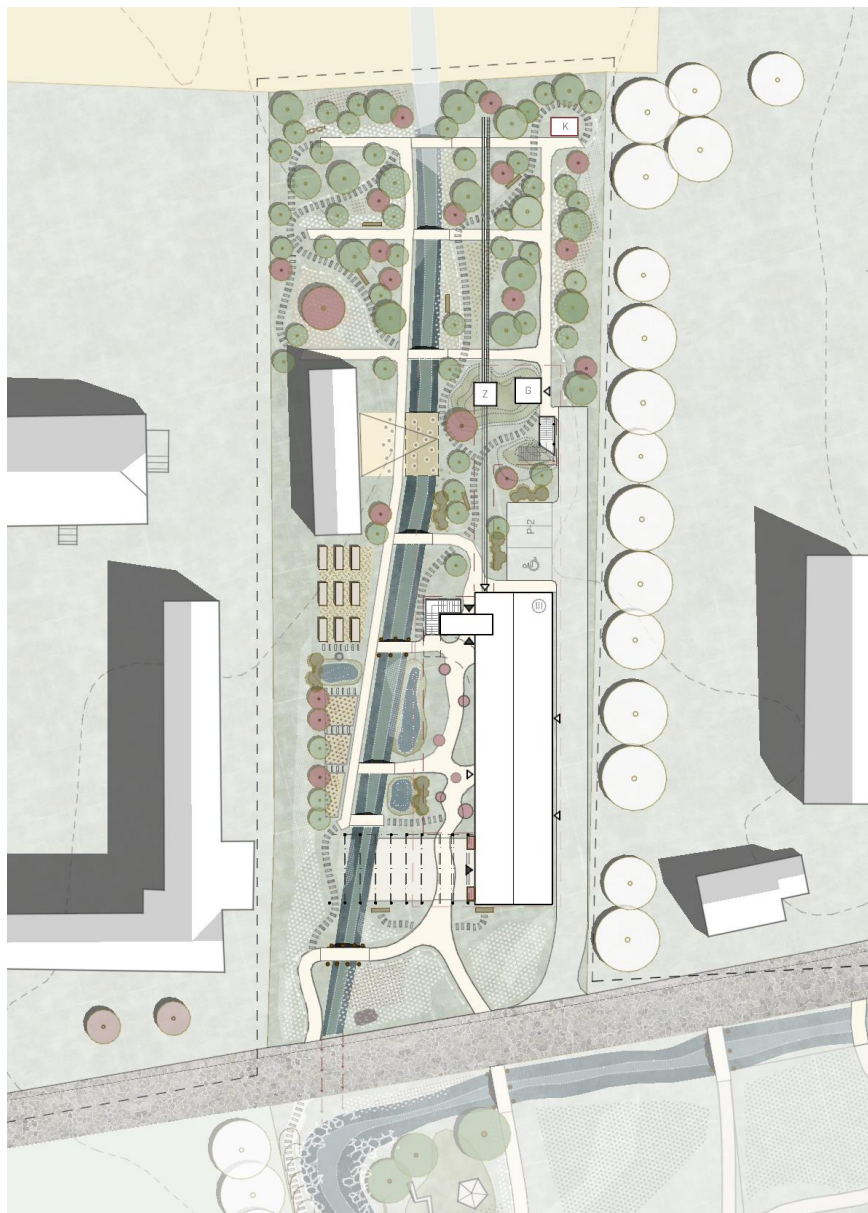

Rys 4d.1.1.8 widok na domki da kaczek
 Źródło: własne zasoby

Zagospodarowanie nawsia obejmuje przestrzeń centralną owalnicy wraz z ciągami pieszymi, przestrzeniami rekreacyjnymi, miejscami spotkań oraz elementami edukacyjnymi. Całość została zaprojektowana tak, aby podkreślić unikalny charakter Swołowa jako wsi typu owalnicowego oraz wzmocnić jej funkcje społeczne i rekreacyjne nie naruszając jej obecnego charakteru.

4d.1.2 Koncepcja zagospodarowania działki Wielkiej Chaty

Koncepcja zagospodarowania terenu wokół Wielkiej Chaty w Swołowie (Rys 4d.1.2.1) została opracowana jako integralna część całego założenia architektoniczno–krajobrazowego, mając na celu harmonijne połączenie historycznego charakteru owalnicy z potrzebami współczesnej społeczności, zapewniając równocześnie funkcjonalność, czytelność komunikacji, bezpieczeństwo oraz wysoką jakość estetyczną. Projektowana przestrzeń ma nie tylko obsługiwać codzienne użytkowanie budynku, ale również stanowić atrakcyjne tło dla działań społecznych, edukacyjnych i kulturowych. Założenie opiera się na świadomym odczytaniu tradycyjnych zasad organizacji zagród w owalnicy, gdzie ruch odbywał się liniowo przez bramy, a następnie po okręgu. Ta historyczna logika stała się fundamentem współczesnej kompozycji komunikacji — główna oś wejściowa prowadzi przez budynek bramny, natomiast pozostałe ścieżki tworzą czytelny rytm obwodowy, odzwierciedlając odwieczną logikę ruchu zgodnie z rytmem owalnicy. Całość jest osadzona w łagodnej geometrii krajobrazu, wykorzystując naturalne różnice terenu oraz przebieg suchego potoku jako element porządkujący przestrzeń.

Rys 4d.1.2.1 zagospodarowanie wybranej działki
Źródło: własne zasoby

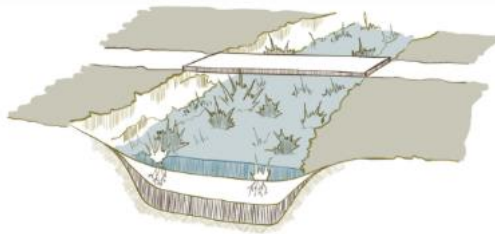
Działka posiada trzy wejścia (Rys 4d.1.2.2): dwa piesze od strony drogi gminnej oraz jeden ciąg pieszo–jezdny zlokalizowany wzdłuż wschodniej elewacji budynku. Wejścia piesze, wyposażone w twardą, antypoślizgową nawierzchnię o minimalnej szerokości 1,5 m, dostosowano do ruchu wszystkich użytkowników. Ciąg pieszo–jezdny ma szerokość co najmniej 3,5 m i wykonany jest z materiału przepuszczającego wodę — mineralno–żywicznego kruszywa wiązanego, potocznie zwanego „asfalem wodoprzepuszczalnym”, które zachowuje pełną zdolność infiltracji wód opadowych, co jest kluczowe w kontekście niedawnych podtopień na terenie Swołowa. Układ ścieżek na działce nawiązuje do obserwowanego w Swołowie sposobu poruszania się po zagrodzie: wejście prostą osią prowadzi przez budynek bramny, po czym ruch użytkownika zaczyna podążać po delikatnym okręgu, prowadząc go wokół budynku i przez poszczególne strefy funkcjonalne. Ścieżki główne pokryto antypoślizgową, trwałą nawierzchnią, natomiast ścieżki poboczne zaprojektowano jako płyty kamienne z trawą w spoinach, co jest rozwiązaniem lekkim, ekologicznym i naturalnym w odbiorze.

Rys 4d.1.2.2 widok na zagospodarowanie działki- wejścia na działkę
Źródło: własne zasoby

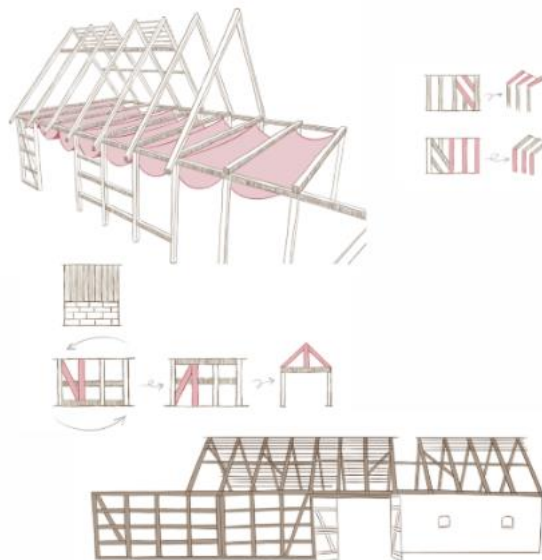
Kluczowym elementem kompozycji i retencji jest suchy potok (Rys 4d.1.2.3) biegnący przez działkę i przechodzący pod budynkiem bramnym. Projekt suchego potoku stanowi bezpośrednią odpowiedź na problem zalewania działki, obserwowany w okresie intensywnych opadów, kiedy woda powierzchniowa spływa z okolicznych pól i terenów niezabudowanych. Przestrzeń ta została zaprojektowana jako korytarz ekologiczny, wizualny i edukacyjny, który ożywia teren, a jego główną funkcją jest przechwytywanie i spowalnianie tych wód. Konstrukcja potoku jest ściśle techniczna i ekologiczna: projektowany przekrój zakłada szerokość w dnie około 1m oraz szerokość w koronach skarp około 5,0m, ze średnim spadkiem podłużnym wynoszącym 2%. Taki spadek zapewnia naturalny kierunek przepływu wód opadowych i ich powolną migrację wzdłuż działki. Koryto potoku wykonano jako układ warstw przepuszczalnych: warstwę kamienia płukanego (frakcji 32-66mm), podkład z frakcji 8-16mm oraz wierzchnią warstwę torfu i substratu glebowego sprzyjającego rozwojowi roślinności hydrofitowej. Ta konstrukcja pozwala na szybkie wsiąkanie wody przy intensywnych opadach i wspiera retencję krótkotrwałą, znacząco zmniejszając ryzyko podtopień. Roślinność pełni tu również funkcję filtracyjną, stabilizuje skarpy i tworzy cenny mikrobiotop.

Potok jest osią komunikacyjną, a aby zapewnić płynność ruchu i spójność układu, zaprojektowano osiem mostków, rozmieszczonych w kluczowych punktach ruchu pieszego. Każdy z nich wykonano z drewna o wysokiej odporności na wilgoć, szczególnie zalecanego modrzewia syberyjskiego, który charakteryzuje się trwałością bez intensywnej impregnacji chemicznej. Mostki mają minimalną szerokość 1,2m, co zapewnia komfortowe mijanie się użytkowników. Ich balustrady to lekkie, ażurowe konstrukcje z pali drewnianych, o wysokości 1,1m, co spełnia Warunki Techniczne. Posadowienie mostków przewidziano na punktowych fundamentach z betonu klasy C20/25, zabezpieczonych izolacją bitumiczną przed podciąganiem wilgoci. W połączeniu z suchym potokiem tworzą one kompozycję, która czytelnie prowadzi przez teren i nadaje mu charakter współczesnego ogrodu retencyjnego, jednocześnie pełniąc funkcję elementu przeciwpowodziowego.

Rys 4d.1.2.3 schemat pokazujący przekrój suchego potoku
Źródło: własne zasoby

Budynek bramny, przez który przebiega główna ścieżka, pełni rolę głównej osi wejścia oraz wizualnego punktu orientacyjnego na działce. Jest to konstrukcja drewniana, ażurowa i przezierna, a jej forma architektoniczna została głęboko zakorzeniona w lokalnej tradycji. Inspiracją projektową były tradycyjne drewniane bramy wiejskie, typowe dla zagród pomorskich, znane zarówno z zabytkowej zabudowy, jak i z dokumentacji zgromadzonej w Muzeum w Swołowie (Rys 4d.1.2.4). Sam wzór bramy był inspirowany nie tylko ogólnym rytmem architektury ryglowej, ale i bezpośrednio odwoływał się do oryginalnych bram, stanowiąc ich współczesną, symboliczną reinterpretację (Rys 4d.1.2.5). Dodatkowym impulsem była obserwacja odsłoniętej więźby dachowej jednej z sąsiednich stodół poddawanych remontowi, której rytm i proporcje drewnianych elementów przeniesiono do konstrukcji bramy. Ażurowa forma nadaje jej lekkość, zachowując jednocześnie ciągłość wizualną z otoczeniem. W sezonie wiosenno-letnim Budynek Bramny może być osłonięty suwanym materiałem tekstylnym, tworząc przestrzeń półotwartą, która służy jako miejsce na warsztaty, wydarzenia sąsiedzkie czy kiermasze, np. marcową sprzedaż sadzonek dawnych odmian jabłoni, co aktywnie włącza tę przestrzeń w edukacyjny i społeczny program Wielkiej Chaty.

Rys 4d.1.2.4 schemat pokazujący inspiracje bryłowe
Źródło: własne zasoby

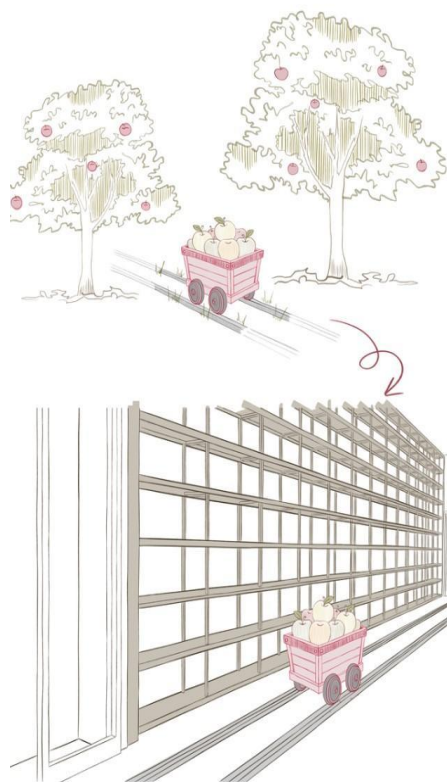
Rys 4d.1.2.5. Brama budynku bramnego w Muzeum Kultury Ludowej Pomorza w Swołowie

Autor: Anna Rubczak

Najbardziej unikalnym elementem narracyjnym są świetliki terenowe rozmieszczone na ścieżce prowadzącej do wejścia głównego. Umożliwiają one obserwowanie kolejnych etapów produkcji cydru w piwnicy — od przyjęcia surowca, przez rozdrabnianie i tłoczenie, aż do fermentacji, leżakowania i strefy zero waste. Świetliki wykonane są z hartowanego, warstwowego szkła o wysokiej klasie wytrzymałości (minimalna klasa C3/R3) i antypoślizgowej powierzchni, co zapewnia bezpieczeństwo użytkowników oraz odporność na obciążenia i zmienne warunki atmosferyczne. Każdy świetlik jest wyposażony w dyskretne, ciepłe oświetlenie LED o niskim zużyciu energii, które akcentuje procesy zachodzące pod ziemią i nadaje szlakowi wizualną atrakcyjność po zmroku. Ten edukacyjny szlak cydrowniczy sprawia, że cała ścieżka staje się praktycznym wprowadzeniem do funkcji społeczno-technologicznej Wielkiej Chaty, dostarczając wiedzy, zanim użytkownik przekroczy próg obiektu.

Dostęp serwisowy i obsługa technologiczna są kluczowe dla funkcjonalności obiektu. Transport jabłek z sadu do piwnicy odbywa się przez ziemiankę ukrytą pod nasypem ziemnym, nawiązującą do tradycyjnych chłodni (Rys 4d.1.2.6). Ziemianka ma zapewnione parametry klimatyczne (stała, niska temperatura i wysoka wilgotność) sprzyjające krótkoterminowemu przechowywaniu surowca. Wewnątrz ziemianki znajduje się winda towarowa o udźwigu min. 300kg z torami dostosowanymi do standardowego wózka sadowniczego, która zwozi surowiec bezpośrednio na poziom produkcyjny w piwnicy, minimalizując straty i zwiększając ergonomię pracy. W sąsiedztwie ziemianki, pod tym samym nasypem, zlokalizowano pomieszczenie magazynowania butli CBG (Compressed Biogas), wyposażone w niezbędną wentylację oraz system detekcji gazu, spełniające wszystkie normatywne odległości wynikające z prawa budowlanego dla instalacji gazowych, co gwarantuje bezpieczeństwo eksploatacji. Gaz CBG jest wykorzystywany do zasilania systemu grzewczego i technologicznego (np. podgrzewu wody użytkowej) obiektu. Dostęp do piwnicy dla wszystkich użytkowników (w tym osób z niepełnosprawnościami i obsługi technologicznej) zapewnia również przeszklona winda główna, obsługująca wszystkie trzy kondygnacje i posiadająca minimalne wymiary kabiny dostosowane do transportu osoby na wózku inwalidzkim zgodnie z normami dostępności.

Na działce przewidziano trzy miejsca parkingowe (w tym jedno dla NP, z odpowiednimi wymiarami i oznakowaniem) oraz utwardzony plac manewrowy (zawrotka), którego geometria pozwala na bezpieczny wjazd i wyjazd samochodów dostawczych o masie do 3,5t oraz wozów asenizacyjnych, co zapewnia pełną obsługę logistyczno-sanitarną bez ingerencji w główny ruch pieszy.

Rys 4d.1.2.6 schemat pokazujący transport jabłek z sadu do budynku
Źródło: własne zasoby

Zieleń zaprojektowana na terenie Wielkiej Chaty stanowi współczesną interpretację przyzagrodowych sadów charakterystycznych dla tradycyjnych gospodarstw Pomorza Środkowego. Układ nasadzeń odwołuje się do kompozycji wiejskich sadów kameralnej skali, jednocześnie pełniąc funkcję przestrzeni rekreacyjnej, edukacyjnej i produkcyjnej. Dobór gatunków oparto na roślinach wykazujących wysoką odporność na lokalny klimat oraz na starannie wyselekcjonowanych odmianach historycznych, których obecność wzbogaca bioróżnorodność i przywraca wartościowe zasoby dziedzictwa przyrodniczego. W sadzie przewidziano m.in. tradycyjne odmiany jabłoni, takie jak Kosztela, Antonówka, Kronselska, Graftszynek czy Malinowa Oberlandzka. Odmiany te dobrano tak, aby umożliwić różnorodność zbiorów — od odmian letnich po późnojesienne — co pozwala na prowadzenie warsztatów przetwórczych przez cały sezon. Uzupełnienie stanowią krzewy owocowe, takie jak porzeczki, agrest i aronia.

Centralną rolę pełnią zioła oraz rośliny użytkowe, posadzone w specjalnie wydzielonym ogrodzie ziołowym. Wprowadzono tu m.in. miętę, tymianek, estragon, lebiodkę, szalwię, melisę i hyzop, a także liczne rośliny miododajne wspierające lokalne pszczelarstwo i bioróżnorodność.

Gatunki te posadzono w sposób umożliwiający bezpośrednie korzystanie z nich podczas zajęć kulinarnych i zielarskich, stanowiąc aromatyczne dodatki do jabłkowych przetworów, takich jak chutneye, syropy czy musy.

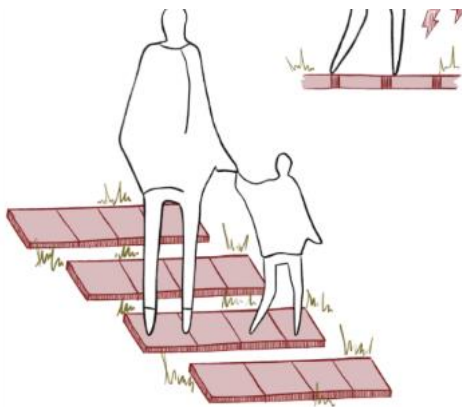
Aby zapewnić pełną inkluzywność, część upraw umieszczono w grządkach wyniesionych (podwyższonych) o ergonomicznej wysokości około 0,7m (Rys 4d.1.2.7). Ułatwia to pracę osobom starszym, dzieciom oraz użytkownikom o ograniczonej mobilności (np. poruszającym się na wózkach inwalidzkich), eliminując konieczność schylania się. Konstrukcja skrzyń jest drewniana i wypełniona warstwowym podłożem (drenaż, kompost, ziemia ogrodnicza), co sprzyja uprawie i jest zgodne z ekologicznymi metodami. Grządki są rozmieszczone wzdłuż wybranych ścieżek, co pozwala na ich wygodne użytkowanie i prowadzenie praktycznych warsztatów.

Rys 4d.1.2.7 schemat pokazujący grządki wyniesione
Źródło: własne zasoby

Całość zieleni pełni funkcję: edukacyjną (poprzez tabliczki, opisy odmian i kalendarz prac sezonowych), produkcyjną (surowiec wykorzystywany w cydrowni i na warsztatach) oraz ekonomiczną. Owoce i zioła są wykorzystywane do tworzenia niewielkich partii przetworów. Dochód z ich okazjonalnej sprzedaży zasila budżet utrzymania obiektu, co stanowi przykład lokalnego, samowystarczального modelu funkcjonowania Wielkiej Chaty i aktywnie wspiera jej stabilność finansową.

System oświetlenia łączy funkcję użytkową z prozdrowotną i edukacyjną. Zastosowano energooszczędne oprawy o ciepłej barwie, a funkcję prozdrowotną pełnią wybrane punkty emitujące światło imitujące światło dzienne, wspierające rytm dobowy mieszkańców. Innowacją są ścieżki prądotwórcze w wybranych fragmentach nawierzchni, wykorzystujące moduły piezoelektryczne do przekształcania nacisku stopy w energię elektryczną (Rys 4d.1.2.8). Wytworzona energia zasila lokalne punkty oświetleniowe i tablice edukacyjne, pełniąc rolę dydaktyczną (pokazując energię odnawialną), środowiskową (zmniejszając zapotrzebowanie na energię z sieci) i społeczną (podkreślając, że „energia miejsca” tworzona jest wspólnie przez użytkowników).

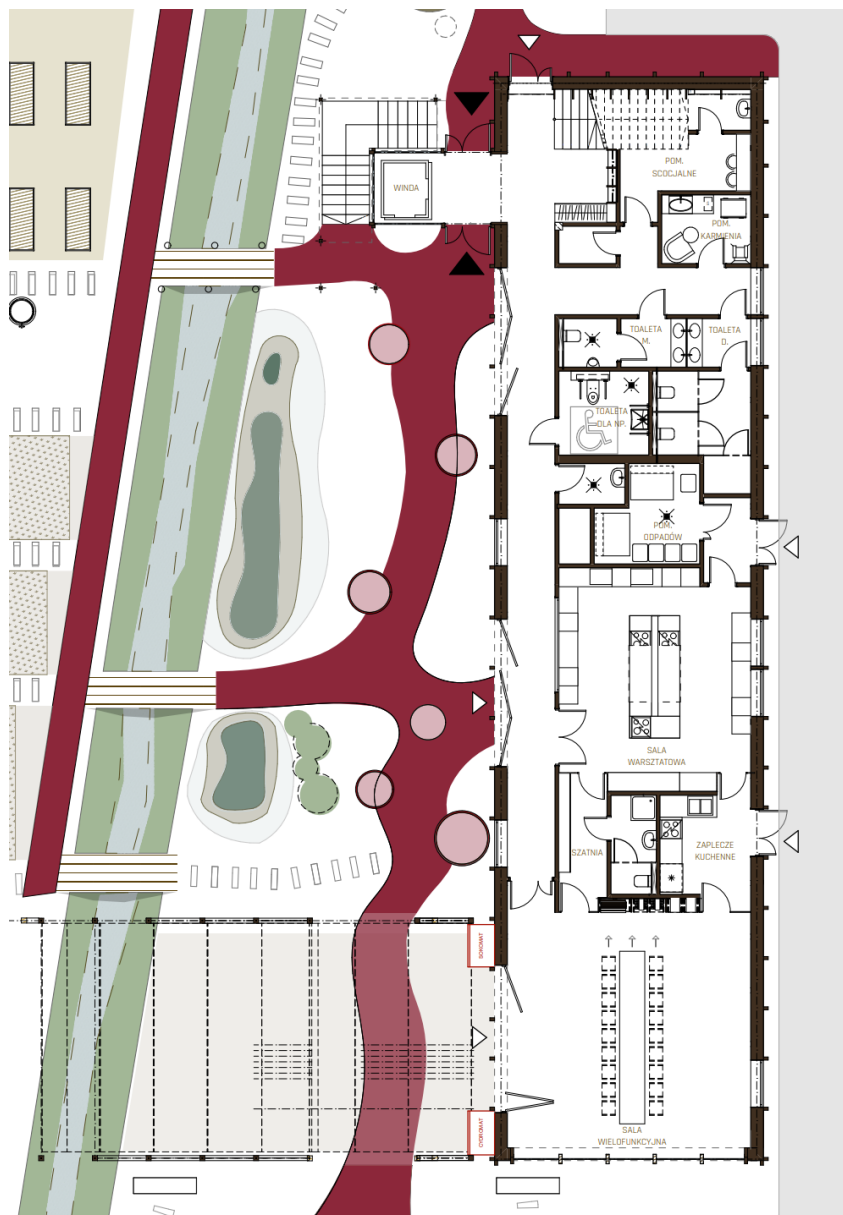

Rys 4d.1.2.8 schemat pokazujący ścieżki prądowórcze
Źródło: własne zasoby

4d.1.3 Budynek Wielkiej Chaty

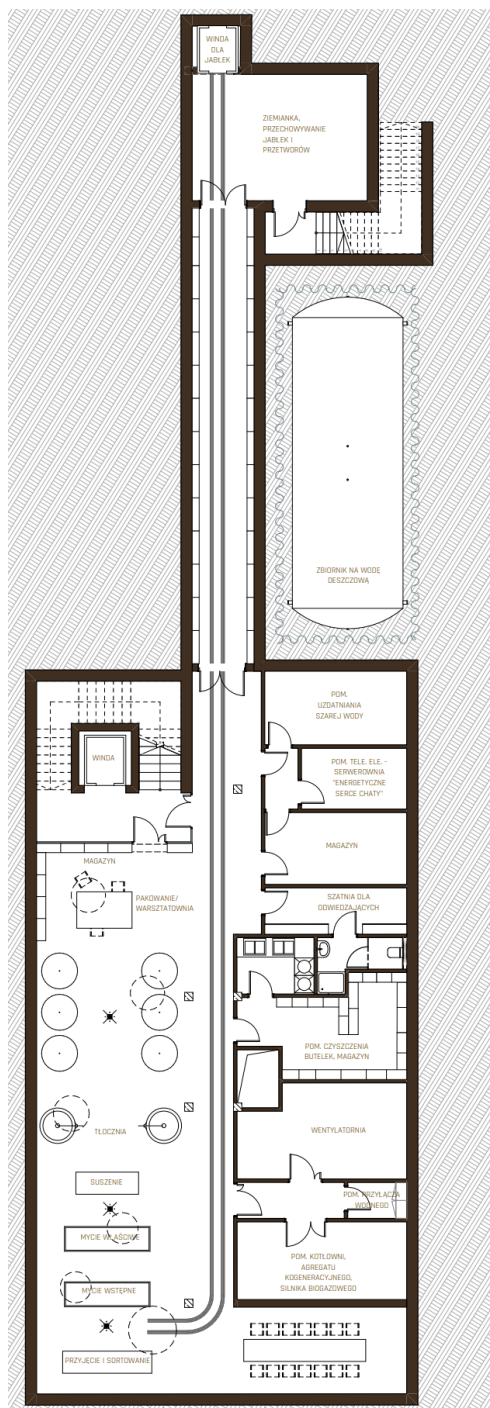
Integralną częścią procesu projektowego była potrzeba pogodzenia dwóch równorzędnych wartości: szacunku dla tradycji Swołowa oraz konieczności stworzenia budynku odpowiadającego współczesnym standardom użytkowym. Z tego powodu przyjęto zasadę harmonijnego łączenia tradycyjnych form, materiałów i detali z rozwiązaniami technologicznymi zapewniającymi komfort i całoroczną funkcjonalność. W praktyce oznacza to stosowanie drewna, cegły oraz motywów konstrukcji ryglowej (szkieletowej), w której słupy i rygle z drewna zestawiono z nowoczesnymi systemami oświetlenia, ogrzewania i wentylacji. Charakterystycznym elementem są tu duże przeszklenia, otwierające parter na otaczający krajobraz. Transparentność fasad, wykorzystująca pakiet szybowy trójwarstwowy (niskoemisyjny), pozwala włączyć budynek w panoramę owalnicy i sprawia, że jego nowoczesna forma pozostaje czytelna, lecz nie dominuje nad historycznym kontekstem.

Zastosowane rozwiązania architektoniczne wynikają również z potrzeby stworzenia przestrzeni, która jest w stanie przyjąć różne scenariusze użytkowania. Budynek ma służyć zarówno mieszkańcom, jak i gościom, dlatego zaplanowano w nim funkcje elastyczne i wzajemnie powiązane. Wielka Chata została pomyślana jako centrum społeczne działające przez cały rok — miejsce spotkań, wydarzeń, warsztatów kulinarnych, zajęć edukacyjnych oraz kameralnej produkcji przetworów jabłkowych w skali odpowiadającej lokalnym potrzebom. Dzięki temu wszystkie aktywności, od codziennych spotkań po sezonowe wydarzenia, mogą funkcjonować bez nakładania się i bez konieczności stałej przebudowy układu pomieszczeń. Właśnie dlatego na parterze (Rys 4d.1.3.1) zaprojektowano przejrzysty i otwarty układ funkcjonalny obejmujący salę wielofunkcyjną, foyer i kuchnię Koła Gospodyń Wiejskich, strefę degustacyjną oraz komplet zapleczy sanitarnych i technicznych. Przestrzenie te tworzą logiczny, czytelny układ, który ułatwia codzienne korzystanie z obiektu. Brak zbędnych podziałów, wycofanie słupów konstrukcyjnych oraz zastosowanie przeszkleń zapewniają użytkownikom elastyczność i komfort, a jednocześnie wzmocniają relację między wnętrzem a krajobrazem wsi.

Rys 4d.1.3.1 schemat parteru Wielkiej Chaty
 Źródło: własne zasoby

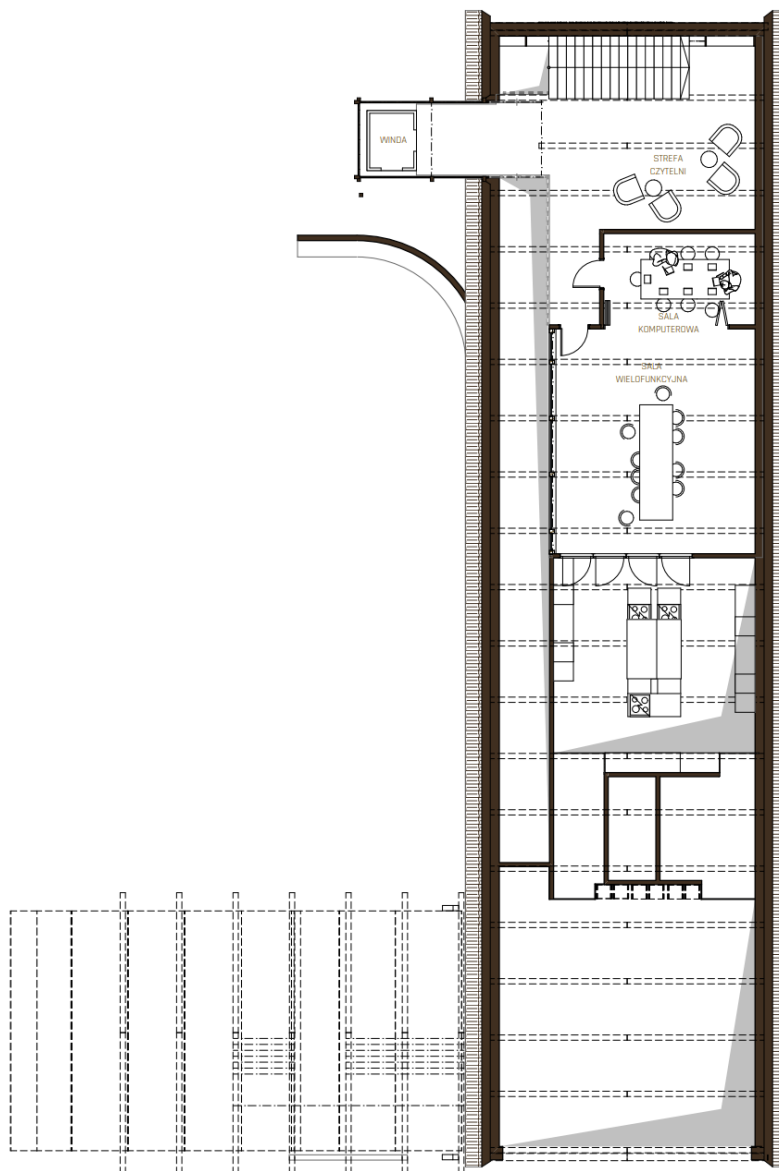
Kolejnym ważnym elementem koncepcji było umieszczenie funkcji przetwórczej — niewielkiej cydrowni — w kondygnacji podziemnej budynku (Rys 4d.1.3.2). Decyzja ta stanowi współczesną interpretację dawnych ziemianek, lodowni i półziemnych pomieszczeń gospodarczych występujących historycznie w zagrodach. Konstrukcja piwnicy to monolityczna, żelbetowa "wanna" wykonana z betonu wodoszczelnego, która zapewnia pełną izolację przeciwwilgociową. Lokalizacja poniżej poziomu gruntu zapewnia stabilne warunki termiczne (stała temperatura od 12 do 16 stopni), co ma kluczowe znaczenie dla procesu fermentacji i leżakowania cydru. Podziemie zostało zaplanowane tak, aby obejmowało pełny ciąg technologiczny — od przyjęcia jabłek, poprzez sortowanie, mycie, tłoczenie i fermentację w zbiornikach ze stali nierdzewnej, aż po butelkowanie i magazynowanie gotowego produktu. Wprowadzenie tej funkcji wynika z potrzeby oparcia projektu na lokalnym dziedzictwie sadowniczym oraz możliwości wykorzystania odmian jabłek tradycyjnie występujących w zagrodach Swołowa.

Rys 4d.1.3.2 schemat kondygnacji -1 Wielkiej Chaty
Źródło: własne zasoby

Uzasadnieniem kolejnego rozwiązania projektowego jest świadome podniesienie walorów społecznych i edukacyjnych poprzez pełne zagospodarowanie pierwszego piętra (Rys 4d.1.3.3). Kondygnację tę zaplanowano jako przestrzeń integracyjną, zdolną adaptować się do różnych rodzajów aktywności mieszkańców. Kluczowym zabiegiem było zastosowanie systemu ścian przesuwnych o wysokiej izolacyjności akustycznej, co umożliwi tworzenie zarówno jednej otwartej przestrzeni, jak i dwóch mniejszych pomieszczeń, w tym kameralnej sali komputerowej na pierwszym piętrze. Znalazły się tu stanowiska komputerowe, drukarka i dostęp do internetu, co czyni piętro współczesnym odpowiednikiem cyfrowej biblioteki — rozwiązaniem odpowiadającym realnym potrzebom mieszkańców, szczególnie tych, którzy na co dzień nie dysponują własnym zapleczem technologicznym.

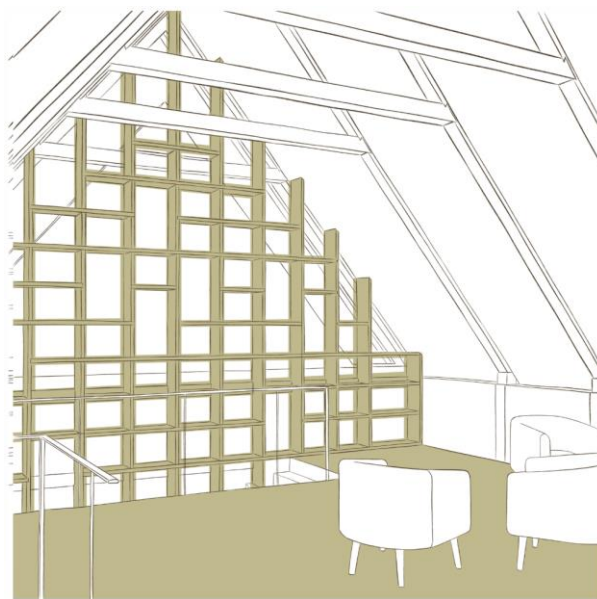
Umieszczenie dużych przeszkleń pomiędzy piętrem a parterem stanowiło przemyślane działanie projektowe o charakterze dydaktycznym. Pozwala ono na tworzenie scenariuszy edukacyjnych, w ramach których uczestnicy zajęć na piętrze mogą obserwować działania prowadzone w pracowni kulinarnej i warsztatowej na parterze. Rozwiązanie to wzmacnia współpracę między kondygnacjami, a sam budynek staje się przestrzenią narracyjną, w której różne formy wiedzy i aktywności przenikają się wzajemnie.

Rys 4d.1.3.3 schemat kondygnacji +1 Wielkiej Chaty
Źródło: własne zasoby

Konstrukcyjna decyzja o wprowadzeniu przeszklonej windy wynika z potrzeby zapewnienia pełnej dostępności budynku oraz likwidacji barier architektonicznych. Winda obsługuje piwnicę, parter i piętro, gwarantując równy dostęp do wszystkich funkcji. Jej transparentna forma pozwala utrzymać lekkość wnętrza i wprowadza nowoczesny akcent, który nie zaburza charakteru budynku oraz układu.

Dodatkowym elementem kształtującym tożsamość obiektu są tzw. schody wiedzy (Rys 4d.1.3.4) — rozwiązanie, które stanowi równocześnie komunikację pionową i przestrzeń społeczną. Wzdłuż biegu schodów zaprojektowano otwartą półkę biblioteczną przeznaczoną do wymiany książkowej między mieszkańcami. To miejsce nie tylko sprzyja integracji, lecz także odwołuje się do tradycji wiejskiej świetlicy. Schody pełnią również funkcję przestrzeni spotkań, zatrzymań i refleksji, wzbogacając codzienne doświadczenie użytkowników. Po dotarciu na piętro użytkownik trafia do strefy wypoczynku wyposażonej w miękkie siedziska, nisze czytelnicze i miejsca do cichej pracy. Jest to przestrzeń intencjonalnie zaprojektowana jako strefa wyciszenia, umożliwiająca zarówno indywidualną lekturę, jak i oczekiwanie na zajęcia. Jej wystrój i układ nawiązują do idei współczesnej świetlicy — otwartej, gościnnej i dostosowanej do wielopokoleniowej społeczności.

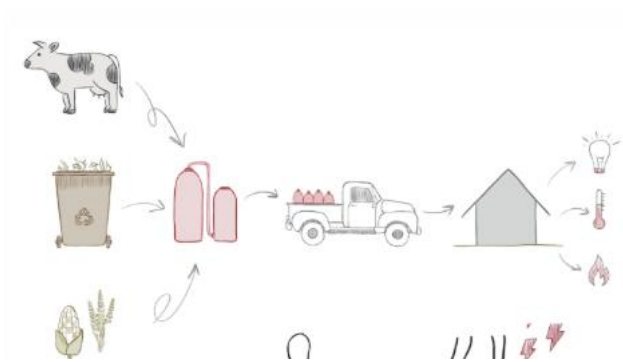
Rys 4d.1.3.4 schemat pokazujący chody wiedzy z poziomu pierwszego piętra
Źródło: własne zasoby

Zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju jednym z kluczowych założeń projektowych było zapewnienie wysokiej efektywności energetycznej budynku i ograniczenie kosztów jego późniejszej eksploatacji. Dlatego projekt zakłada wdrożenie szeregu rozwiązań ekologicznych, które pozwalają na częściową niezależność energetyczną obiektu oraz ograniczenie zużycia wody i energii, minimalizując tym samym ślad węglowy.

Jednym z najważniejszych wyborów projektowych było wprowadzenie kompleksowego systemu wykorzystania deszczówki jako wody szarej. System ten zakłada retencję wody opadowej w podziemnym zbiorniku oraz jej filtrację do celów użytkowych, takich jak spłukiwanie toalet, wstępne mycie owoców, podlewanie zieleni i prace porządkowe. Rozwiązanie to minimalizuje zużycie wody wodociągowej i zmniejsza obciążenie sieci kanalizacyjnej, przeciwdziałając lokalnym podtopieniom.

W kontekście źródeł ciepła i energii, obok pompy ciepła i paneli fotowoltaicznych, kluczowym elementem dywersyfikacji jest wykorzystanie biogazu CBG (Rys 4d.1.3.5). Inspiracją dla wprowadzenia tego rozwiązania była wizja lokalna i obserwacja sąsiedztwa budynku z tradycyjną hodowlą byków. Zastosowanie CBG wpisuje się w ideę gospodarki cyrkularnej i promocji wykorzystania lokalnych zasobów (w tym potencjału odpadów organicznych z produkcji zwierzęcej) do produkcji energii. Należy jednak podkreślić, że Wielka Chata nie posiada własnej biogazowni.

Z uwagi na ograniczenia przestrzenne działki oraz potrzebę zachowania tradycyjnej architektury wsi, biogaz jest dostarczany w butlach i magazynowany w specjalnie zaprojektowanym, dyskretnym, zewnętrznym zbiorniku (zlokalizowanym pod nasypem ziemnym). CBG, jako odnawialne paliwo gazowe, pełni funkcję wspomagającą system grzewczy (w okresach szczytowego zapotrzebowania na ciepło, szczególnie zimą) oraz jest niezbędny do zasilania precyzyjnych procesów technologicznych w cydrowni (do podgrzewu wody użytkowej i mycia urządzeń). Zastosowanie biogazu redukuje zależność obiektu od paliw kopalnych, jednocześnie symbolicznie nawiązując do możliwości wykorzystania lokalnych surowców.

Rys 4d.1.3.5 schemat wyjaśniający powstawanie biogazu CBG
Źródło: własne

Szczególnie ważnym rozwiązaniem projektowym było zastosowanie dachówek fotowoltaicznych typu „invisible solar”. Ich wybór podyktowany był koniecznością poszanowania krajobrazu kulturowego owalnicy. Dachówki solarne pozwalają na pozyskiwanie energii bez naruszania wizualnej ciągłości i tradycyjnego charakteru architektury – wizualnie imitują one tradycyjną dachówkę ceramiczną karpiówkę, typową dla budynków ryglowych regionu, zapewniając harmonię estetyczną i wydajność energetyczną.

Kolejnym fundamentem projektu była dostępność rozumiana jako pełna otwartość budynku dla osób o różnej mobilności i w różnym wieku. Stąd decyzja o projektowaniu szerokich przejść, czytelnych ciągów komunikacyjnych, windy obsługującej wszystkie kondygnacje oraz sanitariatów zaprojektowanych zgodnie z aktualnymi normami dostępności.

Założenia projektowe Wielkiej Chaty powstały w oparciu o analizę architektoniczną i kulturową obszaru. Budynek nawiązuje swoją formą i skalą do dawnej obory lub dużej stodoły. Główna konstrukcja opiera się na tradycyjnej więźbie krokwiowo–jętkowej, typowej dla architektury regionu, przy rozstawie krokwi wynoszącym około półtora metra. Taka konstrukcja zapewnia stabilność dla dachu pokrytego dachówką ceramiczną i utrzymuje tradycyjny rytm konstrukcyjny. Całość założeń projektowych prowadzi do stworzenia obiektu o silnej tożsamości kulturowej, który jest jednocześnie nowoczesny, ekologiczny i głęboko zakorzeniony w tradycji.

4d. 3 Przewidywane efekty przestrzenne, społeczne, środowiskowe i ekonomiczne.

Realizacja Wielkiej Chaty oraz zagospodarowania terenu w Swołowie przyniesie wielowymiarowe korzyści, obejmujące zarówno sferę przestrzenną, społeczną, jak i środowiskową oraz ekonomiczną. Projekt został opracowany w taki sposób, aby odpowiadał na aktualne potrzeby mieszkańców, wzmacniał lokalną tożsamość oraz podnosił jakość życia wsi o unikatowej strukturze owalnicowej.

Wprowadzenie Wielkiej Chaty wraz z budynkiem bramnym i systemem ścieżek uporządkuje oraz wzmocni logikę przestrzenną centralnej części wsi. Nowa zabudowa nawiązuje do tradycyjnej sylwety historycznych zagród poprzez formę, gabaryt i zastosowanie lokalnych materiałów, dzięki czemu harmonijnie wpisuje się w krajobraz kulturowy. Odtworzenie liniowego wejścia przez bramę oraz miękkich, obwodowych ścieżek przywraca czytelność dawnego układu owalnicy, jednocześnie wprowadzając klarowny układ komunikacyjny dostosowany do współczesnych użytkowników. Suchy potok, mostki, sad edukacyjny i sekwencje otwartych przestrzeni tworzą atrakcyjne i zróżnicowane otoczenie budynku, wzbogacając wiejską przestrzeń publiczną o nowe miejsca rekreacji i spotkań. Projekt ten podnosi estetykę centrum wsi oraz wzmacnia narrację krajobrazową opartą o lokalne dziedzictwo.

Wielka Chata stanie się najważniejszą przestrzenią integracji w Swołowie. Jej program funkcjonalny został zaprojektowany z myślą o aktywności mieszkańców w każdym wieku: od spotkań sąsiedzkich i rodzinnych, przez warsztaty Koła Gospodyń Wiejskich, po zajęcia edukacyjne dla dzieci i seniorów.

Kluczowym narzędziem integracji będzie Kalendarz Jabłkowy Swołowa – cykl wydarzeń tematycznych, który rytmizuje życie społeczności przez cały rok, opierając się na wspólnocie i tradycji sadowniczej:

- Wiosna ("Kwitnąca wspólnota"): Organizacja „Swołowskiej Sakury” (święta kwitnących jabłoni) i warsztatów szczypienia jabłoni, co zacieśnia więzi i promuje wiedzę o dawnych odmianach.
- Lato ("Czas dojrzewania"): Organizacja zabaw, takich jak „Wyścigi z toczeniem jabłka po nawsiu”, co buduje poczucie wspólnej zabawy i współdziałania. Warsztaty Koła Gospodyń Wiejskich (szarlotki, pierogi) utrwalają lokalne dziedzictwo kulinarne.
- Jesień ("Czas zbioru i wdzięczności"): Wielkie Dożynki Jabłoniowe staną się najważniejszym świętem wspólnotowym, integrującym mieszkańców przy tłoczeniu soku, konkursach i warsztatach zero waste (np. ocy jabłkowe).

Budynek wprowadza także funkcję cyfrowej dostępności — sala komputerowa i strefy pracy cichej umożliwią korzystanie z narzędzi informatycznych osobom, które w domach takiego zaplecza nie mają. Rozbudowany program kulturowy i edukacyjny sprzyja budowaniu tożsamości Swołowa oraz przekazywaniu wiedzy o dziedzictwie regionu młodszemu pokoleniom. Przestrzenie zewnętrzne staną się naturalnym tłem wydarzeń kulturalnych.

Rys. 4d. 3.1 Kalendarz Swołowski
Źródło: własne

Projekt wprowadza szereg rozwiązań proekologicznych, dzięki którym budynek i teren funkcjonują w sposób zrównoważony. System retencji (suchy potok, warstwy infiltracyjne, zbiornik na deszczówkę) umożliwia efektywne gospodarowanie wodami opadowymi i znacząco zmniejsza ryzyko podtopień w obszarze, na który woda spływa z pól. Zastosowanie dachówek fotowoltaicznych typu „invisible solar” oraz instalacji CBG znacząco ogranicza emisję CO₂ i obniża zapotrzebowanie na energię zewnętrzną. Budynek jest projektowany jako obiekt niskoenergetyczny, wykorzystujący odnawialne źródła energii oraz odzysk wody szarej do celów technologicznych i sanitarnych. Zieleń działki opiera się na dawnych odmianach jabłoni oraz roślinach użytkowych, wspierając lokalną bioróżnorodność, a ogród edukacyjny promuje praktyki ekologiczne i tradycyjne ogrodnictwo.

Wielka Chata generuje potencjał rozwoju lokalnej gospodarki na kilku poziomach, wzmacniając samowystarczalny model funkcjonowania:

1. Produkcja Lokalna i Wartość Dodana: Niewielka cydrownia i wrzutnia jabłek (punkt tłoczenia soku dla mieszkańców) pozwalają na powstanie lokalnych produktów o wysokiej wartości dodanej (cydr, soki, przetwory). System „przynieś swoje jabłka i butelkę – odbierz sok” promuje ideę obiegu zamkniętego i redukcję kosztów.
2. Aktywizacja Turystyczna i Kalendarz Wydarzeń: Wydarzenia sezonowe, zwłaszcza te skupione wokół Kalendarza Jabłkowego Swołowa (Dożynki Jabłoniowe, Swołowska Sakura), stają się główną atrakcją turystyczną. Stabilny, całoroczny program redukuje sezonowość ruchu turystycznego, sprzyjając przyciąganiu odwiedzających i wzmocnieniu lokalnych usług (noclegi, gastronomia, handel).
3. Samofinansowanie Obiektu: Produkty wytworzone z owoców z sadu edukacyjnego oraz opłaty za udział w warsztatach (np. kulinarnych, rzemieślniczych) zasilają budżet utrzymania obiektu, co zapewnia jego stabilność finansową w długiej perspektywie.
4. Ograniczenie Kosztów Eksploatacji: Ekologiczne systemy energetyczne (OZE, odzysk ciepła i wody) znacząco zmniejszają koszty utrzymania budynku, czyniąc obiekt finansowo stabilnym i odpornym na zmiany cen energii.

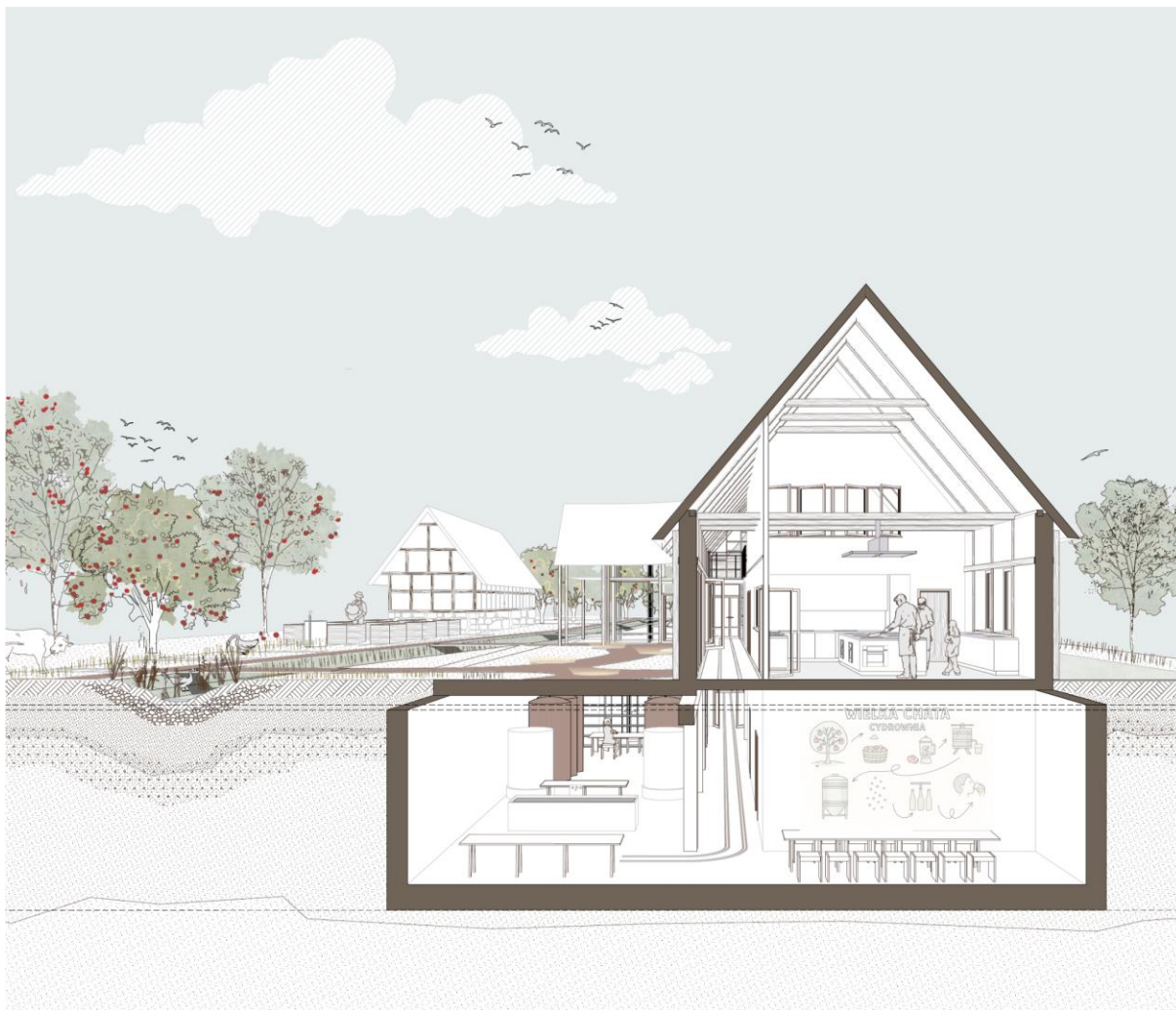
4d. 4 Wizualizacje, przekroje

*Wizualizacja nr. 1, widok na budynek projektowany od strony południowej
Źródło: własne*

Wizualizacja nr. 2, pokazuje wnętrze budynku bramnego z widokiem na Suchy Potok
Źródło: własne

*przekrój przez budynek w 3d (cięcie przez 2 płaszczyzny), pokazanie funkcjonowania wnętrza budynku
Źródło: własne*

5 Podsumowanie

Projekt Wielkiej Chaty w Swołowie stanowi świadomą i kompleksową próbę harmonijnego połączenia głębokiego szacunku dla tradycji regionalnej z koniecznością zaspokojenia potrzeb współczesnej, wielopokoleniowej społeczności. Budynek, choć zakorzeniony w historycznej architekturze pomorskich zagród i nawiązujący formą do dawnych stodół i chat ryglowych, został zaprojektowany jako miejsce nowoczesne, całoroczne i wielofunkcyjne, które w naturalny sposób wpisuje się w krajobraz owalnicy.

Zakorzenie w Dziedzictwie i Funkcja Społeczna

Wielka Chata wzmacnia lokalne dziedzictwo, czerpiąc z utrwalonych w Swołowie tradycji sadowniczych, kulinarnych i rzemieślniczych, a jednocześnie nadaje im nowe znaczenie. Tożsamość produktowa jest budowana poprzez produkcję cydru na małą skalę (cydrownia w piwnicy), organizację warsztatów kulinarnych Koła Gospodyń Wiejskich oraz celebrowanie cyklu życia jabłoni (np. poprzez Kalendarz

Jabłkowy Swołowa), co przywraca żywotność dawnym praktykom wiejskim. Funkcja integracji międzypokoleniowej jest realizowana przez stworzenie centrum kultury i edukacji. Przestrzenie takie jak Schody Wiedzy (wymiana książek) czy sala komputerowa na piętrze angażują i łączą różne pokolenia, wzmacniając więzi społeczne i poczucie wspólnoty. Narracja architektoniczna (konstrukcja ryglowa, budynek bramny, suchy potok) oraz system komunikacji (oś liniowa i ruch obwodowy) przywracają czytelność historycznego układu, czyniąc przestrzeń edukacyjną.

Efektywność Technologiczna i Ekologiczna

Wnętrze budynku odpowiada dzisiejszym standardom komfortu, efektywności energetycznej i bezpieczeństwa, dzięki zastosowaniu technologii niskoemisyjnych i ekologicznych. Zastosowanie dachówek fotowoltaicznych typu „invisible solar” (minimalizujących ingerencję w krajobraz kulturowy), pompy ciepła oraz instalacji CBG (magazynowanej w butlach, inspirowanej lokalnymi zasobami) świadczy o trosce o środowisko. Wprowadzenie kompleksowego systemu wody szarej (wykorzystanie deszczówki do celów sanitarnych i technologicznych) oraz suchego potoku jako elementu infiltracyjnego przyczynia się do budowania lokalnej odporności wodnej i ograniczenia ryzyka podtopień. Dzięki tym zabiegom Chata funkcjonuje jako obiekt o niskich kosztach utrzymania, promując odpowiedzialne praktyki środowiskowe i zapewniając stabilność finansową w długiej perspektywie.

Wnioski Końcowe

W ujęciu całościowym Wielka Chata jest inwestycją trwałą i celową, która w sposób harmonijny łączy przeszłość z przyszłością. Jest budynkiem, który wpisuje się w krajobraz kulturowy Swołowa, ale jednocześnie wyznacza kierunek jego dalszego, zrównoważonego rozwoju. Dzięki świadomemu wykorzystaniu dziedzictwa, zastosowaniu nowoczesnych technologii oraz stworzeniu przestrzeni otwartej na społeczność, projekt staje się istotnym elementem tożsamości wsi oraz przykładem odpowiedzialnego projektowania w środowisku wiejskim o wyjątkowych wartościach historycznych i krajobrazowych.

6. Bibliografia

Literatura przedmiotu:

- Opracowanie Polskiego Biura Planowania Przestrzennego dot. organizacji i przebiegu warsztatów we wsi Swołowo, 2025.

Publikacje:

- Wesołowski, Ł. (2017). *Edukacja architektoniczna w zakresie dziedzictwa kulturowego i jego ochrony na przykładzie wsi Swołowo*. **Wiadomości Konserwatorskie**, 51, 104–113. [Data dostępu 10.12.2025] [https://yadda.icm.edu.pl/baztech/element/bwmeta1.element.baztech-a7bc205d-b5c9-4b4e-9712-3a2fcabfe224?q=bwmeta1.element.baztech-cfd116bd-1af5-4355-bb2d-eea7beb71ba9;8&qt=CHILDREN-STATELESS](https://yadda.icm.edu.pl/baztech/element/bwmeta1.element/baztech-a7bc205d-b5c9-4b4e-9712-3a2fcabfe224?q=bwmeta1.element.baztech-cfd116bd-1af5-4355-bb2d-eea7beb71ba9;8&qt=CHILDREN-STATELESS)
- Wójcik, M. (2016). *Uwarunkowania tworzenia „Sieci najciekawszych wsi”*. Wyniki oceny eksperckiej 50 polskich miejscowości. **Acta Univ. Lodzensis Folia Geographica Socio-Oeconomica**, 25, 109–129. <https://doi.org/10.18778/1508-1117.25.06>

7. Załączniki (plansze)

7.1. Załącznik nr 1: Plansza architektoniczno-urbanistyczna nr 1 pomniejszona do formatu A3

7.2. Załącznik nr 2: Plansza architektoniczno-urbanistyczna nr 2 pomniejszona do formatu A3

7.3. Załącznik nr 3: Plansza architektoniczno-urbanistyczno-budowlana nr 3 pomniejszona do formatu A3

7.4. Załącznik nr 4: Plansza architektoniczno-budowlana nr 4 pomniejszona do formatu A3